

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**"ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ-
ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ"**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΞΑΝΘΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ,
Α.Μ. 29/08

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΓΚΙΝΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ,
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΕΞΕΤΑΣΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΝΕΓΚΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ,
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2008

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Δημιουργική Λογιστική – Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων και ο ρόλος των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης» εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, βασισμένη σε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, καθώς και σε πρωτογενή εμπειρική έρευνα.

Για την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, οφείλω να ευχαριστήσω τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, τα ερεθίσματα των οποίων με ώθησαν σε περαιτέρω έρευνα και μελέτη των γνωστικών αντικειμένων της Λογιστικής και της Χρηματοοικονομικής.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Δημήτριο Γκίνογλου, ο οποίος με ενθάρρυνε να μελετήσω και να διερευνήσω το θέμα της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων μέσω των πρακτικών της Δημιουργικής Λογιστικής», και, επίσης, με κατεύθυνε κατά τη διεξαγωγή της σχετικής εμπειρικής έρευνας, ώστε να ολοκληρωθεί επιτυχώς το παρόν εγχείρημα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους φίλους μου και τους συμφοιτητές μου για την ηθική συμπαράσταση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να παρουσιάσει τις διάφορες πτυχές του φαινομένου της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων», καθώς και το ρόλο που διαδραματίζουν τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης αναφορικά με τις πρακτικές της Δημιουργικής Λογιστικής. Επίσης, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, επιχειρείται να διερευνηθεί εμπειρικά η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες.

Το πρώτο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει επισκόπηση της υπάρχουσας ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας αναφορικά με τα κίνητρα, τις πρακτικές, αλλά και τους τρόπους εντοπισμού και πρόληψης της λογιστικής απάτης. Στο δεύτερο μέρος, εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των Δ.Λ.Π. και των Δ.Π.Χ.Π. που σχετίζονται με τη διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων, όπως η πολυπλοκότητα των γνωστοποιήσεων, η ευχέρεια επιλογής μεταξύ διαφορετικών λογιστικών πρακτικών κ.ά. Το τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας αποτελεί εμπειρική προσέγγιση του φαινομένου της Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων, μέσω της επισκόπησης των Εκθέσεων Ελέγχου των εισηγμένων στο Χ.Α. εταιριών.

Αναφορικά με την ελληνική πραγματικότητα, η εξέταση των Εκθέσεων Ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών των εισηγμένων στο Χ.Α. εταιριών, απέδειξε ότι η συνηθέστερη απόπειρα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αφορά στο θέμα της απεικόνισης του ποσού των φορολογικών υποχρεώσεων που αναφέρονται σε φορολογικά ανέλεγκτες διαχειριστικές χρήσεις. Σημαντικός είναι, επίσης, ο αριθμός των περιπτώσεων έλλειψης σχηματισμού προβλέψεων, είτε αναφορικά με το αποτέλεσμα δικαστικών διαμαχών στις οποίες εμπλέκονται οι εταιρίες είτε αναφορικά με ληξιπρόθεσμες οφειλές ή απαιτήσεις.

Απώτερος στόχος της παρούσας εργασίας είναι να υποκινήσει περαιτέρω συζήτηση και εμπειρική έρευνα που θα στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας και ακεραιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Είναι σαφές, άλλωστε, ότι προκειμένου να διαμορφωθεί ένα αξιόπιστο σύστημα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, θα πρέπει να διασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, η ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, η επάρκεια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς και η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ	10
2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ «ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ»	12
2.1 ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ («THE FRAUD TRIANGLE»).....	12
2.2 Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	14
2.3 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	16
3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	16
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	16
3.2 ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ.....	17
3.2.1 Δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα.....	17
3.2.2 Αντίληψη κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο.....	18
3.2.3 Ανταγωνισμός των επιχειρηματικών μονάδων.....	18
3.2.4 Αμοιβές/ Αποζημίωση της διοίκησης.....	18
3.2.5 Συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων.....	19
3.2.6 Πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές.....	19
3.2.7 Μερισματική πολιτική της επιχείρησης.....	20
3.2.8 Προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.....	20
3.2.9 Προσωπικές φιλοδοξίες των ανώτατων στελεχών.....	20
4 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	21
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	21
4.2 ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ.....	22
4.2.1 Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αναγνώριση εσόδων «αμφισβητήσιμης ποιότητας».....	22
4.2.2 Αναγνώριση «πλασματικών» εσόδων.....	22
4.2.3 Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη «μιας φοράς».....	23
4.2.4 Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση.....	23
4.2.5 Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωσή τους... ..	23
4.2.6 Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση.....	24
4.2.7 Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως «ειδικές χρεώσεις» (Special Charge).....	24
4.3 ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ.....	24
4.4 ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ - «ΚΟΚΚΙΝΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ».....	27
5 ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ (ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΑΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ)	30
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	30
5.2 ΕΤΑΙΡΙΑ: «XEROX».....	30
5.3 ΕΤΑΙΡΙΑ: «ENRON».....	32
5.4 ΕΤΑΙΡΙΑ: «WORLD COM».....	33
5.5 ΕΤΑΙΡΙΑ: «PARMALAT».....	34
5.6 ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ.....	36
6 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	37
6.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ «ΕΥΠΑΘΕΙΑΣ» ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΑΠΑΤΕΣ ('FRAUD VULNERABILITY').....	38
6.2 ΕΞΕΤΑΣΗ (ΥΠΟΠΤΗΣ) ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΈΝΤΟΝΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ('GAMESMANSHIP').....	39
6.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	39
6.4 «ΕΝΕΡΓΕΣ» ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	41
6.5 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	42
6.6 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ.....	42
6.7 ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ-ΛΟΓΙΣΤΗ.....	43
6.8 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	44
7 Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΙΚΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	47

7.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	47
7.2 ΑΜΕΣΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.....	48
7.3 ΕΜΜΕΣΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.....	49
7.4 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	50
8 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ.....	52
8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	52
8.2 ΚΟΣΤΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ Δ.Λ.Π.....	54
8.3 ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΆΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.....	55
8.4 ΔΙΕΘΝΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ 1: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	56
8.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ Δ.Λ.Π. ΚΑΙ Δ.Π.Χ.Π. ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	57
8.5.1 Πλήθος γνωστοποιήσεων.....	58
8.5.2 Υποκειμενική κρίση στελεχών.....	59
8.5.3 Η Αρχή της Εύλογης Αξίας.....	59
9 ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	64
9.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	65
9.2 ΔΕΙΓΜΑ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	65
9.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	65
9.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ.....	68
10 ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	71
11 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	74
12 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	79

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Δ.Λ.Π. :	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα
Δ.Π.Χ.Π.:	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης
Ε.Κ.:	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς
Ε.Λ.Τ.Ε.:	Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων
Χ.Α.:	Χρηματιστήριο Αθηνών

C.O.S.O.: Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission
F.E.D.: Federal Reserve System
G.A.A.P.: General Accepted Accounting Principles
I.A.S.: International Accounting Standards
I.F.R.S.: International Financial Reporting Standards
S.A.S.: Statement on Auditing Standards
S.E.C.: Securities and Exchange Commission

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΣΧΗΜΑ 1: Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ» ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	13
ΣΧΗΜΑ 2: «ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ».....	14
ΣΧΗΜΑ 3: ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ.....	41
ΣΧΗΜΑ 4: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.....	48
ΣΧΗΜΑ 5: ΚΑΝΑΛΙΑ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ.....	51

ΣΧΗΜΑ 6: ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ.....	56
ΣΧΗΜΑ 7: Η ΚΥΚΛΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ	61

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΕΝΔΕΙΞΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ..	28
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΓΩΝΟΥ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.....	37
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΛΟΓΗ ΑΞΙΑ.....	63

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2000-2006 ΣΤΙΣ Η.Π.Α.....	25
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΟΙ ΣΥΧΝΟΤΕΡΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΑΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.....	26
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.....	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΤΗΣ PARMALAT ΚΑΤΑ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1990-2000.....	36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5: ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ/ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	66
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6: ΕΙΔΗ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ/ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	67

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Οι λογιστές είναι οι στυλίστες, είναι αυτοί που κατασκευάζουν στη διάρκεια όλου του χρόνου, το ένδυμα με το οποίο η επιχείρηση εμφανίζεται στον έξω κόσμο. Αν τα ενδύματά τους είναι σωστά, σε κάποιο βαθμό μπορούν να καλύψουν, όχι φυσικά να εξαλείψουν, τις αδυναμίες, να τονίσουν κάποια ιδιαίτερα θετικά χαρακτηριστικά και επομένως να αυξήσουν την ελκυστικότητά τους στο μέγιστο δυνατό βαθμό.»

Τζανάτος, 2008

«Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να παρουσιαστεί είτε ως έργο του "Πικάσο" είτε ως έργο του "Μιχαήλ Αγγελου". Αυτό σημαίνει ότι δύο επιχειρήσεις μπορεί να είναι καθ' όλα όμοιες και, ωστόσο, η μία να παρουσιάζει κέρδη και η άλλη ζημιές. Το τρομαχτικό είναι ότι, εφόσον η λογιστική είναι "τέχνη", και οι δύο προσεγγίσεις είναι ορθές.»

Charles Di Lullo, 2006

Η «Παραποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων», η οποία συνίσταται στην απόπειρα των διοικήσεων των επιχειρήσεων να παραπλανήσουν τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους του σύγχρονου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία αποκαλύφθηκαν σε Η.Π.Α. (Xerox, Enron, WorldCom κ.ά.) και Ευρώπη (Parmalat) κατέδειξαν το μέγεθος του κινδύνου αυτού, καθώς και την ανάγκη να ληφθούν μέτρα για την προστασία όλων των συμμετεχόντων της αγοράς.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι αφενός μεν να παρουσιάσει τις διάφορες πτυχές του φαινομένου της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων», καθώς και το ρόλο που διαδραματίζουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης αναφορικά με τις διάφορες πρακτικές Δημιουργικής Λογιστικής, αφετέρου δε να διερευνήσει εμπειρικά την εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες. Αναλυτικά, η εργασία διαθέτει την ακόλουθη δομή.

Στην **πρώτη** ενότητα, γίνεται αναφορά σε διάφορες προσπάθειες οριοθέτησης των εννοιών της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων», της «Λογιστικής Απάτης» και της «Δημιουργικής Λογιστικής», όπως προκύπτουν από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Παράλληλα, διαπιστώνονται τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των διατυπωθέντων ορισμών.

Στη **δεύτερη** ενότητα, περιγράφονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Λογιστικής Απάτης με τη βοήθεια του γνωστού «Τριγώνου της Απάτης», η λειτουργία του μηχανισμού του συστήματος της απάτης και οι διάφοροι παράγοντες κινδύνου που ενισχύουν την πιθανότητα εμφάνισης απάτης μέσω παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Η **τρίτη** ενότητα περιλαμβάνει συνοπτική περιγραφή των διαφόρων παραγόντων που αναφέρονται ως κίνητρα των διοικήσεων για να διαστρεβλώσουν την πραγματική εικόνα των χρηματοοικονομικών μεγεθών της επιχείρησης, ενώ στην **τέταρτη** ενότητα περιγράφονται οι διάφορες πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται προκειμένου να αλλοιωθεί το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων. Γίνεται, επίσης, αναφορά σε έρευνα του Deloitte Forensic Center η οποία διερευνά τη συχνότητα εμφάνισης των διαφόρων εφαρμοζόμενων πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων στις Η.Π.Α., καθώς και σε άλλη έρευνα η οποία εξετάζει τις απόψεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών αναφορικά με τη σχετική σημασία ορισμένων από τις συνηθέστερες ενδείξεις λογιστικής απάτης ως προς τον εντοπισμό παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

Στην **πέμπτη** ενότητα περιγράφονται συνοπτικά τα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία αποτέλεσαν σημείο καμπής στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα συντέλεσαν στην καθιέρωση εκ μέρους της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (*S.E.C.*) νέων κανόνων διασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών, αλλά και στην αναμόρφωση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Περιγράφονται, επίσης, τα διάφορα αίτια τα οποία συνέβαλαν στη διάπραξη των εταιρικών σκανδάλων, σε συνδυασμό με τα συστατικά στοιχεία του Τριγώνου της Απάτης.

Η **έκτη** ενότητα περιλαμβάνει συνοπτική περιγραφή των στρατηγικών πρόληψης και ανίχνευσης της λογιστικής απάτης οι οποίες πρέπει να εφαρμόζονται προκειμένου να αποτρέψουν και να εντοπίσουν την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, όπως είναι οι πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης, τα αποτελεσματικά συστήματα εσωτερικού ελέγχου κ.ά.

Η **έβδομη** ενότητα αναφέρεται στην άμεση και έμμεση χρήση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στους μηχανισμούς εταιρικού ελέγχου, καταδεικνύοντας τη σημασία που έχει η αξιοπιστία και εγκυρότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων για την προστασία των επενδυτών. Στην ίδια ενότητα, περιγράφονται, επίσης, τα «κανάλια» μέσω των οποίων η χρηματοοικονομική πληροφόρηση επηρεάζει την οικονομική επίδοση των επιχειρήσεων.

Στην **όγδοη** ενότητα, η οποία αποτελεί εκτενές τμήμα της παρούσας εργασίας, επιχειρείται να διερευνηθεί ο ρόλος των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης αναφορικά με τις

εφαρμοζόμενες πρακτικές δημιουργικής λογιστικής. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι διάφοροι παράγοντες που καθορίζουν την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, οι αλλαγές που επιφέρει το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1 στο περιεχόμενο και την εμφάνιση των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα όλων των Δ.Λ.Π. και των Δ.Π.Χ.Π. που συνδέονται με τη διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Η **ένατη** ενότητα αποτελεί παρουσίαση της εμπειρικής έρευνας η οποία διεξήχθη στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας αναφορικά με το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων εκ μέρους των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιριών. Η έρευνα, η οποία βασίστηκε στις Εκθέσεις Ελέγχου που υπεγράφησαν από τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές για την εταιρική χρήση 2007, διαπίστωσε ότι η συνηθέστερη παρατήρηση των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών αφορά στην έλλειψη σχηματισμού προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα της διενέργειας μελλοντικού φορολογικού ελέγχου, ενώ σημαντικό ποσοστό των παρατηρήσεων αναφέρεται, επίσης, σε έλλειψη προβλέψεων για το αποτέλεσμα δικαστικών διαμαχών στις οποίες εμπλέκονται οι εταιρίες, καθώς και για ληξιπρόθεσμες οφειλές και απαιτήσεις.

Η τελευταία ενότητα αποτελεί τον επίλογο της εργασίας, καθώς συνοψίζει τα κυριότερα σημεία της παρούσας διπλωματικής εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στα συμπεράσματα της εμπειρικής έρευνας.

1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ

Είναι γεγονός ότι στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων» από τη διοίκηση της επιχείρησης ή της λεγόμενης «Δημιουργικής Λογιστικής». Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους ερευνητές.

Όπως επισημαίνει ο Σπαθής (2002), ο όρος «**παραποίηση**», σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο νούμερο 240, το οποίο αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των οικονομικών καταστάσεων, αποδίδεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, εργαζόμενους ή τρίτους, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την ψευδή παρουσίαση (*misrepresentation*) των οικονομικών καταστάσεων.

Επίσης, στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 ο όρος «**απάτη**» (*fraud*) αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Νόθευση ή αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- Αλλοιωμένη παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης.
- Απόκρυψη ή παράλειψη αποτελεσμάτων συναλλαγών από λογιστικές εγγραφές ή παραστατικά.
- Καταχώρηση συναλλαγών άνευ ουσίας («εικονικές συναλλαγές»).
- Καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων.

Στο ίδιο ελεγκτικό πρότυπο, ο όρος «**σφάλμα**» (*error*) αναφέρεται σε ακούσια, μη εσκεμμένα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις όπως:

- Αριθμητικά λάθη του προσωπικού του λογιστηρίου σε καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία.
- Αβλεψίες ή παρερμηνείες γεγονότων.
- Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Σύμφωνα με τον Rezaee (2005), η λογιστική απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ("**financial statement fraud**") συνίσταται στη σκόπιμη απόπειρα των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων (κυρίως επενδυτές και πιστωτές) με τη σύνταξη και δημοσίευση αλλοιωμένων οικονομικών καταστάσεων.

Η «**Δημιουργική Λογιστική**» (*Creative Accounting*) ορίζεται, σύμφωνα με τον Μπαραλέξη (2004), ως η εκμετάλλευση των αδυναμιών των διαφόρων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και η παραβίαση αυτών, ώστε να παρουσιάσει μια επιχείρηση τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις προς όφελός της. Περαιτέρω, η δημιουργική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (*legitimate*) και

αθέμιτη (*illegitimate*). Η πρώτη εκμεταλλεύεται τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς κανόνες ή στους νόμους, ενώ η δεύτερη παραβιάζει τις λογιστικές αρχές και τους νόμους αλλοιώνοντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό.

Αντίστοιχα, οι Amat, Blake και Dowds (1999) ορίζουν τη «**Δημιουργική Λογιστική**» ως μια διαδικασία όπου οι λογιστές αξιοποιούν τις γνώσεις τους για τους λογιστικούς κανόνες προκειμένου να χειραγωγήσουν τα μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης. Ομοίως, οι Gowthorpe και Amat (2005) επισημαίνουν ότι η «**Δημιουργική Λογιστική**» αναφέρεται στη σκόπιμη διαστρέβλωση της επικοινωνίας μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων μέσω εκείνων που συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και επιδιώκουν να μεταβάλλουν το περιεχόμενο των μηνυμάτων που μεταδίδονται.

Τέλος, ο Riahi-Belkaoui (2003) αναφέρει, στο βιβλίο του με τίτλο “Accounting - By Principle or Design?”, τον όρο «*Σχεδιασμένη Λογιστική*» (“**Designed Accounting**”), στον οποίο αποδίδει τις έννοιες της «εξομάλυνσης του αποτελέσματος» (Income Smoothing), του «σχεδιασμού των κερδών» (Earnings Management), της «δημιουργικής λογιστικής» (Creative Accounting), και της «λογιστικής απάτης» (Fraud in Accounting).

Συνοπτικά, τα κοινά χαρακτηριστικά όλων των παραπάνω ορισμών της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από Δημιουργική Λογιστική είναι η σκοπιμότητα της ενέργειας αυτής και ο κίνδυνος που συνεπάγεται για τους διάφορους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αλλά και για τους ίδιους τους ελεγκτές. Επίσης, είναι χαρακτηριστικό ότι στις περισσότερες προσπάθειες οριοθέτησής της, η δημιουργική λογιστική αναφέρεται ως κοινή, αλλά παράλληλα, παραπλανητική και ανεπιθύμητη πρακτική.

2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ «ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ»

2.1 ΤΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ («THE FRAUD TRIANGLE»)

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως «Τρίγωνο της Απάτης»

(σχήμα 2), ενώ, όπως αναφέρει ο Dooley (2002), "η λογιστική απάτη ξεκινά μικρή, και στη συνέχεια γίνεται όλο και μεγαλύτερη, ώσπου να προκαλέσει μεγάλη ζημία"¹. Συγκεκριμένα, για να πραγματοποιηθεί η λογιστική απάτη, πρέπει να ικανοποιούνται τρεις συνθήκες: 1. Κίνητρα/ Πίεση, 2. Ευκαιρία, 3. Συμπεριφορά/ Εκλογίκευση².

1. Κίνητρα/ Πίεση:

Πρόκειται για τα κίνητρα ή την πίεση που δέχονται τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης ή άλλοι εργαζόμενοι ώστε να παραποιήσουν ουσιωδώς τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης. Όπως αναφέρουν οι Fahnstock και Yost (2004), "οι πιέσεις που δέχονται τα στελέχη της διοίκησης στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι τόσο ισχυρές ώστε έχουν μεταβάλει την αλληλουχία (*continuum*) της λογιστικής και των πρακτικών διαχείρισης των κερδών", όπως φαίνεται στο ακόλουθο σχήμα³.

ΑΛΛΗΛΟΥΧΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

Παλαιά αλληλουχία:

Γενικά Αποδεκτές Αρχές Λογιστικής \implies «Επιθετική» Λογιστική (Aggressive Accounting)

Σύγχρονη αλληλουχία:

Γενικά Αποδεκτές Αρχές Λογιστικής \implies «Επιθετική» Λογιστική \implies Απάτη

Σχήμα 1: Η παλαιά και η νέα αλληλουχία λογιστικών αρχών και «επιθετικής» λογιστικής

2. Ευκαιρία:

Συνθήκες οι οποίες προσφέρουν την ευκαιρία να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις. Παραδείγματα ευκαιριών για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι η αποκεντρωμένη διοίκηση, τα αδύναμα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, η συγκέντρωση δύναμης σε ένα μόνο πρόσωπο ή μία μικρή ομάδα προσώπων, η ταχεία ανανέωση του προσωπικού, οι συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, οι περίπλοκες συναλλαγές κ.ά. (Jurinski και Lippman, 1999).

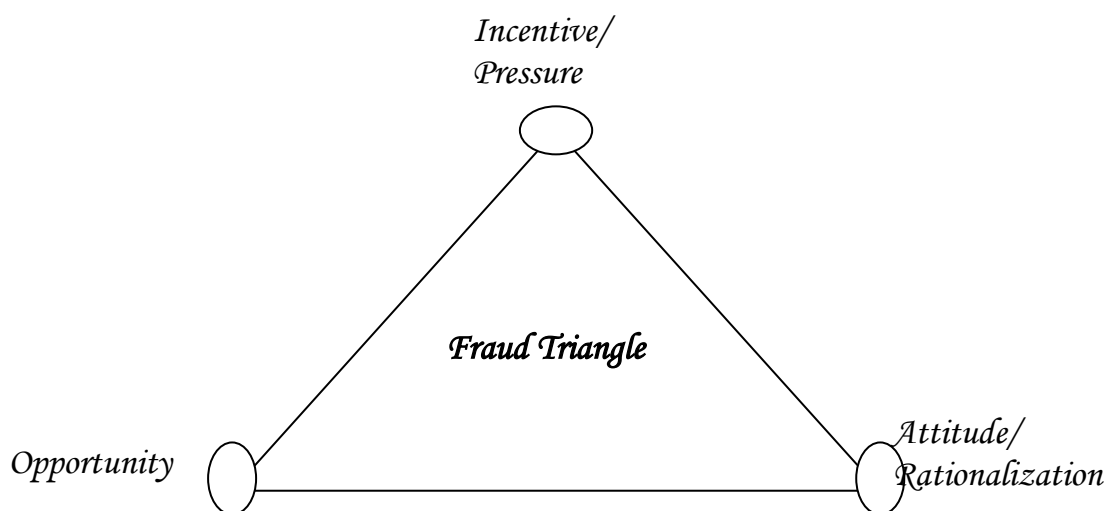
¹ Dooley, D.V. (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pp53-88

² Montgomery, D.D., Beasley, M.S., Menelaides, S.L. & Palmrose, Z.-V. (May2002), "Auditors' New Procedures for Detecting Fraud", *Journal of Accountancy*, 193: 5, pp63-66

³ Fahnstock, R.T. & Yost, G.C. (2004), "The Rationale For and Implications of Recent Business Failures on the Accounting Profession", *Journal of Accounting and Finance Research*, Fall II 2004, 12: 5, pp118-131

3. Συμπεριφορά/ Εκλογίκευση:

Πρόκειται για συγκεκριμένη συμπεριφορά, χαρακτήρα ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν εν γνώσει τους και σκόπιμα μια ανειλικρινή πράξη, ή για μια κατάσταση όπου τα άτομα είναι ικανά να αιτιολογήσουν/ εκλογικεύσουν τη διάπραξη μιας ανειλικρινούς πράξης. Για τα διοικητικά στελέχη, η αιτιολόγηση της διάπραξης μιας απάτης μπορεί να περιλαμβάνει σκέψεις όπως «πρέπει να κρατηθεί υψηλά η τιμή της μετοχής», «όλες οι εταιρίες εφαρμόζουν πρακτικές επιθετικής (aggressive) λογιστικής», ή «πρόκειται για το καλό της εταιρίας»⁴.

Σχήμα 2: «Το Τρίγωνο της Απάτης»

2.2 Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Σε μια πιο αναλυτική προσέγγιση, οι Bayou και Reinstein (2001) αναφέρουν ότι προκειμένου να κατανοηθεί ο μηχανισμός του συστήματος της απάτης, θα πρέπει να εξεταστούν οι καθοριστικές αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα συστατικά, το περιβάλλον και τη δομή του⁵.

⁴ Albrecht W.S., Albrecht C. & Albrecht C.C. (2008), "Current Trends in Fraud and its Detection", *Information Security Journal: A Global Perspective*, 17: 1, pp2-12

⁵ Bayou, M.E. & Reinstein, A. (2001), "A systemic view of fraud explaining its strategies, anatomy and process", *Critical Perspectives on Accounting*, 12: 4, pp383-403

Το σύστημα της απάτης περιλαμβάνει τα ακόλουθα συστατικά, τα οποία συνιστούν την ανατομία της απάτης:

1. **"Οδηγοί" της απάτης** (*Drivers of fraud*)

Οι οδηγοί της απάτης διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στα **κίνητρα/ πιέσεις** και στις **ευκαιρίες**, και έχουν την ίδια έννοια με αυτή του «Τριγώνου της Απάτης».

2. **Σκοπός** (*Intent*)

Η σκοπιμότητα είναι πολύ σημαντικό στοιχείο της απάτης, καθώς τη διακρίνει από τα "σφάλματα" (*errors*).

3. **Σχέδιο** (*Plan*)

Περιλαμβάνει τις πρακτικές που θα εφαρμοστούν για την εξαπάτηση των χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

4. **Δράση/ Ενέργεια** (*Action*)

Η διενέργεια διαφέρει από το αντικείμενο της απάτης, καθώς συνιστά μία δραστηριότητα, ενώ το αντικείμενο είναι το επίκεντρο της δραστηριότητας, π.χ. ένα περιουσιακό στοιχείο. Οι «απατηλές» δραστηριότητες μπορεί να συνίστανται στη **διάπραξη** (*commission*), π.χ. αλλοίωση αποδεικτικών στοιχείων, ή **παράλειψη** (*omission*), π.χ. παράλειψη γνωστοποίησης μιας υποχρέωσης.

5. **Αντικείμενο** (*Object*)

Πρόκειται για το επίκεντρο της διενέργειας της απάτης.

Οι οδηγοί της απάτης καταδεικνύουν τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις που υφίστανται στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον, ενώ οι σχέσεις μεταξύ των πέντε παραπάνω συστατικών περιγράφουν τη δομή του συστήματος της απάτης.

2.3 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Το αμερικάνικο ελεγκτικό πρότυπο SAS (*Statement on Auditing Standards*) νούμερο 82 (παράγραφοι 16-17) επισημαίνει τρεις βασικές κατηγορίες κινδύνου για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων:

1. Χαρακτηριστικά της Διοίκησης

Περιλαμβάνουν συμπεριφορές, διαθέσεις και στάσεις των ανώτατων στελεχών ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και τις διαδικασίες σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, αλλά και την πιθανή ύπαρξη στενών σχέσεων μεταξύ διοίκησης και ελεγκτών. Παράδειγμα κινδύνου της κατηγορίας αυτής είναι το κίνητρο της διοίκησης να αυξήσει την τιμή της μετοχής ή η πίεση της διοίκησης να παρουσιάσει περισσότερα κέρδη στη συνέλευση των μετόχων.

2. Συνθήκες Κλάδου

Περιλαμβάνουν το οικονομικό περιβάλλον όπου δραστηριοποιείται η επιχείρηση, καθώς και νέες θεσμικές απαιτήσεις στη φορολογία ή τους λογιστικούς κανόνες.

3. Λειτουργικά Χαρακτηριστικά

Περιλαμβάνουν τη φύση και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών της επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις, τη χρηματοοικονομική της κατάσταση και την κερδοφορία της.

3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Τα κίνητρα που έχει μία επιχείρηση για να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις μπορεί να προέρχονται από δυνάμεις που βρίσκονται στο εξωτερικό ή

εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Όπως αναφέρει ο Rezaee (2005), τα οικονομικά κίνητρα είναι τα συνηθέστερα σε περιπτώσεις απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, ενώ άλλου είδους κίνητρα, όπως ψυχωτικά, εγωκεντρικά ή ιδεολογικά μπορούν επίσης να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο.

Μία συνοπτική κατηγοριοποίηση των κινήτρων που έχει μια επιχείρηση για να επηρεάσει τα οικονομικά της αποτελέσματα προτείνεται από τους Jurinski και Lippman (1999)⁶:

- **Εξωτερική πίεση** (π.χ. σύγκλιση προς τις προσδοκίες των αναλυτών, ειδικοί όροι δανειακών συμβάσεων)
- **Εσωτερική πίεση** (π.χ. μη ρεαλιστικοί στόχοι)
- **Απαιτήσεις κεφαλαιαγοράς** (π.χ. προγραμματισμένη πώληση μετοχών)
- **Πίεση αμοιβής/ αποζημίωσης** (π.χ. αμοιβές που σχετίζονται με τα δημοσιευμένα κέρδη ή την τιμή της μετοχής)
- **Κίνδυνος χρεοκοπίας ή κατάσχεσης**
- **Προσωπικές φιλοδοξίες των υψηλά ιστάμενων**

3.2 ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

Τα κίνητρα παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης εκ μέρους της διοίκησης τα οποία αναφέρονται συχνότερα στη διεθνή βιβλιογραφία είναι τα εξής:

3.2.1 Δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα

Είναι γνωστό ότι οι τράπεζες και τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα απαιτούν από τις επιχειρήσεις στις οποίες δανείζουν κεφάλαια να εμφανίζουν ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Εκτός, όμως, από τα κέρδη, οι οικονομικοί αναλυτές των πιστωτικών ιδρυμάτων εξετάζουν και άλλα μεγέθη του Ισολογισμού και της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης για να αξιολογήσουν την πιστοληπτική ικανότητα μιας επιχείρησης. Συγκεκριμένα, εξετάζουν δείκτες ρευστότητας, δείκτες χρηματοοικονομικής μόχλευσης και

⁶ Jurinski, J. & Lippman, E. (1999), "Preventing Financial Fraud", *Strategic Finance*, 80:10, pp64-67

περιουσιακής διάρθρωσης, δείκτες δραστηριότητας (π.χ. δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων) κ.ά. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις προκειμένου να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για τη λειτουργία και ανάπτυξη τους κεφάλαια, καταλήγουν συχνά να παραποιούν τα μεγέθη των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, ώστε να βελτιώσουν τη δανειοληπτική τους ικανότητα.

3.2.2 Αντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο

Μία επιχείρηση η οποία επιδιώκει να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο, θα πρέπει να παρουσιάζει μια ανοδική τάση των βασικών οικονομικών μεγεθών της και γενικότερα μια υγιή χρηματοοικονομική κατάσταση. Στόχος της επιχείρησης είναι, όταν εκδίδονται νέες μετοχές και διατίθενται στο κοινό, να επιτύχει ευνοϊκούς όρους διάθεσης και να αποκομίσει το υψηλότερο δυνατό τίμημα, γεγονός που επιτυγχάνεται όταν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτυπώνουν μία κερδοφόρα επιχείρηση με προοπτικές μελλοντικής ανάπτυξης.

3.2.3 Ανταγωνισμός των επιχειρηματικών μονάδων

Στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρηματικών οντοτήτων είναι πολύ ισχυρός. Πολλές επιχειρήσεις καταφεύγουν σε πρακτικές παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων, με σκοπό να εμφανίσουν μια ισχυρή οικονομική θέση στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται, ενώ άλλες επιχειρήσεις προσπαθούν μέσω των πρακτικών παραποίησης να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και κατ' επέκταση τις προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου, προκειμένου να αποθαρρύνουν την είσοδο νέων ανταγωνιστών.

3.2.4 Αμοιβές/ Αποζημίωση της διοίκησης

Στα πλαίσια της θεωρίας αντιπροσώπευσης (*“agency theory”*), αναφέρεται συχνά η σύγκρουση συμφερόντων που υφίσταται μεταξύ διοίκησης και μετόχων της επιχείρησης. Σε μια προσπάθεια εξάλειψης του κόστους αντιπροσώπευσης, πολλές επιχειρήσεις συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της

επιχείρησης, ώστε να ευθυγραμμίσουν σε ορισμένο βαθμό τους στόχους των διοικητικών στελεχών με αυτούς των μετόχων. Η πρακτική αυτή, όμως, δημιουργεί ισχυρά κίνητρα για τις διοικήσεις ώστε να επηρεάσουν τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης προς την κατεύθυνση που μεγιστοποιεί την αμοιβή τους.

3.2.5 Συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων

Σε αρκετές περιπτώσεις συγχωνεύσεων και εξαγορών επιχειρήσεων, η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από τη συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα, αποτελεί συχνό φαινόμενο. Στις περιπτώσεις αυτές, οι επιχειρήσεις επιδιώκουν να βελτιώσουν την εξωτερική τους εικόνα, ώστε να αποκομίσουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη από την εκάστοτε επενδυτική στρατηγική που εφαρμόζουν.

3.2.6 Πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Ένα ισχυρό κίνητρο της διοίκησης για να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης είναι η επιθυμία της να επιτύχει ή και να ξεπεράσει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες των επενδυτών. Όπως αναφέρουν οι Weld, Bergevin και Magrath (2004), το συγκεκριμένο θέμα ήρθε στο προσκήνιο με την ομιλία «Το Παιχνίδι των Αριθμών» (*The Numbers Game*) του Προέδρου της Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (SEC), Arthur Levitt, το 1998. Ο Levitt εξέφρασε δημοσίως την ανησυχία του για το γεγονός ότι πολλοί μάνατζερ, ελεγκτές και αναλυτές επιτρέπουν στην επιθυμία για επίτευξη των προβλεπόμενων κερδών να προέχει έναντι των καλών επιχειρηματικών πρακτικών.

Βέβαια, οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές βασίζονται για τις προβλέψεις τους περισσότερο στην πληροφόρηση που έχουν οι ίδιοι για την εξεταζόμενη κάθε φορά επιχείρηση και στα μοντέλα που δημιουργούν, παρά στις δημοσιευόμενες οικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο, είναι προφανές ότι είναι προς όφελος και των δύο πλευρών να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των προϋπολογιστικών εκτιμήσεων των αναλυτών και των απολογιστικών καταστάσεων της επιχείρησης.

Η αποτυχία επίτευξης εκ μέρους της διοίκησης των προβλεπόμενων από τους αναλυτές αποτελεσμάτων συνεπάγεται μία αρνητική αντίδραση της αγοράς, η οποία

πλήττει όχι μόνο τους μετόχους, αλλά και τα ίδια τα διοικητικά στελέχη των οποίων η αμοιβή συνδέεται πολλές φορές με δικαιώματα προαίρεσης μετοχών (*stock options*).

3.2.7 Μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Στόχος των διοικήσεων των επιχειρήσεων είναι να διατηρούν γενικά μια σταθερά αυξανόμενη μερισματική πολιτική, ώστε να αποτελούν οι μετοχές της επιχείρησης μια ελκυστική επένδυση. Για να το επιτύχει αυτό, η εκάστοτε διοίκηση προσπαθεί να ομαλοποιεί τα αποτελέσματα της επιχείρησης και να διατηρεί σταθερό το ποσοστό των κερδών που διατίθεται ως μέρισμα στους μετόχους. Έτσι, κατά τις χρήσεις που εμφανίζονται υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια να υποβαθμιστούν τα κέρδη, ώστε να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και όμοιο με αυτά των προηγούμενων χρήσεων. Αντιθέτως, όταν τα κέρδη μιας χρήσης είναι μειωμένα, καταβάλλεται προσπάθεια, μέσω των πρακτικών παραποίησης, να εμφανιστούν υψηλότερα απ' ό τι είναι στην πραγματικότητα.

3.2.8 Προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Το συγκεκριμένο κίνητρο εμφανίζεται, κυρίως, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες καταφεύγουν σε διάφορες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων τους ώστε να εμφανίσουν μειωμένα κέρδη και να περιορίσουν, όσο είναι δυνατό, τη φορολογική τους επιβάρυνση. Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην Ελλάδα, όπου επικρατούν κυρίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η προσπάθεια φοροδιαφυγής αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων (Baralexix, 2004).

3.2.9 Προσωπικές φιλοδοξίες των ανώτατων στελεχών

Πολλές φορές, τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης είναι πιθανό να καταφύγουν σε πρακτικές παραποίησης των χρηματοοικονομικών μεγεθών της επιχείρησης είτε για να διασφαλίσουν τη θέση τους στην ανώτατη διοίκηση της επιχείρησης είτε για να προαχθούν σε κάποια υψηλότερη βαθμίδα της διοικητικής ιεραρχίας. Ο φόβος της αντικατάστασης ή οι προσωπικές φιλοδοξίες μπορούν να

αποτελέσουν ισχυρό κίνητρο για ένα στέλεχος ώστε να επηρεάσει το οικονομικό αποτέλεσμα και να διαστρεβλώσει την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

4 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων με τρεις τρόπους (Καζαντζής, 2006):

1. Ηθελιμένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου.
2. Δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης όταν το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει «κενά», δηλαδή δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα.
3. Υποκειμενισμός και άσκηση κρίσης από την πλευρά της διοίκησης όταν τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων.

Η λογιστική απάτη δεν ξεκινά πάντοτε με μια παράνομη πράξη. Πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι οι επιλογές των μανάτζερ αναφορικά με τις λογιστικές μεθόδους και διαδικασίες εξαρτώνται από τις αναμενόμενες οικονομικές συνέπειές τους. Είναι ευρέως γνωστό, ότι οι λογιστικές μέθοδοι επιλέγονται ανάλογα με την επίδρασή τους στο ανακοινωθέν εισόδημα, ανάλογα με τις μεθόδους καθορισμού της αποζημίωσης των στελεχών και ανάλογα με το βαθμό ελέγχου των μανάτζερ από τους ιδιοκτήτες (Riahi-Belkaoui, 2003).

Όπως αναφέρει ο Dooley (2002), *"Όταν πρόκειται για απάτη μέσω παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, η ανθρώπινη φαντασία είναι ικανή να εφεύρει μυριάδες συνδυασμούς λογιστικών παρατυπιών για να εξαπατήσει τους*

επενδυτές”⁷. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων κατηγοριοποιούνται.

4.2 ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ

Ο Η. Schilit (2002) αναφέρει τριάντα πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, ομαδοποιημένες σε επτά κατηγορίες, οι οποίες εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις για να διαστρεβλώσουν τη χρηματοοικονομική τους επίδοση. Οι πρακτικές αυτές διαπιστώθηκαν με έρευνα του C.F.R.A. (*Center for Financial Research and Analysis*) και είναι οι εξής:

4.2.1 Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αναγνώριση εσόδων «αμφισβητήσιμης ποιότητας»

- Αναγνώριση εσόδων όταν εξακολουθούν να παρέχονται μελλοντικές υπηρεσίες.
- Αναγνώριση εσόδων πριν την αποστολή των εμπορευμάτων ή πριν την αποδοχή (χωρίς όρους) από τον πελάτη.
- Αναγνώριση εσόδων ακόμη κι εάν ο πελάτης δεν είναι υποχρεωμένος να πληρώσει.
- Πωλήσεις σε θυγατρικές εταιρίες.
- Παροχή στον πελάτη αντικειμένων αξίας ως αντιπαροχή.
- Άθροιση των τελικών καθαρών εισπράξεων.

4.2.2 Αναγνώριση «πλασματικών» εσόδων

- Αναγνώριση εσόδων χωρίς οικονομική ουσία.
- Αναγνώριση μετρητών που λήφθηκαν στα πλαίσια δανεισμού ως έσοδα.
- Αναγνώριση εισοδημάτων από επενδύσεις ως έσοδα από κανονική λειτουργία.
- Αναγνώριση των επιστρεφόμενων ποσών από προμηθευτές ως έσοδα.

⁷ Dooley, D.V. (2002), “Financial Fraud: Accounting Theory and Practice”, *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pp53-88

- Απελευθέρωση εσόδων που είχαν αποκρυφθεί αντικανονικά πριν από μια συγχώνευση.

4.2.3 Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη «μιας φοράς»

- Ενίσχυση εισοδήματος με την πώληση υποτιμημένων περιουσιακών στοιχείων.
- Ενσωμάτωση εισοδημάτων ή κερδών από επενδύσεις στα έσοδα.
- Αναγνώριση εισοδημάτων ή κερδών από επενδύσεις ως μείωση των λειτουργικών εξόδων.
- Δημιουργία εισοδήματος από την ανακατάταξη/ αναδιάρθρωση των λογαριασμών του Ισολογισμού.

4.2.4 Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση

- Κεφαλαιοποίηση οργανικών λειτουργικών εξόδων.
- Αλλαγή λογιστικής πρακτικής και μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε προγενέστερη χρήση.
- Απόσβεση δαπανών με πολύ αργό ρυθμό.
- Αποφυγή διαγραφής φθαρμένων/ αλλοιωμένων περιουσιακών στοιχείων.
- Μείωση των αποθεμάτων.

4.2.5 Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωσή τους

- Αποφυγή καταγραφής εξόδων και σχετικών υποχρεώσεων (*liabilities*) όταν παραμένουν μελλοντικές υποχρεώσεις (*obligations*).
- Μείωση υποχρεώσεων με την αλλαγή λογιστικών υποθέσεων.
- Ενσωμάτωση αμφισβητήσιμων αποθεματικών στο εισόδημα.
- Δημιουργία «πλασματικών» επιστρεφόμενων ποσών.
- Αναγνώριση εσόδων όταν λαμβάνονται μετρητά ενώ παραμένουν μελλοντικές υποχρεώσεις.

4.2.6 Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση

- Δημιουργία αποθεματικών και αποδέσμευσή τους στο εισόδημα σε μεταγενέστερη χρονική περίοδο.
- Αντικανονική απόκρυψη εσόδων λίγο προτού κλείσει μια συμφωνία εξαγοράς.

4.2.7 Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως «ειδικές χρεώσεις» (Special Charge)

- Αντικανονική διόγκωση ποσού που αποτελεί «ειδική χρέωση».
- Αντικανονική απόσβεση τρεχόντων δαπανών έρευνας & ανάπτυξης κατά τη διαδικασία μιας εξαγοράς.
- Επιβάρυνση της τρέχουσας χρήσης με τα λεγόμενα “discretionary” έξοδα (έξοδα για τα οποία μια εταιρία έχει την ευχέρεια να αποφασίσει πότε και με ποιο μέγεθος θα εμφανιστούν στα βιβλία της).

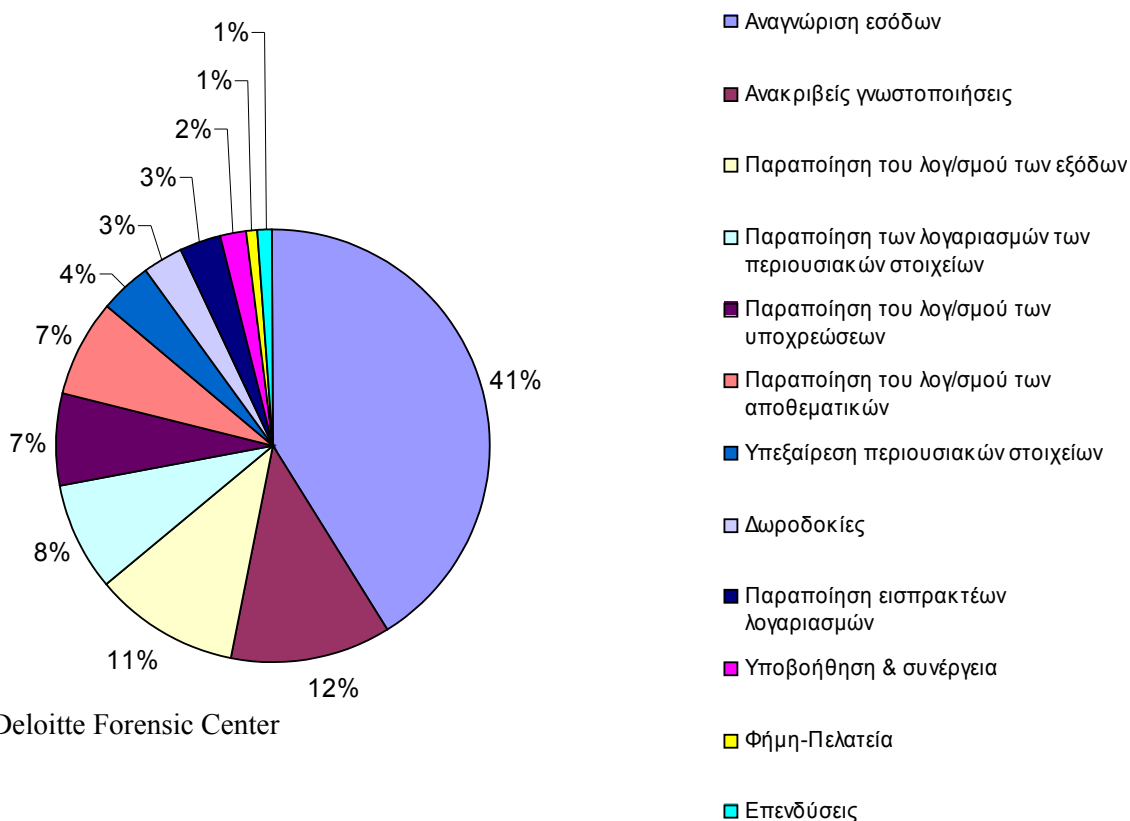
4.3 ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ

Τον Ιούνιο του 2007, δημοσιεύτηκε έρευνα του Deloitte Forensic Center, η οποία αφορούσε στη διερεύνηση του φαινομένου της απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Τα δεδομένα της έρευνας προήλθαν από τις αναφορές/ εκθέσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. («*Accounting and Auditing Enforcement Releases*») οι οποίες κυκλοφόρησαν από τον Ιανουάριο του 2000 μέχρι το Δεκέμβριο του 2006. Για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν 344 αναφορές από τις περίπου 1.300 που κυκλοφόρησαν κατά το παραπάνω χρονικό διάστημα. Αξίζει να αναφερθεί ότι τα ευρήματα της έρευνας αναφορικά με τις κυρίαρχες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, με αυτά προγενέστερων αντίστοιχων ερευνών.

Από την ανάλυση των εκθέσεων της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (S.E.C.), διαπιστώθηκε ότι οι διάφορες πρακτικές αναγνώρισης των εσόδων κυριαρχούν, συνιστώντας το 41% του συνόλου των περιστατικών λογιστικής απάτης (διάγραμμα 1). Τη δεύτερη και τρίτη θέση κατέχουν, αντίστοιχα, οι ανακριβείς

γνωστοποιήσεις οι οποίες συνοδεύουν τις οικονομικές καταστάσεις (12%) και οι πρακτικές παραποίησης του λογαριασμού των εξόδων (11%). Έπειτα, ακολουθούν οι πρακτικές παραποίησης των λογαριασμών των περιουσιακών στοιχείων (8%), των υποχρεώσεων (7%) και των αποθεματικών (7%).

Πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων

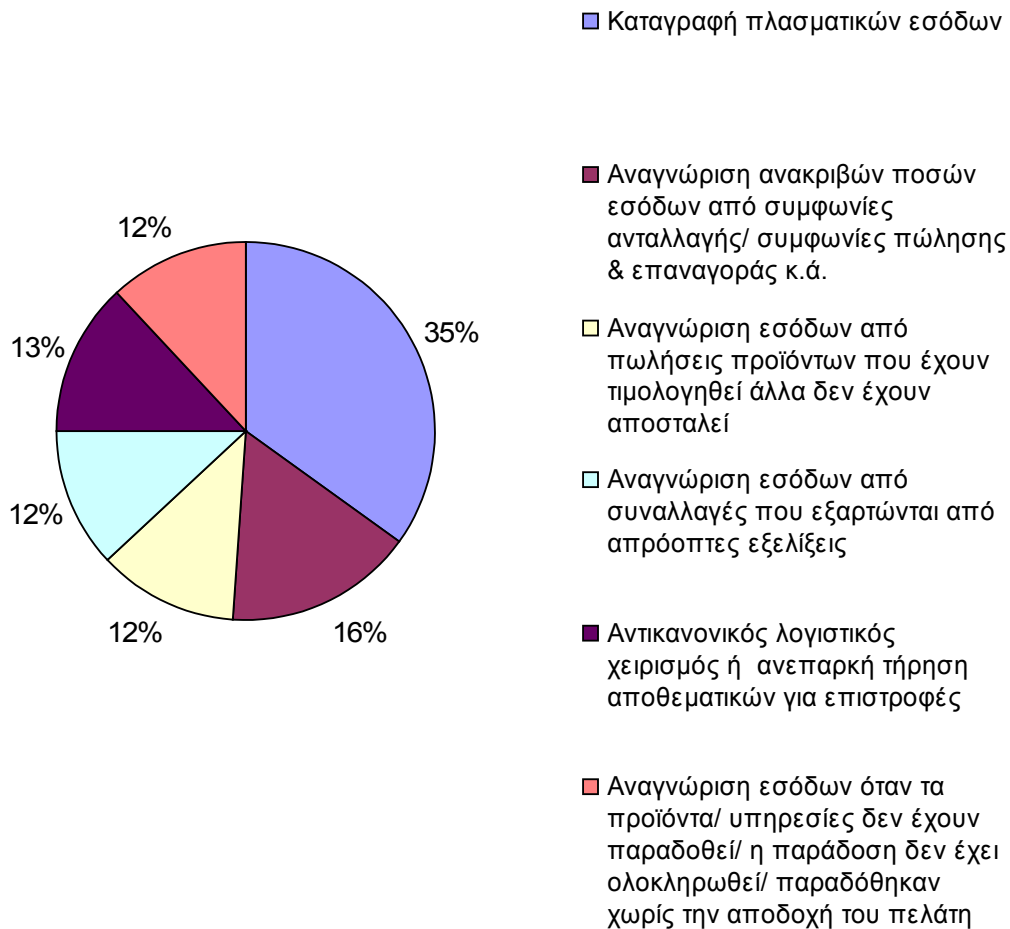

Πηγή: Deloitte Forensic Center

Διάγραμμα 1: Συχνότητα εμφάνισης των διάφορων πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων κατά τη χρονική περίοδο 2000-2006 στις Η.Π.Α.

Στην ίδια έρευνα, εξετάστηκαν οι συνηθέστερες πρακτικές αναγνώρισης εσόδων που χρησιμοποιούνται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι έξι πρακτικές αναγνώρισης εσόδων που απεικονίζονται στο διάγραμμα 2 εμφανίστηκαν στο 70% των περιπτώσεων απάτης μέσω παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Αναφορικά με τα είδη των πρακτικών παραποίησης του λογαριασμού των εσόδων, η αναγνώριση πλασματικών εσόδων διαπιστώθηκε ότι αποτελεί τη συνηθέστερη πρακτική παραποίησης, με συχνότητα εμφάνισης 35%.

Πρακτικές αναγνώρισης εσόδων

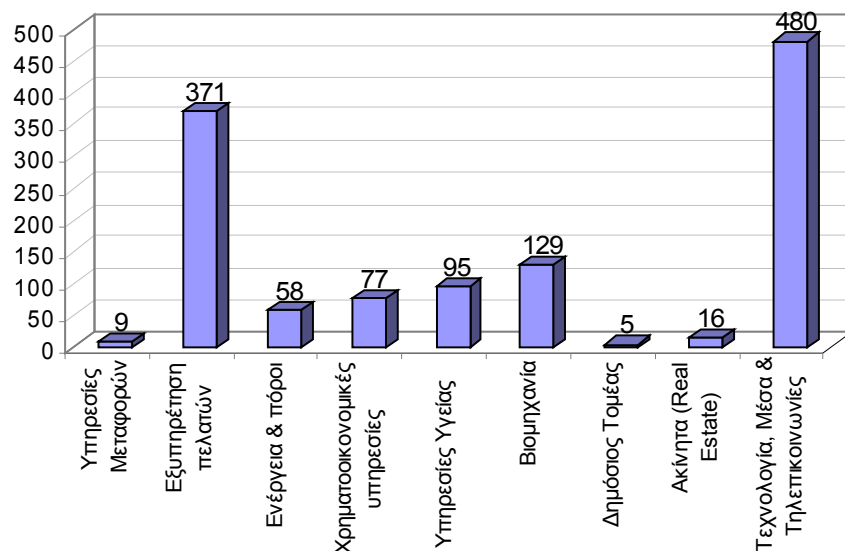

Διάγραμμα 2: Οι συχνότερες πρακτικές αναγνώρισης εσόδων που εφαρμόστηκαν για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις Η.Π.Α.

Για τους σκοπούς της έρευνας, το Deloitte Forensic Center κατηγοριοποίησε τις επιχειρήσεις σε εννέα κλάδους ώστε να διαπιστωθεί η συχνότητα εμφάνισης των πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ανά κλάδο επιχειρήσεων. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3, οι 1.240 περιπτώσεις απάτης που περιλαμβάνονταν στις 344 εκθέσεις είναι άνισα κατανεμημένες μεταξύ των κλάδων. Ο κλάδος της Τεχνολογίας, των Μέσων & των Τηλεπικοινωνιών ήταν υπεύθυνος για το 39% των περιπτώσεων απάτης, με 480 περιστατικά παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Δεύτερος δημοφιλέστερος κλάδος ήταν οι επιχειρήσεις εξυπηρέτησης πελατών, με 371 περιστατικά λογιστικής απάτης, δηλαδή ποσοστό 30% του συνόλου των περιπτώσεων, ενώ στην τρίτη θέση κατατάχθηκαν οι βιομηχανικές επιχειρήσεις,

αντιπροσωπεύοντας το 10% των περιπτώσεων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Αριθμός περιπτώσεων λογιστικής απάτης ανά κλάδο

Πηγή: Deloitte Forensic Center

Διάγραμμα 3: Εμφάνιση περιστατικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ανά κλάδο επιχειρήσεων στις Η.Π.Α.

4.4 ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ - «ΚΟΚΚΙΝΕΣ ΣΗΜΑΙΕΣ»

Μία συχνή αιτία αποτυχίας του εξωτερικού ελέγχου να διακρίνει τις παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις είναι η άγνοια του ορκωτού ελεγκτή-λογιστή για τα προειδοποιητικά σημάδια - ενδείξεις της λογιστικής απάτης. Σε άρθρο που δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 1996 στο περιοδικό “*Journal of Accountancy*”, παρατίθενται τα αποτελέσματα μιας έρευνας που διεξήχθη για να διερευνηθούν οι απόψεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών αναφορικά με τη σχετική σημασία ορισμένων από τις συνηθέστερες ενδείξεις λογιστικής απάτης⁸. Οι 130 ελεγκτές που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονταν από τις έξι μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες,

⁸ Heiman-Hoffman, V.B., Morgan, K.P. & Patton, J.M. (1996), “The Warning Signs of Fraudulent Financial Reporting”, *Journal of Accountancy*, 182: 4, pp75-77

και κλήθηκαν να αξιολογήσουν 30 προειδοποιητικές ενδείξεις ως προς τη σημασία τους για τον εντοπισμό παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων. Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται η κατάταξη των προειδοποιητικών ενδείξεων ξεκινώντας από αυτές με τη μεγαλύτερη σημασία για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης.

Πίνακας 1: Κατάταξη προειδοποιητικών ενδείξεων ως προς τη σημασία τους για τον εντοπισμό παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων

Κατάταξη	Προειδοποιητική ένδειξη ('Warning Signal')
1	Οι μάνατζερ έχουν πει ψέματα στους ελεγκτές ή έχουν αποφύγει να απαντήσουν σε ερωτήσεις κατά τη διενέργεια του ελέγχου.
2	Η προηγούμενη εμπειρία του ελεγκτή με τη διοίκηση έδειξε κάποιο βαθμό ανειλικρίνειας.
3	Η διοίκηση δίνει υπερβολική έμφαση στην επίτευξη συγκεκριμένου ύψους κερδών ή άλλων ποσοτικών στόχων.
4	Η διοίκηση έχει εμπλακεί σε διαμάχες με εξωτερικούς ελεγκτές, κυρίως σε σχέση με την επιθετική εφαρμογή λογιστικών αρχών που αυξάνουν τα κέρδη.
5	Ο πελάτης έχει προβεί σε "opinion shopping".
6	Η στάση της διοίκησης απέναντι στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι υπερβολικά επιθετική.
7	Ο πελάτης έχει ένα αδύναμο εσωτερικό σύστημα ελέγχου.
8	Ένα σημαντικό ποσοστό της αποζημίωσης της διοίκησης εξαρτάται από την επίτευξη ποσοτικών στόχων.
9	Η διοίκηση επιδεικνύει σοβαρή ασέβεια απέναντι σε θεσμικά όργανα.
10	Οι λειτουργικές και χρηματοοικονομικές αποφάσεις της διοίκησης επιβάλλονται από ένα μόνο πρόσωπο ή λίγα πρόσωπα που δρουν ομαδικά.
11	Τα διοικητικά στελέχη τηρούν επιθετική στάση απέναντι στους ελεγκτές.
Κατάταξη	Προειδοποιητική ένδειξη ('Warning Signal')
12	Η διοίκηση έχει την τάση να αναλαμβάνει υπερβολικό κίνδυνο.
13,5	Υπάρχουν συχνές και σημαντικές συναλλαγές που ελέγχονται δύσκολα.
13,5	Στελέχη-κλειδιά θεωρούνται παράλογα στη συμπεριφορά τους.
15	Η επιχείρηση-πελάτης είναι αρκετά αποκεντρωμένη χωρίς επαρκές σύστημα ελέγχου.
16	Η ανανέωση διοικητικών στελεχών ή λογιστών είναι αρκετά συχνή.
17	Το προσωπικό της επιχείρησης δείχνει έντονη δυσαρέσκεια κατά των ανώτερων στελεχών.

18	Η διοίκηση πιέζει υπερβολικά τους ελεγκτές, κυρίως μέσα από τη σύνθεση των αμοιβών ή την επιβολή παράλογων προθεσμιών.
19	Η κερδοφορία του πελάτη είναι ανεπαρκής ή ασυνήθιστη για τον κλάδο.
20	Ο πελάτης αντιμετωπίζει δυσμενείς νομικές συνθήκες.
21	Η διοίκηση επιδεικνύει υπερβολική ανησυχία για τη διατήρηση ή βελτίωση της εικόνας/ φήμης της επιχείρησης.
22	Υπάρχουν αντίξοες συνθήκες στον κλάδο του πελάτη ή στο εξωτερικό του περιβάλλον.
23	Το προσωπικό του λογιστηρίου δείχνει απειρία ή «χαλαρότητα» κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.
24	Ο πελάτης έλαβε μέρος σε μία ή περισσότερες συγκεκριμένες συναλλαγές που έχουν σημαντική επίδραση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
25	Η διοίκηση είναι άπειρη.
26,5	Ο πελάτης βρίσκεται σε περίοδο ραγδαίας ανάπτυξης.
26,5	Πρόκειται για νέο πελάτη χωρίς παρελθόν έλεγχο ή ανεπαρκή πληροφόρηση από τον προηγούμενο ορκωτό ελεγκτή-λογιστή.
28	Ο πελάτης υπόκειται σε σημαντικές συμβατικές δεσμεύσεις.
29	Το λειτουργικό αποτέλεσμα της επιχείρησης - πελάτη είναι ευαίσθητο σε οικονομικούς παράγοντες (πληθωρισμός, επιτόκια, ανεργία κλπ.).
30	Ο πελάτης πρόσφατα συμμετείχε σε σημαντικό αριθμό εξαγορών.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποκάλυψε ότι οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές θεωρούν γενικά τους παράγοντες «συμπεριφοράς» ως πιο σημαντικές προειδοποιητικές ενδείξεις της λογιστικής απάτης απ' ότι τους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Παραδείγματος χάριν, η ανειλικρινή, εχθρική ή παράλογη συμπεριφορά της διοίκησης θεωρήθηκαν πιο σημαντικοί παράγοντες απ' ότι οι οικονομικές συνθήκες και το δυσμενές εξωτερικό περιβάλλον ή τα προβλήματα του κλάδου.

Οι Magrath και Weld (2002), σε ένα άλλο άρθρο αναφορικά με τα προειδοποιητικά «σημάδια» παραποίησης του οικονομικού αποτελέσματος, αναγνώρισαν, συνοπτικά, ορισμένες βασικές σχέσεις που θα πρέπει να ανησυχήσουν τους επενδυτές και τους ελεγκτές εάν διαπιστωθούν:

- ταμειακές ροές που δε συσχετίζονται με τα κέρδη,
- εισπρακτέες απαιτήσεις που δε σχετίζονται με τα έσοδα,
- αποθεματικά που δε συσχετίζονται με στοιχεία του Ισολογισμού,
- εξαγορές χωρίς προφανή επιχειρηματικό σκοπό,

- κέρδη που με συνέπεια και ακρίβεια ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των αναλυτών.

5 ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ (ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΑΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ)

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Τα τελευταία έτη παρατηρήθηκε ένας σημαντικός αριθμός περιπτώσεων λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, κυρίως σε επιχειρήσεις των Η.Π.Α., αλλά και στην Ευρώπη. Σύμφωνα με υπολογισμούς, η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων, ιδιαίτερα από μεγάλες εταιρίες όπως Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom κ.ά. κόστισε κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών σε επενδυτές, πιστωτές, εργαζομένους κ.ά. πάνω από 500 δισεκατομμύρια δολάρια (Rezaee Z., 2005).

Στην παρούσα ενότητα περιγράφονται συνοπτικά τα εταιρικά σκάνδαλα τα οποία αποτέλεσαν σημείο καμπής στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα συντέλεσαν στην καθιέρωση εκ μέρους της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (S.E.C.) νέων κανόνων διασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών, αλλά και στην αναμόρφωση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

5.2 ΕΤΑΙΡΙΑ: «XEROX»

Η εταιρία XEROX, η οποία αρχικά λεγόταν HALOID, χρονολογείται το 1959 και ξεκίνησε ως κατασκευαστής φωτογραφικού υλικού και χαρτιού. Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 άρχισε να επεκτείνει τις δραστηριότητές της με την κατασκευή φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων βασιζόμενη σε σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες. Σήμερα, η XEROX απευθύνεται σε επιχειρήσεις εκτυπώσεων, επιχειρήσεις γραφικών τεχνών κ.ά.

Η αναπτυξιακή πορεία της XEROX αποδείχτηκε τελικά ότι βασίστηκε στην παραποίηση οικονομικών στοιχείων και στην εξαπάτηση των επενδυτών, αφού τον Απρίλιο του 2002 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. κατέθεσε μήνυση κατά της XEROX. Η εταιρία κατηγορήθηκε ότι εξαπάτησε το δημόσιο κατά την περίοδο 1997-2000 χρησιμοποιώντας τακτικές παραποίησης των οικονομικών της στοιχείων. Η σημαντικότερη πρακτική παραποίησης αφορούσε στην καταγραφή εσόδων από τις μισθώσεις φωτοαντιγραφικών μηχανημάτων. Συγκεκριμένα, η εταιρία συνήθιζε να αναγνωρίζει τις μισθώσεις ως πωλήσεις την περίοδο που υπογραφόταν το συμβόλαιο, αντί να αναγνωρίζει τα μισθώματα ως έσοδα καθ' όλη τη διάρκεια της μίσθωσης.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατηγόρησε την επιχείρηση ότι οι λογιστικές αρχές που χρησιμοποιούσε όχι μόνο παραβίαζαν τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές των Η.Π.Α. (US GAAP), αλλά σχεδιάζονταν σκοπίμως προκειμένου να αυξηθεί η τιμή της μετοχής, εξαπατώντας τόσο τη διοίκηση του χρηματιστηρίου όσο και τους ενδιαφερόμενους επενδυτές. Η Επιτροπή υποστήριξε ότι μέσω αυτών των παρατυπιών τα κέρδη προ φόρων της επιχείρησης αυξήθηκαν το έτος 1997 κατά 405 εκατομμύρια δολάρια, το 1998 κατά 655 εκατομμύρια δολάρια και το 1999 κατά 511 εκατομμύρια δολάρια.

Σε αυτή την περίπτωση λογιστικής απάτης, σημαντικός ήταν και ο ρόλος των ελεγκτών της XEROX, οι οποίοι ανήκαν στην ελεγκτική εταιρία KPMG η οποία προκειμένου να διατηρήσει τη συνεργασία της με την επιχείρηση (συνεργασία τουλάχιστον 40 χρόνων), καθώς και να προφυλάξει τις αμοιβές της για ελεγκτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες, «κάλυψε» την απάτη. Ωστόσο, τα προβλήματα δεν άργησαν να εμφανιστούν για την επιχείρηση, αφού με την αύξηση των εσόδων κάθε περιόδου κατέστη πολύ δύσκολο για τη διοίκηση της XEROX να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των επενδυτών σε επόμενες περιόδους.

Από την πλευρά της, η XEROX δεν παραδέχθηκε ούτε αρνήθηκε τις κατηγορίες της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (SEC) και συμφώνησε να καταβάλει πρόστιμο αξίας 10.000.000 δολαρίων και να αναδιατυπώσει τις καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσεως για την περίοδο 1997 έως 2000. Όσον αφορά στην ελεγκτική εταιρία KPMG, η επιτροπή SEC κατέθεσε μήνυση εις βάρος τεσσάρων ελεγκτών που ήταν υπεύθυνοι για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της XEROX και επέτρεπαν την παραποίηση των στοιχείων της.

Σήμερα, η XEROX συνεχίζει να δραστηριοποιείται διεθνώς και μάλιστα με μεγάλη επιτυχία, κατέχοντας θυγατρικές τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία, ενώ

ιδιαίτερα επιτυχημένη κρίθηκε η συνεργασία της με την ιαπωνική επιχείρηση Fuji Photo Film Co.

5.3 ΕΤΑΙΡΙΑ: «ENRON»

Η εταιρία ENRON δημιουργήθηκε από τη συγχώνευση δύο επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας στα μέσα της δεκαετίας του 1980 και για τα επόμενα δέκα χρόνια παρουσίασε σταθερή άνοδο στην αποδοτικότητά της, επωφελούμενη από τις ευκαιρίες που προέκυψαν από την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας στις Η.Π.Α. Εκτός από το γεγονός ότι κατείχε πολλούς αγωγούς ενέργειας, η ENRON είχε και επαγγελματικές συναλλαγές που αφορούσαν το φυσικό αέριο και τη μετάδοση ηλεκτρικής ενέργειας. Παρά την ανοδική πορεία της επιχείρησης, ειδικότερα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η διοίκηση της εταιρίας κατέγραφε έσοδα ως αποτέλεσμα συμφωνιών με εταιρίες που ήταν υπό την πλήρη ιδιοκτησία της ENRON (*Special Purpose Entities*) με σκοπό τη φαινομενική αύξηση των εσόδων και των κερδών, και παράλληλα την απόκρυψη χρεών και ζημιών. Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με τις συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των μελών οδήγησαν την επιχείρηση στην πτώχευση (Deakin, Konzelmann, 2004).

Αναφορικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση εξαπάτησης, τα λογιστικά και ελεγκτικά θέματα που προέκυψαν ήταν τα εξής (Benston & Hartgraves, 2002):

1. Η λογιστική πρακτική της επιχείρησης να μην ενοποιεί τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού (*Special Purpose Entities*), οι οποίες της επέτρεπαν την απόκρυψη ζημιών και χρεών από τους επενδυτές.
2. Ο λογιστικός χειρισμός των συναλλαγών της ENRON με τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού, οι οποίες στην πραγματικότητα ήταν εταιρίες που βρίσκονταν υπό τον έλεγχό της.
3. Η πρακτική αναγνώρισης εσόδων της εταιρίας, σύμφωνα με την οποία καταγράφονταν ως τρέχοντα έσοδα αμοιβές υπηρεσιών επόμενων χρόνων, καθώς και έσοδα μελλοντικών συμβολαίων.
4. Εφαρμογή της λογιστικής της εύλογης αξίας (*Fair-value accounting*) που επέτρεπε την αποτίμηση επενδύσεων σε μη αξιόπιστες αξίες.

5. Η πολιτική της επιχείρησης όσον αφορά στα αποθέματα που διατηρούνταν από τις Εταιρίες Ειδικού Σκοπού.
6. Ανεπαρκής αποκάλυψη πληροφοριών για συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, συγκρούσεις συμφερόντων κι επερχόμενα κόστη για τους επενδυτές.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πτώχευση της ENRON είχε μεγάλο ενδιαφέρον και από πλευράς ελεγκτικής, καθώς η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen, η οποία ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης και παράλληλα μία από τις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες των Η.Π.Α., κατηγορήθηκε για παράλειψη καθηκόντων, ακόμη και για απάτη, τόσο από τον τύπο όσο και από τη S.E.C. και μηνύθηκε με σημαντικού ύψους χρηματικές αποζημιώσεις. Είναι γεγονός ότι ύστερα από το περιστατικό της ENRON - Arthur Andersen, τα διάφορα θεσμικά όργανα προχώρησαν σε έκδοση νέων κανόνων και ρυθμίσεων όσον αφορά στις σχέσεις επιχειρήσεων και ελεγκτικών εταιριών.

5.4 ΕΤΑΙΡΙΑ: «WORLDCOM»

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση πτώχευσης της εταιρίας WorldCom. Η ιστορία της, σε συνδυασμό με την ιστορία των επιχειρήσεων που εξαγόρασε και συγχωνεύτηκε, δείχνουν τον αντίκτυπο που είχε η πτώχευσή της στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, καθώς αυτή ήταν ουσιαστικά που ώθησε τα αρμόδια όργανα σε ρυθμιστικές αλλαγές και στη θέσπιση νόμων ώστε να «σπάσουν» το μονοπώλιο που ίσχυε στο συγκεκριμένο τομέα.

Η WorldCom αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών στις Η.Π.Α. Το όνομα 'WorldCom' το απέκτησε το 1995, μετά τη συγχώνευση των επιχειρήσεων *Long Distance Discount Service (LDDS)* και *Advanced Companies Inc.* Το Νοέμβριο του 1997, η WorldCom και η *MCI Communications* προχώρησαν σε μια από τις μεγαλύτερες συγχωνεύσεις στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, με αποτέλεσμα τη συγκρότηση της *MCI WorldCom*, η οποία ωστόσο (μετά από την αποτυχημένη προσπάθεια συγχώνευσης με την εταιρία *Sprint Corporation*) μετονομάστηκε ξανά το 2000 σε **WorldCom**.

Τον Ιούνιο του 2002, κατά τη διάρκεια εσωτερικού ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, αποκαλύφθηκε απάτη 3,8 δις δολαρίων. Ένα μήνα αργότερα, ανακοινώθηκε η υποβολή της επιχείρησης σε πτώχευση, αφού αποκαλύφθηκε ότι από το 1999 μέχρι το Μάιο του 2002 τα διοικητικά στελέχη της εταιρίας χρησιμοποιούσαν παραπλανητικές λογιστικές μεθόδους για να καλύψουν την πτωτική οικονομική της κατάσταση και να προβάλλουν μια ψευδή εικόνα οικονομικής ευρωστίας ώστε να αυξήσουν την τιμή της μετοχής της. Μέχρι τα τέλη του 2003 εκτιμάται ότι τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας είχαν διογκωθεί κατά 11 δις δολάρια. Η συγκεκριμένη απάτη πραγματοποιήθηκε με δύο τρόπους:

1. Αποκρύπτοντας από τις καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσεως έξοδα που σχετίζονταν με άλλες εταιρίες τηλεπικοινωνιών (*'line costs'*), με την κεφαλαιοποίηση των εξόδων αυτών και την εμφάνισή τους στην κατάσταση Ισολογισμού.
2. Διογκώνοντας τα έσοδα με «απροσδιόριστα – μη κατανεμημένα εταιρικά έσοδα» (*corporate unallocated revenue accounts*).

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ότι η εταιρία που είχε αναλάβει τον έλεγχο της WorldCom κατά τη διάρκεια που πραγματοποιούνταν οι ατασθαλίες ήταν η Arthur Andersen, η οποία είχε αντικατασταθεί κατά την αποκάλυψη της απάτης από την ελεγκτική εταιρία KPMG.

Τελικά, η WorldCom άλλαξε μετά την πτώχευση το όνομά της σε MCI και προχώρησε σε διαδικασία αναδιοργάνωσης, ενώ εκκρεμούν μέχρι σήμερα πληρωμές σε πιστωτές και εργαζομένους. Τον Ιανουάριο του 2006, εξαγοράστηκε από μια άλλη εταιρία τηλεπικοινωνιών, τη «*Verizon Communications*».

5.5 ΕΤΑΙΡΙΑ: «PARMALAT»

Η εταιρία Parmalat ιδρύθηκε το 1961 από τον Calisto Tanzi και αποτέλεσε μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες τροφίμων, με ειδίκευση στα γαλακτοκομικά προϊόντα τα οποία βασίζονταν σε μια καινοτόμο τεχνολογία παστερίωσης. Μέχρι το 1970, η ιταλική νομοθεσία εμπόδιζε

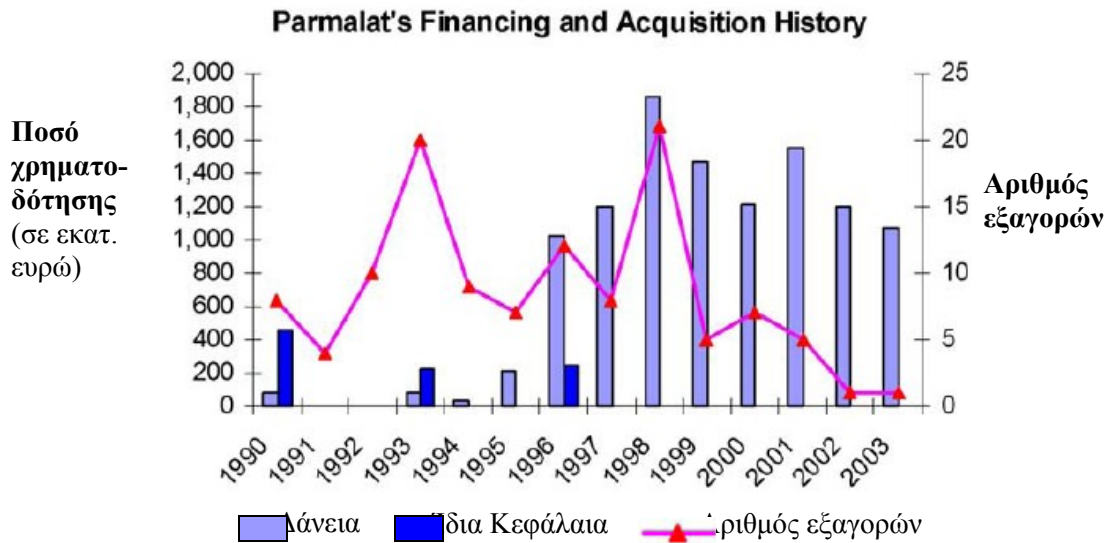
την επέκταση της επιχείρησης. Οι αλλαγές, όμως, στη νομοθεσία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 έφεραν την εδραίωση της εταιρίας στην ιταλική αγορά. Η Parmalat διαμόρφωσε τότε την εξής επιχειρηματική πολιτική: αγόραζε επιχειρήσεις, οι οποίες βρίσκονταν σε δεινή οικονομική θέση κυρίως, σε πολύ χαμηλή τιμή και τις ενσωμάτωνε γρήγορα στον όμιλο, θέτοντας όλα τους τα προϊόντα υπό το όνομα της δικής της «φίρμας». Η στρατηγική αυτή λειτούργησε θετικά για την Parmalat, η οποία αναπτύσσοντας ταυτόχρονα τις τεχνολογικές και διαφημιστικές της μεθόδους, κατάφερε να αυξήσει σημαντικά το μερίδιό της στην αγορά.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Parmalat είχε καταφέρει να γίνει η όγδοη μεγαλύτερη βιομηχανία τροφίμων της Ιταλίας, ενώ κατείχε την πρώτη θέση στην αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων με ποσοστό 25%. Τα τελευταία χρόνια, όμως, της δεκαετίας αυτής βρέθηκε σε κρίση, καθώς η οικονομική της πολιτική βασίζονταν κατά κύριο λόγο σε χρηματοδότηση μέσω τραπεζικών δανείων. Η «εκστρατεία» αύξησης του κεφαλαίου της εταιρίας κατά τη δεκαετία του 1990 αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία της Parmalat για 3 κυρίως λόγους (Buchanan & Yang, 2005):

1. Βοήθησε να εδραιωθεί η ιδιοκτησιακή και οργανωτική δομή που η Parmalat διατήρησε μέχρι την κατάρρευσή της, με τον Calisto Tanzi να διατηρεί την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου.
2. Επέτρεψε στην Parmalat να αποκτήσει εξωτερική χρηματοδότηση και να εισέλθει στις διεθνείς αγορές ομολόγων.
3. Παρείχε στην Parmalat κεφάλαια για να προχωρήσει σε στρατηγικές εξαγορές παγκοσμίως.

Η επιθετική πολιτική που ακολουθούσε η επιχείρηση με την εξαγορά άλλων εταιριών είχε διττό αποτέλεσμα. Από τη μία πλευρά, μεταμόρφωσε την Parmalat σε παγκόσμια δύναμη, από την άλλη, όμως, ο μεγάλος αριθμός των εξαγορών κατέστησε ιδιαίτερα δύσκολο τον έλεγχο για την εκτίμηση των πραγματικών κερδών του ομίλου. Παρόλο που οι επενδυτές ανησυχούσαν για τις ασαφείς οικονομικές καταστάσεις του ομίλου Parmalat και τα αυξανόμενα χρέη, η ικανότητα της επιχείρησης να αναπτύσσει ταχέως τα κέρδη της κατεύναζε τις ανησυχίες αυτές. Ωστόσο, κατά το έτος 1999 οι επενδυτές άρχισαν να αναζητούν τα αίτια για τα οποία η Parmalat, ενώ παρουσίαζε πλεόνασμα ρευστών, ταυτόχρονα προέβαινε στην έκδοση ομολόγων.

Η χρηματοδότηση και οι εξαγορές της Parmalat

Διάγραμμα 4: Η χρηματοδότηση και οι εξαγορές της Parmalat κατά τη χρονική περίοδο 1990-2000

Τελικά, οι φόβοι των επενδυτών επιβεβαιώθηκαν, όταν το Δεκέμβριο του 2003 η Parmalat αποκάλυψε ότι είχε αποτύχει να ρευστοποιήσει €500.000.000 που είχε επενδύσει σε αμοιβαία κεφάλαια στα νησιά *Cayman*, ενώ παράλληλα παρουσίαζε δυσκολία πληρωμής €150.000.000 σε ομολογιούχους. Το Δεκέμβριο του 2003, ανακοινώθηκε, επίσης, από την Τράπεζα της Αμερικής (*Bank of America*) ότι έγγραφο του 2002 που βεβαίωνε ότι η 'Bonlat' (θυγατρική της Parmalat με έδρα στις νήσους *Cayman*) είχε καταθέσει μετρητών αξίας περίπου τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ, ήταν πλαστό. Μετά από όλα αυτά, η Parmalat αναγκάστηκε να κηρύξει πτώχευση, ανακοινώνοντας αργότερα χρέη ύψους 14 δισ. ευρώ, οκτώ φορές υψηλότερα δηλαδή από τα χρέη που είχε ανακοινώσει η προηγούμενη διοίκηση, ενώ ο Calisto Tanzi κατηγορήθηκε για οικονομική απάτη και για «ξέπλυμα χρήματος».

5.6 ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ

Στα πλαίσια του «Τριγώνου της Απάτης» (*The Fraud Triangle*), οι Albrecht W.S., Albrecht C. & Albrecht C.C. (2008) επιχειρήσαν να αναδείξουν τα αίτια που συνέβαλλαν στη διάπραξη των μεγάλων εταιρικών σκανδάλων (π.χ. Enron,

WorldCom, Cendant, Adelphia, Parmalat, Royal Ahold, Vivendi, SK Global) της τελευταίας δεκαετίας. Τα διάφορα αίτια τα οποία συνέβαλαν στη διάπραξη των λογιστικών σκανδάλων των τελευταίων ετών είναι, σε συνδυασμό με τα συστατικά στοιχεία του Τριγώνου της Απάτης, τα εξής:

Πίνακας 2: Τα αίτια των μεγάλων εταιρικών σκανδάλων σε συνάρτηση με τα στοιχεία του Τριγώνου της Απάτης

Στοιχεία του Τριγώνου της Απάτης	Αίτια των μεγάλων εταιρικών σκανδάλων
Πιέσεις (Pressures)	Ανορθόδοξα κίνητρα των στελεχών Μη ρεαλιστικές προσδοκίες της Wall Street Υψηλοί δείκτες χρέους
Ευκαιρίες (Opportunities)	Απληστία Η καλή πορεία της οικονομίας "έκρυβε" τα προβλήματα Επιλεκτική ερμηνεία των λογιστικών προτύπων που βασίζονται σε γενικούς κανόνες Συμπεριφορά ελεγκτικών εταιριών
Εκλογίκευση (Rationalization)	Διαφθορά της κοινωνίας Αποτυχίες εκπαιδευτικών

Πηγή: Albrecht W.S., Albrecht C. & Albrecht C.C. (2008)

6 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Οι πρόσφατες λογιστικές απάτες και οι δραματικές επιπτώσεις που είχαν για τους συμμετέχοντες της αγοράς προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου και την αποτελεσματικότητα των χρηματιστηριακών αγορών.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, οι επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται δημόσια αναγκάστηκαν να αναλάβουν δυναμικούς ρόλους με την καθιέρωση στρατηγικών πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης προκειμένου να αποτρέψουν και να εντοπίσουν φαινόμενα παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Στόχος των στρατηγικών αυτών είναι να ενισχύσουν την ποιότητα, την ακεραιότητα, και την αξιοπιστία της διαδικασίας σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς επίσης και την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών εξωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον Rezaee (2005), οι στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της λογιστικής απάτης, προκειμένου να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να περιλαμβάνουν τα ακόλουθα.

6.1 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ «ΕΥΠΑΘΕΙΑΣ» ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΑΠΑΤΕΣ (‘FRAUD VULNERABILITY’)

Η εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε λογιστικές απάτες πρέπει να γίνεται ανά τακτά διαστήματα και σε συνεχή βάση. Οι επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εκτιμήσεις αυτές, καθώς και άλλους τρόπους άμεσης επικοινωνίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εσωτερικούς (π.χ. υπάλληλοι, εσωτερικοί ελεγκτές) και εξωτερικούς (π.χ. πελάτες, προμηθευτές) χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων για να καταγγείλουν δόλιες ενέργειες. Επιπλέον, οι εταιρίες πρέπει να συστήσουν ένα εμπιστευτικό γραφείο υποβολής εκθέσεων ή/ και έναν διαμεσολαβητή για το προσωπικό προκειμένου να λαμβάνουν τα παράπονα των υπαλλήλων σχετικά με τις υποθέσεις της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των ισχυρισμών για απάτες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η παράγραφος 301 του νόμου Sarbanes-Oxley του 2002 απαιτεί οι επιτροπές εξωτερικού ελέγχου να καθιερώνουν διαδικασίες για την καταγραφή και το χειρισμό των καταγγελιών αναφορικά με θέματα λογιστικής και ελέγχου, συμπεριλαμβανομένων των καταγγελιών από εκείνους που επιθυμούν να παραμείνουν ανώνυμοι. Ο νόμος παρέχει, επίσης, προστασία στους υπαλλήλους των δημόσιων επιχειρήσεων όταν αποκαλύπτουν πληροφορίες ή βοηθούν στην πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης.

6.2 ΕΞΕΤΑΣΗ (ΥΠΟΠΤΗΣ) ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ 'ΕΝΤΟΝΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ('GAMESMANSHIP')

Όπως προαναφέρθηκε, τα ανώτατα διοικητικά στελέχη μπορεί να οδηγηθούν σε ποικίλα λογιστικά τεχνάσματα προκειμένου να χειραγωγήσουν τα κέρδη, να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες των αναλυτών και να αποτρέψουν την πτώση των τιμών των μετοχών. Η εξέταση της ικανότητας επικράτησης ('*gamesmanship*') μιας επιχείρησης σημαίνει γενική αξιολόγηση των φιλοσοφιών, των συμπεριφορών, των τρόπων δράσης, των πεποιθήσεων και των ηθικών αξιών των ανώτατων στελεχών, σχετικά με τη διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων, και μια συνεχή αναθεώρηση της σχέσης των στελεχών με τους αναλυτές χρεογράφων, τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, το διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου. Η συνεχής επανεξέταση όλων των ανωτέρω μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα, τη διαφάνεια, και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων μειώνοντας την πιθανότητα συνεργίας μεταξύ των «δραστών» της λογιστικής απάτης. Η προώθηση ηθικών ανώτατων στελεχών και η κατάδειξη μηδενικής ανοχής σε ανήθικες και δόλιες συμπεριφορές μπορεί να επιτύχει μείωση των περιστατικών λογιστικής απάτης.

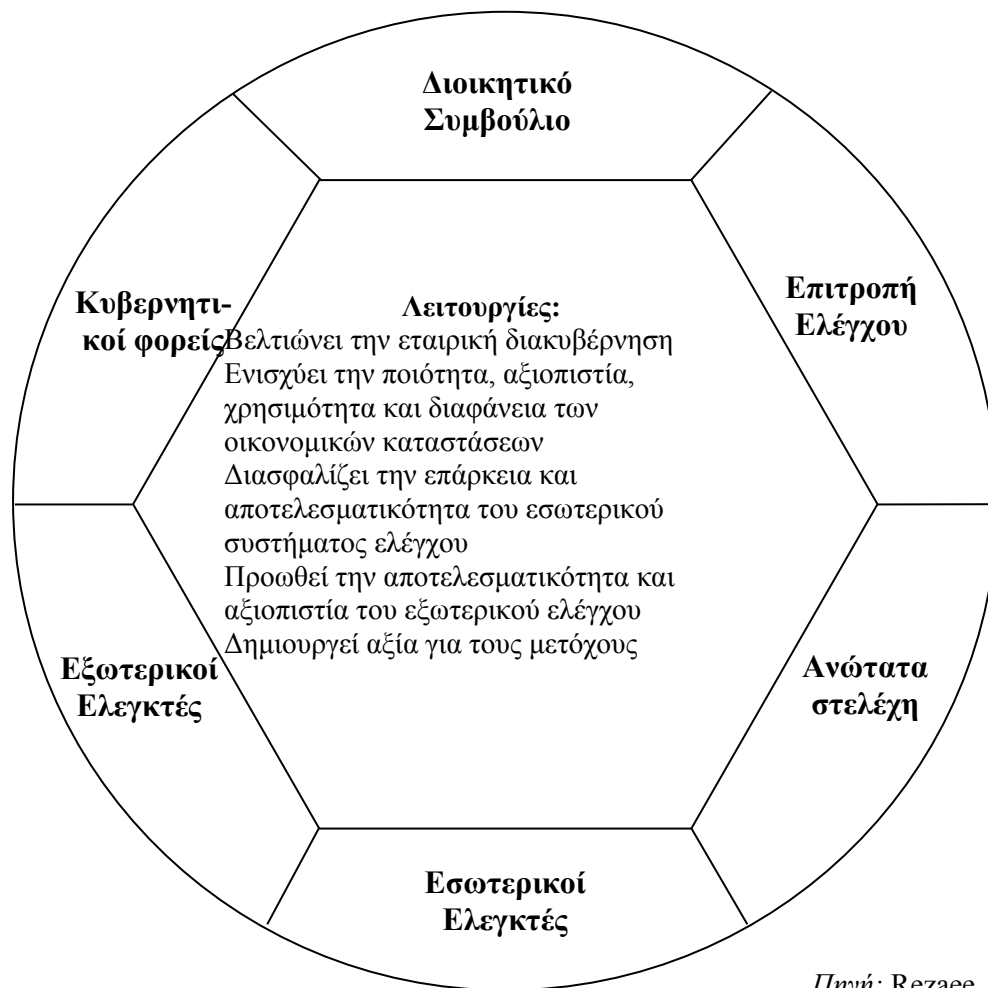
6.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί ένα πλέγμα κανόνων με τους οποίους μια εταιρία διοικείται και ελέγχεται. Οι συμμετέχοντες της εταιρικής διακυβέρνησης είναι το διοικητικό συμβούλιο, η επιτροπή ελέγχου, τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης, οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι εξωτερικοί ελεγκτές, καθώς και κυβερνητικοί φορείς. Παραδοσιακά, ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών θεωρείται ως ο σημαντικότερος για την αποτροπή της λογιστικής απάτης. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, η προσοχή στρέφεται σε ολόκληρο το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να διασφαλιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η ποιότητα, η διαφάνεια και η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Συνοπτικά, η εταιρική διακυβέρνηση προστατεύει τα συμφέροντα των επενδυτών, διασφαλίζει την ακεραιότητα και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, ελέγχει την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα των

μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, και διασφαλίζει την ποιότητα των διαδικασιών εξωτερικού ελέγχου, όπως απεικονίζεται στο σχήμα 3.

Η σπουδαιότητα των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης για την αξιοπιστία του συστήματος χρηματοοικονομικής πληροφόρησης αποδεικνύεται σε μία σειρά ακαδημαϊκών μελετών και εμπειρικών ερευνών. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα του Farber (2005), η οποία διεξήχθη σε 87 αμερικανικές επιχειρήσεις οι οποίες, σύμφωνα με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α., είχαν προβεί σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεών τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εταιρίες αυτές χαρακτηρίζονταν από ένα αδύναμο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης σε σχέση με άλλες εταιρίες. Πιο συγκεκριμένα, είχαν λιγότερα ανεξάρτητα μέλη στο διοικητικό συμβούλιο, λιγότερες συνεδριάσεις της Επιτροπής Ελέγχου, λιγότερους εξειδικευμένους χρηματοοικονομικούς αναλυτές στην Επιτροπή Ελέγχου, μικρότερο ποσοστό επιλογής μίας εκ των τεσσάρων μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιριών, και μεγαλύτερο ποσοστό διευθυνόντων συμβούλων που ήταν ταυτόχρονα και πρόεδροι του διοικητικού συμβουλίου.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα έδειξαν, ότι μετά την αποκάλυψη της απάτης, οι παραπάνω εταιρίες έκαναν προσπάθειες ενίσχυσης των διαφόρων μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης για να αποκαταστήσουν την αξιοπιστία τους. Ο Farber, όμως, διαπίστωσε ότι οι οικονομικοί αναλυτές και οι θεσμικοί επενδυτές συνέχιζαν να αντιμετωπίζουν τις εταιρίες αυτές με επιφυλακτικότητα, ενώ οι επενδυτές έδειξαν να εκτιμούν περισσότερο τις βελτιώσεις των συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης.

Πηγή: Rezaee, 2005

Σχήμα 3: Το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης και οι λειτουργίες του

6.4 «ΕΝΕΡΓΕΣ» ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Όπως αναφέρει ο Rezaee (2005), ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου έχει εξελιχθεί με την πάροδο των χρόνων [κυρίως με βάση τους κανόνες της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. και τις απαιτήσεις του νόμου Sarbanes-Oxley του 2002] κι έχει επεκταθεί πλέον στα συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης, στη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, στους εσωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου και στις διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου. Οι επιτροπές ελέγχου, με τις διάφορες βελτιώσεις που επήλθαν στη δομή, τη σύνθεση και τα αναγκαία προσόντα τους, αναμένεται να δρουν στο μέλλον ως θεματοφύλακες των συμφερόντων των μετόχων. Τα μέλη της επιτροπής ελέγχου πρέπει πλέον να έχουν τα κατάλληλα προσόντα ώστε να επιβλέπουν αποτελεσματικά το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού, τη διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων και τις λειτουργίες του

εξωτερικού ελέγχου, και να είναι σε θέση να εντοπίζουν ενδεχόμενες ύποπτες ενέργειες.

6.5 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης, να καθιερώνουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες, να τις γνωστοποιούν σε όλους όσους σχετίζονται με την επιχείρηση, να απαιτούν πλήρη συμμόρφωση σε αυτές, και περιοδικά να τις αξιολογούν ως προς την αποτελεσματικότητά τους αναφορικά με την αποτροπή και τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης. Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται από μια ομάδα που θα αποτελείται από εσωτερικούς ελεγκτές, δικηγόρους, ανθρώπινο δυναμικό της επιχείρησης κ.ά., και να διευκρινίζεται σαφώς ότι οι πολιτικές και οι διαδικασίες πρόληψης της απάτης ισχύουν για όλους τους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών στελεχών. Αυτή η ομάδα θα πρέπει, επίσης, να υποβάλει περιοδικά έκθεση στο διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου σχετικά με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, ώστε να γίνονται οι απαιτούμενες αναθεωρήσεις.

6.6 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΈΛΕΓΧΟΣ

Οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να προβαίνουν στον έλεγχο με επαγγελματικό σκεπτικισμό καθ' όλη τη διάρκεια διενέργειας του ελέγχου και να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ενδείξεις λογιστικής απάτης, τις λεγόμενες «κόκκινες σημαίες». Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός είναι μια στάση που συνεπάγεται κριτική σκέψη και αξιολόγηση των στοιχείων του λογιστικού ελέγχου. Οι ελεγκτές πρέπει να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και να προβαίνουν σε εξακρίβωση των συναλλαγών στις περιοχές που είναι ιδιαίτερα ευπρόσβλητες στην απάτη.

Σε γενικές γραμμές, ο ορκωτός ελεγκτής-λογιστής πρέπει να βλέπει πέρα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ώστε να αντιλαμβάνεται τους κινδύνους του συγκεκριμένου κλάδου που ανήκει ο πελάτης, τα κίνητρα της διοίκησης για επιθετική

χρήση των λογιστικών αρχών κατά τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του πελάτη κ.ά. Όπως επισημαίνουν οι Beasley και Carcello (1999), *"καθώς οι ελεγκτές προσεγγίζουν τον έλεγχο, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους πληροφορίες από ένα πλήθος πηγών, και να λειτουργούν με τον απαραίτητο επαγγελματικό σκεπτικισμό"*⁹.

6.7 ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ-ΛΟΓΙΣΤΗ

Στην ελεγκτική θεωρία και πρακτική, η ανεξαρτησία θεωρείται γενικά ως ένα θέμα επαγγελματικής δεοντολογίας. Ωστόσο, το επίπεδο της ανεξαρτησίας είναι θεμελιώδους σημασίας για την ελεγκτική και αποτελεί μία κεντρική έννοιά της. Εφόσον ο ρόλος των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών είναι να προσθέτουν κύρος και αξιοπιστία στις πληροφορίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι ελεγκτές πρέπει να υιοθετούν ένα πνεύμα αμεροληψίας στη σχέση τους με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Ο ελεγκτής οφείλει να εκπληρώσει την επαγγελματική του υποχρέωση προς τους άγνωστους σε αυτόν χρήστες των εκθέσεων ελέγχου και τους γνωστούς εντολοδόχους του έργου του ακόμη κι όταν η γνώμη του είναι αντίθετη στις επιθυμίες αυτών που του ανέθεσαν το ελεγκτικό έργο. Είναι προφανές ότι η ανεξαρτησία στην ελεγκτική δεν πρέπει μόνο να **φαίνεται** αλλά να **είναι** και πραγματική.

Ένα πολύ σημαντικό θέμα που σχετίζεται με την ανεξαρτησία των ελεγκτών έχει να κάνει με τις παράλληλες, μη ελεγκτικές, υπηρεσίες που παρέχουν οι ελεγκτές στις ελεγχόμενες από τους ίδιους επιχειρήσεις. Όταν τα έσοδα από την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών ενός ελεγκτή προς την ελεγχόμενη επιχείρηση είναι σημαντικά, τότε ενδέχεται να δημιουργηθεί οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη επιχείρηση, με αποτέλεσμα την πιθανή διάβρωση της ανεξαρτησίας του. Η αντίθετη άποψη, ωστόσο, ισχυρίζεται ότι η καλύτερη, βαθύτερη γνώση της επιχείρησης-πελάτη μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη, και, πιο συγκεκριμένα, να υποστηρίξει και να βελτιώσει τη διαδικασία του ελέγχου.

Για τη διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος έχει διεξαχθεί πλήθος εμπειρικών ερευνών που επιχείρησαν να εκτιμήσουν την επίδραση της ταυτόχρονης παροχής ελεγκτικών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών στην ανεξαρτησία του ορκωτού

⁹ Beasley M.S., Carcello J.V. & Hermanson, D.R. (1999). 'Fraudulent Financial Reporting: 1987-1997: An Analysis of US Public Companies'. Research Report, COSO.

ελεγκτή-λογιστή, κυρίως μέσω της σχέσης μεταξύ των αμοιβών για μη ελεγκτικές υπηρεσίες και διαφόρων ενδεικτικών μέτρων της ανεξαρτησίας των ελεγκτών, όπως το είδος των εκθέσεων ελέγχου (ευνοϊκές ή επιφυλακτικές), την επικύρωση ή μη των ελεγκτών από τους μετόχους, την αποδοχή ή απόρριψη πελατών ‘υψηλού κινδύνου’ εκ μέρους των ελεγκτικών εταιριών, την αναδημοσίευση/ επαναδιατύπωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων κ.ά.

Οι περισσότερες από τις εμπειρικές έρευνες που διεξήχθησαν κατά τη χρονική περίοδο 2000-2007 δεν αποδεικνύουν ότι η ταυτόχρονη παροχή ελεγκτικών και μη ελεγκτικών υπηρεσιών επιδρά αρνητικά στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών. Ωστόσο, υπήρξαν αρκετές έρευνες οι οποίες διαπίστωσαν ότι οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (κυρίως επενδυτές) αντιλαμβάνονται την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών ως σημάδι επηρεασμού της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών [Raghunandan (2003), Krishnan et al. (2005)], καθώς και άλλες που διαπίστωσαν ότι η αντίληψη των επενδυτών ποικίλει ανάλογα με το είδος των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται [Oliverio & Newman (2002), Kinney et al. (2004), Mishra et al. (2005)].

Αναφορικά με το σχετικό θεσμικό πλαίσιο, το Νοέμβριο του 2000 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (S.E.C.) των Η.Π.Α. καθιέρωσε νέους κανόνες διασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών, με τους οποίους καθόρισε εννέα μη ελεγκτικές υπηρεσίες οι οποίες όταν παρέχονται από τον ελεγκτή στην ελεγχόμενη επιχείρηση δημιουργούν συνθήκες διάβρωσης της ανεξαρτησίας. Έπειτα, οι κανόνες αναφορικά με τις διοικητικές λειτουργίες (*management functions*) και τους ανθρώπινους πόρους (*human resources*) συγχωνεύτηκαν σε έναν ενιαίο κανόνα, με αποτέλεσμα να προκύψουν τελικά οκτώ κανόνες οι οποίοι ενσωματώθηκαν στο νόμο “Sarbanes-Oxley Act of 2002”¹⁰. Υποχρεώθηκαν, επίσης, οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις να δημοσιοποιούν τις τυχόν αμοιβές που καταβάλουν στους ελεγκτές για παροχή υπηρεσιών εκτός του ελέγχου. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αντίστοιχο μήκος κύματος απαγόρευσης παροχής μιας μεγάλης σειράς μη ελεγκτικών υπηρεσιών κινούνται και οι ελληνικές εποπτικές αρχές.

6.8 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

¹⁰ Undberg D.L. and Beck F.D. (2004), "Before and After Enron: CPAs' Views on Auditor Independence", *The CPA Journal*, Accounting & Auditing, Nov2004 Issue, pp36-39

Οι εσωτερικοί ελεγκτές θεωρούνται υπεύθυνοι για τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και την καταγγελία της λογιστικής απάτης. Συγκεκριμένα, θα πρέπει:

1. να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις και τις «κόκκινες σημαίες» που σηματοδοτούν ενδεχόμενη παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων,
2. να αναγνωρίζουν τις ευκαιρίες που μπορεί να επιτρέψουν την πραγματοποίηση λογιστικής απάτης (π.χ. ατελέσφορος εσωτερικός έλεγχος, ανεπαρκής επιτροπή ελέγχου),
3. να αξιολογούν τις ενδείξεις και τις ευκαιρίες που εντοπίζουν, να διερευνούν την πιθανότητα εμφάνισής τους και να καθορίζουν τις απαραίτητες ενέργειες για να μειώσουν ή να ελαχιστοποιήσουν την πιθανότητα εμφάνισής τους, και
4. να ενημερώνουν, εγκαίρως, τα κατάλληλα άτομα μέσα στην επιχείρηση (ανώτατα στελέχη εάν δεν περιλαμβάνονται στην απάτη ή, διαφορετικά, το διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου) για τη διενέργεια περαιτέρω έρευνας σχετικά με την πιθανότητα ύπαρξης λογιστικής απάτης.

Η διατήρηση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου δεν είναι μία στατική ενέργεια, καθώς οι διάφοροι κίνδυνοι και διαδικασίες μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου¹¹. Η Επιτροπή COSO (“*Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*”) έχει προτείνει μια συστηματική διαδικασία προσέγγισης του εσωτερικού συστήματος ελέγχου η οποία περιλαμβάνει τα εξής:

1. Καθορισμός των στόχων της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (επηρεάζεται πιθανώς από τις απαιτήσεις του θεσμικού πλαισίου).
2. Αναγνώριση και εκτίμηση των κινδύνων που μπορεί να εμποδίσουν την πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων.
3. Σχεδιασμός και διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος ελέγχου που καθορίζει τη στάση του οργανισμού και τη δέσμευσή του να αμβλύνει τους κινδύνους.
4. Σχεδιασμός και υλοποίηση δραστηριοτήτων ελέγχου που αντιμετωπίζουν περαιτέρω τους κινδύνους.
5. Ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού συστήματος πληροφόρησης και επικοινωνίας το οποίο επιτρέπει στα εμπλεκόμενα μέρη να κατανοούν τις ευθύνες τους, και διασφαλίζει ότι η διοίκηση λαμβάνει έγκυρες και

¹¹ Rittenberg, L.E., Martens, F. & Landes, C.E. (March 2007), "Internal control guidance: not just a small matter", *Journal of Accountancy*, 203: 3, pp46-50

ταυτόχρονα έγκαιρες αναφορές που διευκολύνουν τον έλεγχο και τη λήψη αποφάσεων.

6. Διαρκής έλεγχος της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού συστήματος ελέγχου.

Επίσης, η Επιτροπή COSO (*Committee of Sponsoring Organizations*) έχει προτείνει μία σειρά από αρχές που εξασφαλίζουν τον έλεγχο έναντι της παρεχόμενης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και σχετίζονται με τα συστατικά στοιχεία του παραπάνω πλαισίου ελέγχου¹²:

Περιβάλλον Ελέγχου

- Ακεραιότητα και ηθικές αξίες (κυρίως των ανώτατων στελεχών της διοίκησης)
- Διοικητικό Συμβούλιο
- Φιλοσοφία και τρόπος δράσης της διοίκησης
- Οργανωσιακή δομή
- Εξουσιοδότηση/ Σύστημα απόδοσης ευθυνών
- Πολιτικές και πρακτικές διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού.

Εκτίμηση του κινδύνου

- Καθορισμός με σαφήνεια των στόχων της παρεχόμενης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης
- Αναγνώριση κινδύνων
- Εκτίμηση του κινδύνου απάτης (*Fraud risk*)

Δραστηριότητες Ελέγχου

- Επιλογή και ανάπτυξη δραστηριοτήτων ελέγχου ανάλογα με το κόστος και την αναμενόμενη αποτελεσματικότητά τους στη διαχείριση των κινδύνων.
- Καθιέρωση και διάδοση εντός της εταιρίας των πολιτικών που σχετίζονται με την εξασφάλιση αξιόπιστων χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- Έλεγχος της τεχνολογίας πληροφοριών (*Information Technology*).

Πληροφόρηση και επικοινωνία

¹² www.coso.org

- Αξιοποίηση χρήσιμων και σχετικών πληροφοριών από όλα τα επίπεδα ιεραρχίας της επιχείρησης
- Εσωτερική επικοινωνία
- Εξωτερική επικοινωνία (με συναλλασσόμενους εκτός της επιχείρησης)

Παρακολούθηση/Έλεγχος

- Συνεχής επανεκτίμηση/ αξιολόγηση του εσωτερικού συστήματος ελέγχου
- Έγκαιρη αναφορά αδυναμιών του εσωτερικού συστήματος ελέγχου στα αρμόδια όργανα για τη λήψη διορθωτικών μέτρων.

7 Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΙΚΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

7.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

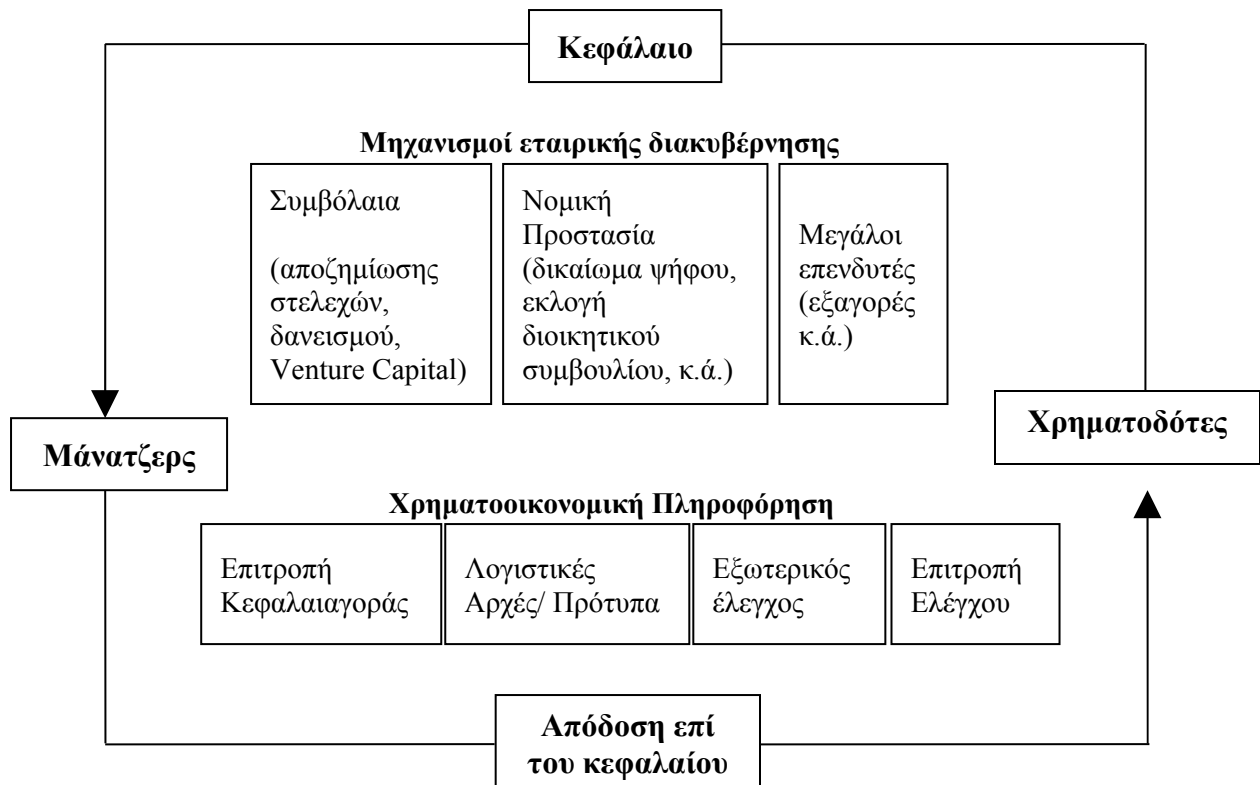
Η χρηματοοικονομική λογιστική αποτελεί τη θεμελιώδη πηγή πληροφοριών για την αξιολόγηση της επίδοσης των στελεχών. Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση χρησιμοποιείται στους μηχανισμούς της εταιρικής διακυβέρνησης με σκοπό να αμβλύνει το πρόβλημα της «αντιπροσώπευσης» (*agency problem*) το οποίο προκύπτει από το διαχωρισμό της διοίκησης και της ιδιοκτησίας μιας επιχείρησης. Όπως αναφέρει ο Sloan (2001), η χρηματοοικονομική πληροφόρηση αποτελεί ταυτόχρονα εισροή της διαδικασίας εταιρικής διακυβέρνησης και, παράλληλα, εκροή της διαδικασίας αυτής, καθώς παράγεται από τους μάνατζερ οι οποίοι γνωρίζουν ότι θα χρησιμοποιηθεί έπειτα στους εταιρικούς μηχανισμούς ελέγχου¹³.

Η χρήση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης μπορεί να είναι άμεση (*explicit*) ή έμμεση (*implicit*). Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση χρησιμοποιείται άμεσα στα συμβόλαια που συνδέουν την αμοιβή των ανώτερων στελεχών με την οικονομική επίδοση της

¹³ Sloan, R.G. (2001), "Financial accounting and corporate governance: a discussion", *Journal of Accounting & Economics*, 32: 1-3, pp335-347

επιχείρησης ή στις συμφωνίες δανεισμού (άμεση χρήση), αλλά επίσης συμβάλλει στις πληροφορίες που αντικατοπτρίζονται στις τιμές των μετοχών (έμμεση χρήση).

Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει το ρόλο της χρηματοοικονομικής λογιστικής και των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης στην άμβλυνση του προβλήματος του διαχωρισμού της διοίκησης και της ιδιοκτησίας.

Πηγή: Sloan (2001)

Σχήμα 4: Χρηματοοικονομική Πληροφόρηση και Μηχανισμοί Εταιρικής Διακυβέρνησης

7.2 ΑΜΕΣΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Η άμεση χρήση της λογιστικής πληροφόρησης στους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης περιλαμβάνει τα συμβόλαια που συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης (π.χ. με τα δημοσιευμένα κέρδη ή την τιμή της μετοχής), τα οποία συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος της ακαδημαϊκής έρευνας, καθώς και τις δανειακές συμβάσεις που συνδέουν το επιτόκιο δανεισμού με

χρηματοοικονομικούς αριθμοδείκτες που προκύπτουν από τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων.

Τα συμβόλαια αποζημίωσης των στελεχών συνιστούν την πιο προφανή χρήση της λογιστικής πληροφόρησης στους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών οι δείκτες επίδοσης που βασίζονται στα λογιστικά κέρδη έχουν καταστεί λιγότερο σημαντικοί για τον καθορισμό της αμοιβής των ανώτερων διευθυντικών στελεχών (Bushman & Smith, 2001). Επιπλέον, η χρηματική αμοιβή φαίνεται να αποτελεί πλέον ένα λιγότερο σημαντικό στοιχείο του συνολικού συστήματος «επίδοσης - αποζημίωσης» των διοικητικών στελεχών. Για τους περισσότερους διευθύνοντες συμβούλους, η απόδοση της μετοχής φαίνεται ότι αποτελεί το κυρίαρχο συστατικό των κινήτρων τους (Core et al, 2000), καθώς τα δικαιώματα προαίρεσης μετοχών (*stock options*) αποτελούν ευρέως διαδεδομένη πρακτική ευθυγράμμισης των στόχων των στελεχών με αυτούς των μετόχων.

7.3 ΕΜΜΕΣΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Η έμμεση χρήση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης στους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης είναι ίσως ο πολυτιμότερος ρόλος της. Κάθε έρευνα η οποία εστιάζει στο ρόλο της λογιστικής πληροφόρησης στον προσδιορισμό των τιμών των μετοχών, σχετίζεται με την εταιρική διακυβέρνηση, εφόσον οι επενδυτές ενδιαφέρονται για την αποδοτικότητα και τη ρευστότητα των αγορών κεφαλαίου μέσα στις οποίες διαπραγματεύονται οι μετοχές τους (Sloan, 2001).

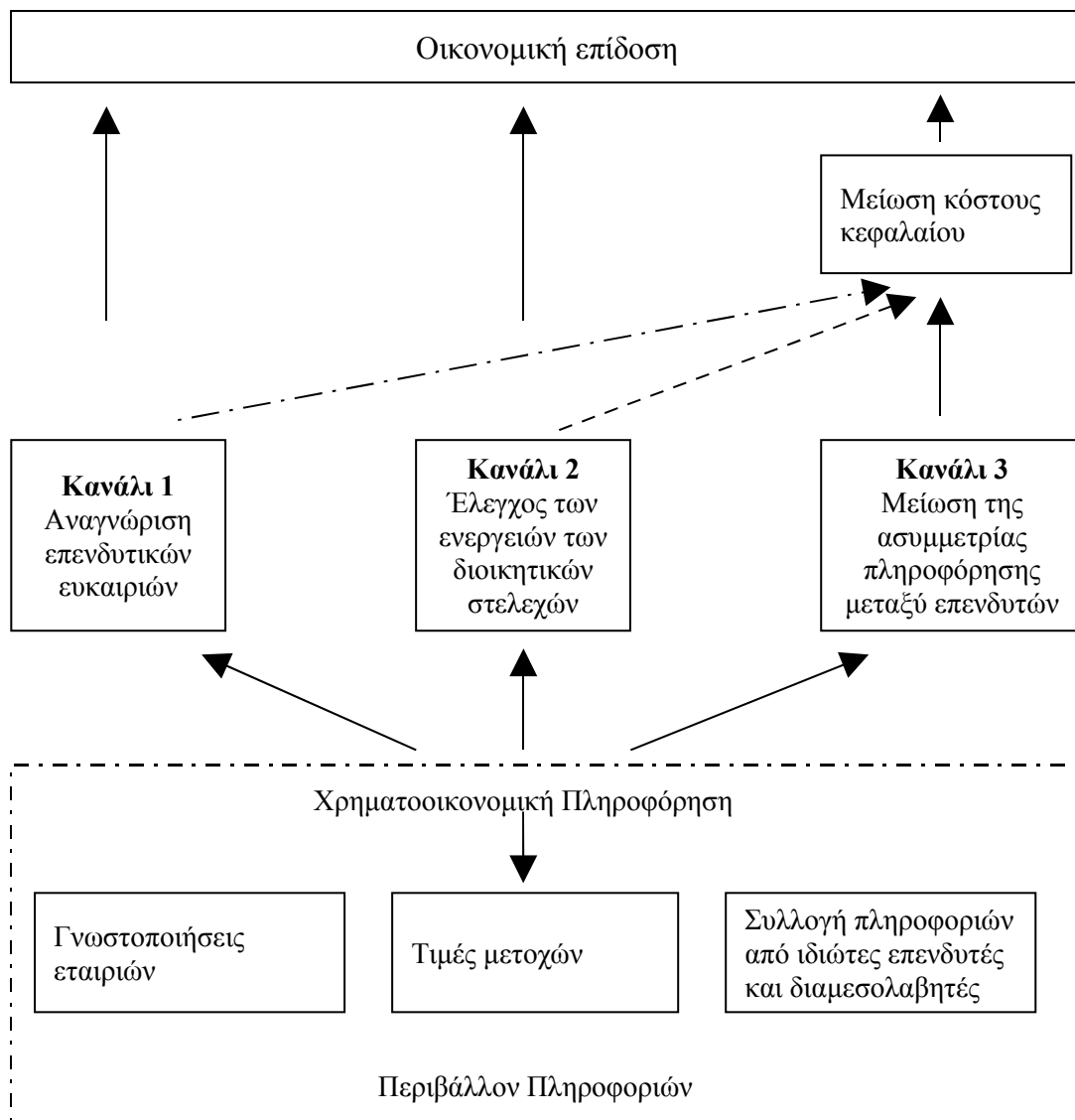
Γενικά, η χρηματοοικονομική πληροφόρηση χρησιμοποιείται έμμεσα σε ποικίλους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης. Η λογιστική πληροφόρηση παίζει σημαντικό ρόλο στη νομική προστασία των επενδυτών έναντι της διοίκησης, καθώς επίσης και στην άσκηση των δικαιωμάτων των πιστωτών σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής ή/και πτώχευσης (Sloan, 2001). Επιπλέον, η ακαδημαϊκή έρευνα έχει διαπιστώσει ότι οι δείκτες οικονομικής επίδοσης χρησιμοποιούνται ως εισροές στις αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου για απολύσεις στελεχών, ενώ συνδέονται, επίσης, με τις εξαγορές των επιχειρήσεων, τους λεγόμενους «proxy fights» (χρήση των κατ' εξουσιοδότηση ψήφων για την καθιέρωση νέας διοίκησης), τον ακτιβισμό των επενδυτών, κ.ά.

7.4 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Όλα τα συμβαλλόμενα με μια επιχείρηση μέρη επιθυμούν πληροφόρηση αναφορικά με τη δυνατότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις συμβατικές της υποχρεώσεις. Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση προσφέρει μία ποσοτική απεικόνιση κάθε επιχείρησης και υποστηρίζει ένα ευρύ φάσμα των συμβατικών σχέσεων. Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης η οποία γνωστοποιείται μπορεί να επηρεάσει άμεσα τις χρηματορροές μιας εταιρίας, αλλά και έμμεσα, καθώς διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό του κόστους κεφαλαίου με το οποίο προεξοφλούνται οι αναμενόμενες μελλοντικές χρηματορροές.

Σύμφωνα με τους Bushman και Smith (2003), υπάρχουν τρία κανάλια μέσω των οποίων η χρηματοοικονομική πληροφόρηση βελτιώνει την οικονομική επίδοση των εταιριών, όπως απεικονίζεται στο σχήμα 5.

Πρώτον, οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες για μία εταιρία και τους ανταγωνιστές της υποστηρίζουν τους μάνατζερ και τους επενδυτές στην αναγνώριση και την αξιολόγηση των επενδυτικών ευκαιριών. Η απουσία αξιόπιστης και προσβάσιμης πληροφόρησης σε μια οικονομία εμποδίζει την κατεύθυνση των ανθρώπινων και χρηματοοικονομικών πόρων προς τις δραστηριότητες που αναμένεται να έχουν τις υψηλότερες αποδόσεις. Η ποιοτική χρηματοοικονομική πληροφόρηση ενισχύει την αποτελεσματικότητα διευκολύνοντας τα στελέχη και τους επενδυτές στην αναγνώριση ευκαιριών δημιουργίας αξίας με λιγότερα σφάλματα, γεγονός που οδηγεί σε αποτελεσματικότερη κατανομή των διαθέσιμων πόρων. Η μείωση του κινδύνου εκτίμησης των ευκαιριών μειώνει, επίσης, το κόστος κεφαλαίου συνεισφέροντας περαιτέρω στην οικονομική ανάπτυξη.

Πηγή: Bushman & Smith (2003)

Σχήμα 5: Κανάλια μέσω των οποίων η Χρηματοοικονομική Πληροφόρηση επηρεάζει την οικονομική επίδοση των εταιριών

Τα συστήματα χρηματοοικονομικής λογιστικής παρέχουν άμεση πληροφόρηση αναφορικά με τις επενδυτικές ευκαιρίες. Παραδείγματος χάριν, οι μάνατζερ ή ενδεχόμενοι νεοεισερχόμενοι σε έναν κλάδο μπορούν να αναγνωρίσουν αξιόλογες επενδυτικές ευκαιρίες, υποψήφιους στόχους εξαγοράς ή στρατηγικές καινοτομίες βασιζόμενοι στα περιθώρια κέρδους όπως αυτά απεικονίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Έπειτα, τα αξιόπιστα συστήματα χρηματοοικονομικής λογιστικής υποστηρίζουν τον πληροφοριακό ρόλο που διαδραματίζουν οι τιμές των μετοχών και αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την

ύπαρξη ενεργών και υγιών κεφαλαιαγορών.

Το δεύτερο κανάλι μέσω του οποίου η χρηματοοικονομική πληροφόρηση δύναται να ενισχύσει την οικονομική επίδοση είναι ο ρόλος που διαδραματίζει στην εταιρική διακυβέρνηση. Η αναγνώριση αξιόλογων επενδυτικών ευκαιριών είναι μεν απαραίτητη, αλλά δεν αρκεί για να διασφαλίσει την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, καθώς, όπως ορίζει η θεωρία της αντιπροσώπευσης, απαιτούνται πρόσθετα μέτρα για την ευθυγράμμιση των στόχων της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Η αντικειμενική και έγκυρη λογιστική πληροφόρηση αξιοποιείται στους μηχανισμούς εταιρικού ελέγχου και κατευθύνει τις επιλογές των μανάτζερ σε επωφελείς για τους μετόχους επενδύσεις, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό το πριμ κινδύνου που ζητούν οι μέτοχοι προκειμένου να αποζημιωθούν για τον κίνδυνο ενδεχόμενης ζημίας εξαιτίας «καιροσκόπων» μανάτζερ.

Το τρίτο κανάλι μέσω του οποίου η χρηματοοικονομική πληροφόρηση ενισχύει την οικονομική επίδοση των εταιριών είναι η μείωση της ασυμμετρίας πληροφόρησης μεταξύ των επενδυτών και η συνεπαγόμενη μείωση του κινδύνου ρευστότητας. Η δέσμευση μιας εταιρίας να παρέχει έγκαιρη και ποιοτική χρηματοοικονομική πληροφόρηση μειώνει τον κίνδυνο απώλειας των επενδυτών λόγω συναναστροφής με καλύτερα πληροφορημένους επενδυτές, προσελκύνοντας μεγαλύτερο όγκο κεφαλαίων στις κεφαλαιαγορές και μειώνοντας τον κίνδυνο ρευστότητας. Έπειτα, η ρευστότητα των μετοχών μιας εταιρίας μειώνει το κόστος κεφαλαίου για την εταιρία ενισχύοντας την οικονομική της επίδοση.

8 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον, οι επιχειρήσεις απαιτείται να παρέχουν στους επενδυτές έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση αναφορικά με τις δραστηριότητες, τις στρατηγικές και τα επιχειρηματικά σχέδιά τους. Η διάθεση πληροφοριών στο επενδυτικό κοινό αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της

αποτελεσματικής λειτουργίας των κεφαλαιαγορών. Όπως αναφέρει ο Narayanaswamy (2005), "η ακαδημαϊκή έρευνα έχει διαπιστώσει ότι οι επιχειρήσεις που παρέχουν ανώτερη πληροφόρηση μειώνουν το κόστος κεφαλαίου και εξασφαλίζουν καλύτερα επίπεδα ρευστότητας των μετοχών τους"¹⁴. Η εθελοντική γνωστοποίηση πληροφοριών αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στα πλαίσια των ραγδαίων εξελίξεων της τεχνολογίας των βιομηχανιών, των υψηλών ρυθμών απαξίωσης των προϊόντων, του παγκόσμιου ανταγωνισμού στις αγορές κεφαλαίου και εργασίας και της αξιοσημείωτης προόδου των μεθόδων επεξεργασίας δεδομένων.

Από το 2005, πάνω από 7.000 εισηγμένες επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και πολλές άλλες σε ολόκληρο τον κόσμο, υποχρεώθηκαν να υιοθετήσουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα ή, όπως ονομάζονται πλέον, τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Daske & Gebhardt, 2006). Μέχρι τις αρχές του 2007, τα Δ.Π.Χ.Π. είχαν ήδη εφαρμοστεί σε 75 χώρες ανά τον κόσμο (Carlin & Finch, 2007). Στόχος της εισαγωγής ενός ενιαίου πλαισίου λογιστικών κανόνων είναι να εξασφαλίσει μεγαλύτερη συγκρισιμότητα, διαφάνεια και ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που σχετίζονται με τη λογιστική, όπως αυτή χρησιμοποιείται από τις επιχειρήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα είναι αποτέλεσμα της σωρευμένης εμπειρίας των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που συμμετείχαν στην επιτροπή η οποία δημιούργησε αυτά τα πρότυπα, μετά από μια σειρά συμβιβασμούς που έγιναν σε διάφορα θεωρητικής και πρακτικής φύσης ζητήματα.

Έπειτα, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα βρίσκονται σε μια κατάσταση διαρκούς μεταβολής. Νέα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, που αναφέρονται ως Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (*IFRS*), και νέες διερμηνείες εκδίδονται, ενώ με κάθε νέα έκδοση, τις περισσότερες φορές, τροποποιούνται οι διατάξεις άλλων υπαρχόντων λογιστικών προτύπων. Η διαρκής μεταβολή των Προτύπων οφείλεται στις ατέλειες του αρχικού σχεδιασμού τους, στην προσπάθεια σύγκλισής τους με τα αντίστοιχα πρότυπα των Η.Π.Α. (*US GAAP*), και, κυρίως, στην ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων που η ίδια η εφαρμογή τους και η εξέλιξη των συναλλαγών δημιουργεί.

Σύμφωνα με τους Healy και Wahlen (1999), "τα λογιστικά πρότυπα

¹⁴ Narayanaswamy, R. (2005), "Expanding Corporate Disclosure: Discussion", *IIMB Management Review*, 17: 1, pp55-69

δημιουργούν αξία όταν επιτρέπουν στις οικονομικές καταστάσεις να αποτυπώνουν αποτελεσματικά τις διαφορές των επιχειρήσεων ως προς την χρηματοοικονομική τους κατάσταση και επίδοση, με έγκαιρο και έγκυρο τρόπο"¹⁵. Για την πραγματοποίηση του σκοπού αυτού, οι φορείς θέσπισης των προτύπων πρέπει να βρουν την ισορροπία μεταξύ σχετικότητας (*relevance*) και εγκυρότητας, αξιοπιστίας (*reliability*) της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν μπορεί η εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων να ενισχύσει την άμυνα των επιχειρήσεων έναντι των εσωτερικών οικονομικών σκανδάλων, εάν, δηλαδή, με την επιβολή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων θα περιορισθούν οι δυνατότητες για λογιστικές «λαθροχειρίες» που εξωραΐζουν την εικόνα και τα αποτελέσματα μιας επιχείρησης.

Στην παρούσα ενότητα, θα αναλυθεί ο ρόλος που διαδραματίζουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αναφορικά με το φαινόμενο της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα, θα παρουσιαστούν οι διάφοροι παράγοντες που καθορίζουν την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, οι αλλαγές που επιφέρει το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1 στο περιεχόμενο και την εμφάνιση των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και οι πτυχές των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αναφορικά με το φαινόμενο της Δημιουργικής Λογιστικής.

8.2 ΚΟΣΤΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ Δ.Λ.Π.

Είναι προφανές ότι η αντικατάσταση μιας λογιστικής πρακτικής με μία άλλη δε βελτιώνει απαραίτητα τη διαφάνεια, καθώς η διαθεσιμότητα χρήσιμων πληροφοριών στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και η δυνατότητά τους να αξιολογούν τα λειτουργικά αποτελέσματα της επιχείρησης, εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε λογιστικής πρακτικής (Bild & Schuster, 2006). Συνεπώς, η αντικατάσταση των εθνικών λογιστικών προτύπων με διεθνή ενιαία πρότυπα, δε σημαίνει αυτόματα βελτίωση της διαφάνειας. Βέβαια, ισχυρίζεται ότι τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα συνιστούν μία ομάδα λογιστικών προτύπων υψηλής ποιότητας, τα οποία θα ενισχύσουν το βαθμό διαφάνειας των οικονομικών

¹⁵ Healy, P.M. & Wahlen, J.M. (Dec1999), "A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting", *Accounting Horizons*, 13: 4, pp365-383

καταστάσεων. Ακόμη και στην περίπτωση αυτή, όμως, τα οφέλη της ενίσχυσης της διαφάνειας θα πρέπει να συγκριθούν με το κόστος απόκτησής της.

8.3 ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΆΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

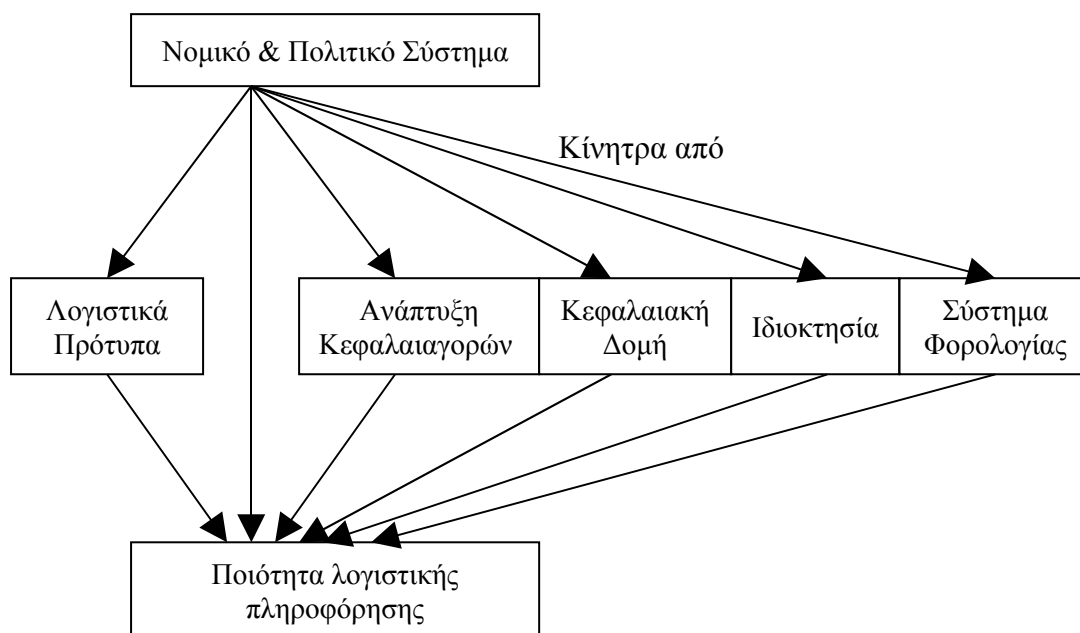
Όπως αναφέρουν οι Bild και Schuster (2006), τα λογιστικά πρότυπα θα πρέπει να εξετάζονται σε συνδυασμό με ένα πλήθος αλληλεπιδρώντων παραγόντων, όπως είναι οι θεσμικοί παράγοντες, οι μηχανισμοί πληροφόρησης ή η συμπεριφορά των συμμετεχόντων¹⁶. Πρόσφατες έρευνες έχουν αμφισβητήσει την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που συντάσσονται με βάση τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σε κάθε χώρα. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα των Ball, Robin και Shuang (2003) που διεξήχθη σε τέσσερις χώρες της ανατολικής Ασίας, και διαπίστωσε την ύπαρξη αδύναμων μηχανισμών επιβολής και ανορθόδοξων κινήτρων των στελεχών που υποβάθμιζαν την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων.

Σε αντίθετα συμπεράσματα για τη σχέση μεταξύ των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και τη διαφάνεια, κατέληξε η έρευνα των Daske και Gebhardt (2006), η οποία εξέτασε την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων ορισμένων επιχειρήσεων της Αυστρίας, της Γερμανίας και της Ελβετίας που εφάρμοζαν τα Δ.Λ.Π. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η εισαγωγή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων ενίσχυσε σημαντικά την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Σε αντίστοιχα συμπεράσματα κατέληξε και η έρευνα των Barth, Landsman και Lang (2008), η οποία βασίστηκε σε ένα ευρύ δείγμα εταιριών από 21 διαφορετικές χώρες, και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα βελτιώνουν, σε γενικές γραμμές, την ποιότητα της λογιστικής, και ενδεχομένως μειώνουν το κόστος κεφαλαίου.

Συνεπώς, η εισαγωγή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης είναι πιθανό να επηρεάσει με διαφορετικό τρόπο τη διαφάνεια στις διάφορες χώρες όπου επικρατούν διαφορετικές συνθήκες. Όπως αναφέρουν οι Soderstrom και Sun (2007), *"οι διαφορές μεταξύ των διαφόρων χωρών ως προς την ποιότητα των λογιστικών μεγεθών, είναι πιθανό να*

¹⁶ Oxelheim, L. (2006), *Corporate and Institutional Transparency for Economic Growth in Europe*, Amsterdam, NL: Elsevier, pp.271-302

εξακολουθήσουν να υπάρχουν και μετά την εισαγωγή των Δ.Π.Χ.Π., καθώς η ποιότητα των λογιστικών μεγεθών μιας εταιρίας είναι συνάρτηση του θεσμικού, νομικού και πολιτικού πλαισίου της χώρας μέσα στην οποία λειτουργεί, αλλά και των κινήτρων των ανώτατων στελεχών"¹⁷.

Πηγή: Soderstrom & Sun, 2007

Σχήμα 6: Καθοριστικοί παράγοντες της ποιότητας της λογιστικής πληροφόρησης

8.4 ΔΙΕΘΝΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ 1: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Σύμφωνα με το **Πρότυπο 1** των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία δομημένη παρουσίαση της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν αναληφθεί από αυτή. Η επιδίωξη των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες είναι σχετικές με την οικονομική θέση, την απόδοση και τις ταμειακές ροές της επιχείρησης, που είναι χρήσιμες σε μια ευρεία ομάδα χρηστών προκειμένου με την αξιοποίησή τους να λαμβάνουν οικονομικές αποφάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις

¹⁷ Soderstrom, N.S. & Sun, K.J. (2007), 'IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review', *European Accounting Review*, 16: 4, pp675–702

δείχνουν, επίσης, τα αποτελέσματα της διαχείρισης των οικονομικών πόρων που έχουν διατεθεί στη Διοίκηση.

Σκοπός του Διεθνούς Λογιστικού Προτύπου 1 είναι να περιγράψει τη βάση παρουσίασης των Οικονομικών Καταστάσεων εξασφαλίζοντας τη συγκρισιμότητα των καταστάσεων της εταιρίας με αυτές προηγούμενων χρήσεων, καθώς και με αυτές άλλων εταιριών. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, έχουν τεθεί από το Πρότυπο γενικές απαιτήσεις για την παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων, οδηγίες για τη δομή τους και ελάχιστες απαιτήσεις για το περιεχόμενό τους.

Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1, οι Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις περιλαμβάνουν τα εξής:

- Ισολογισμό
- Κατάσταση Λογαριασμού Αποτελεσμάτων
- Κατάσταση Λογαριασμού Μεταβολών των Ιδίων Κεφαλαίων
- Κατάσταση Ταμειακών Ροών
- Σημειώσεις (*Notes*), που περιέχουν αναφορές σημαντικών λογιστικών πρακτικών και άλλων επεξηγηματικών σημειώσεων.

8.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ Δ.Λ.Π. ΚΑΙ Δ.Π.Χ.Π. ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Παρά την ευρεία χρήση του ως επιθυμητό χαρακτηριστικό της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ο όρος «διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων» (*Financial Reporting Transparency*) δεν ορίζεται με έναν κοινά αποδεκτό τρόπο. Οι Barth και Schipper (2008) προτείνουν τον εξής ορισμό: «*Διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων είναι ο βαθμός στον οποίο οι οικονομικές καταστάσεις αποκαλύπτουν την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, με έναν τρόπο ευκόλως κατανοητό για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων*»¹⁸.

Παρακάτω εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, τα οποία επηρεάζουν τη «διαφάνεια» των οικονομικών καταστάσεων, όπως αυτή ορίστηκε προηγουμένως.

¹⁸ Barth, M.E. & Schipper, K. (Spring2008), 'Financial Reporting Transparency', *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 23: 2, pp173-190

8.5.1 Πλήθος γνωστοποιήσεων

Η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει πολλά από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης "*παρέχει γόνιμο έδαφος για πολλές μορφές λογιστικής απάτης*", καθώς "*όσο πιο λεπτομερή γίνονται τα Πρότυπα, τόσο περισσότερα παράθυρα ανοίγουν, προσφέροντας ευκαιρίες για κατάχρηση*" (Kranacher, 2006)¹⁹.

Έπειτα, εφόσον η διαφάνεια είναι αποτέλεσμα ενός συστήματος αλληλεπιδρώντων μηχανισμών, πολιτικών-νομικών-οικονομικών, δεν είναι βέβαιο ότι η λεπτομερέστερη πληροφόρηση που επιβάλλουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης θα ενισχύσει τη διαφάνεια (Bushman, Piotroski & Smith, 2006).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Σημειώσεις (*Notes*) των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν ένα μεγάλο πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων, και συνιστούν ριζική διαφορά σε ό, τι αφορά στην παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Όπως αναφέρει ο Τζανάτος (2008), «*ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι, εάν ένα κείμενο διακοσίων ή τριακοσίων σελίδων που περιλαμβάνει πληροφορίες για μια εταιρία, είναι αναγνώσιμο από το μέσο επενδυτή*». Η απάντηση, που δίδεται από τον ίδιο, είναι ότι «*με τα Δ.Α.Π. δίνονται και οι συνοπτικές πληροφορίες, απ' όπου ένας αναγνώστης που αρκείται στα βασικά μεγέθη μιας εταιρίας εύκολα μπορεί να αντλήσει αυτές τις πληροφορίες, χωρίς να υπεισέλθει σε λεπτομέρειες. Είναι αδιαμφισβήτητο, πως σε ό, τι αφορά στο επίπεδο πληροφόρησης προς τον αναγνώστη, είτε επενδυτής είναι, ή τράπεζα ή ελεγκτικοί μηχανισμοί, το πλαίσιο των Δ.Α.Π. παρέχει υπερβολικά σημαντικότερη και αποτελεσματικότερη πληροφόρηση*»²⁰.

Σύμφωνα με τον Gehlmann (2003), "*αυτό που εν τέλει έχει σημασία για την εύρυθμη λειτουργία των αγορών είναι να επιτευχθεί μία ισορροπία μεταξύ του υψηλού κόστους της συλλογής, ανάλυσης και αξιοποίησης πληροφοριών αφενός, και της*

¹⁹ Kranacher, M.-J. (2006), "Financial Statement Complexity: A Breeding Ground for Fraud", *The CPA Journal*, Sep2006, 76: 9, p80

²⁰ Τζανάτος, Δ. (2008), *Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές των Ελληνικών Προτύπων*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

ανάγκης αποκάλυψης πληροφοριών που εξυπηρετούν το ενδιαφέρον των ποικίλων επενδυτών και το κοινό συμφέρον γενικότερα"²¹.

8.5.2 Υποκειμενική κρίση στελεχών

Σε γενικές γραμμές, τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα απαιτούν οι οικονομικές καταστάσεις να αποδίδουν την *πραγματική* και *ακριβή* (*true and fair*) εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης και των αποτελεσμάτων της. Στα πλαίσια αυτής της λογικής, δημιουργήθηκε η άποψη ότι, οι λογιστικές αρχές και πρακτικές που επιβάλλονται από το νόμο μπορούν να εγκαταλειφθούν εξαιτίας της διαθεσιμότητας πολλών επιλογών ή για το σκοπό της εξασφάλισης της "πραγματικής και ακριβούς εικόνας της κατάστασης της επιχείρησης" (Simunaci Boskin T., 2005)²².

Σε αρκετές περιπτώσεις, λοιπόν, οι λογιστικοί κανόνες είναι ελαστικοί και αφήνουν περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων, ενθαρρύνοντας πρακτικές δημιουργικής λογιστικής. Ο υποκειμενισμός και η άσκηση κρίσης από την πλευρά της διοίκησης δημιουργεί, δηλαδή, αβεβαιότητα αναφορικά με την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων.

Η Boskin (2005) αναφέρει ότι, ενώ ο σκοπός της διαδικασίας εναρμόνισης των λογιστικών προτύπων είναι να ενισχύσει τη συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων, οι Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές των Η.Π.Α. (US GAAP), τα Δ.Λ.Π., τα Δ.Π.Χ.Π., και οι κοινοτικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν μεγάλη ευχέρεια επιλογών σε ορισμένους τομείς, ώστε είναι σχεδόν απίθανο η διαδικασία εναρμόνισης να δώσει ένα τέλος στη δημιουργική λογιστική.

8.5.3 Η Αρχή της Εύλογης Αξίας

8.5.3.1 Εισαγωγικά σχόλια

Μία από τις κυριότερες αλλαγές που επιφέρουν τα Δ.Λ.Π. είναι η υποβάθμιση της Αρχής του Ιστορικού Κόστους και η εισαγωγή της έννοιας της «εύλογης αξίας»

²¹ Gehlmann, G.A. (2003), "The Limits of Corporate Disclosure", *Economic Review*, 34: 1, pp.16-20

²² Simunaci Boskin T. (2005), 'Does the global transition imply creativity in the accounting?', Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper, Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005: "Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members"

(*Fair Value*), ενώ αξιοσημείωτη είναι η έλλειψη αναφορών των Προτύπων στην Αρχή της Συντηρητικότητας. Η έννοια της εύλογης αξίας διαπερνά σχεδόν όλα τα πρότυπα, αφού σε ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων του Ενεργητικού και του Παθητικού, γίνεται αρχική αναγνώριση ή/ και μεταγενέστερες αποτιμήσεις σε εύλογες αξίες. Ο ορισμός που δίδεται από τα Δ.Λ.Π. για την έννοια της εύλογης αξίας είναι ο εξής: «**Εύλογη αξία** είναι το ποσό με το οποίο ένα στοιχείο του Ενεργητικού θα μπορούσε να ανταλλαχθεί ή ένα στοιχείο Υποχρεώσεων να διακανονισθεί, μεταξύ μερών που ενεργούν ενσυνείδητα και με τη θέλησή τους, στα πλαίσια μιας συναλλαγής που γίνεται με τους συνήθεις όρους της αγοράς».

8.5.3.2 Η διαμάχη

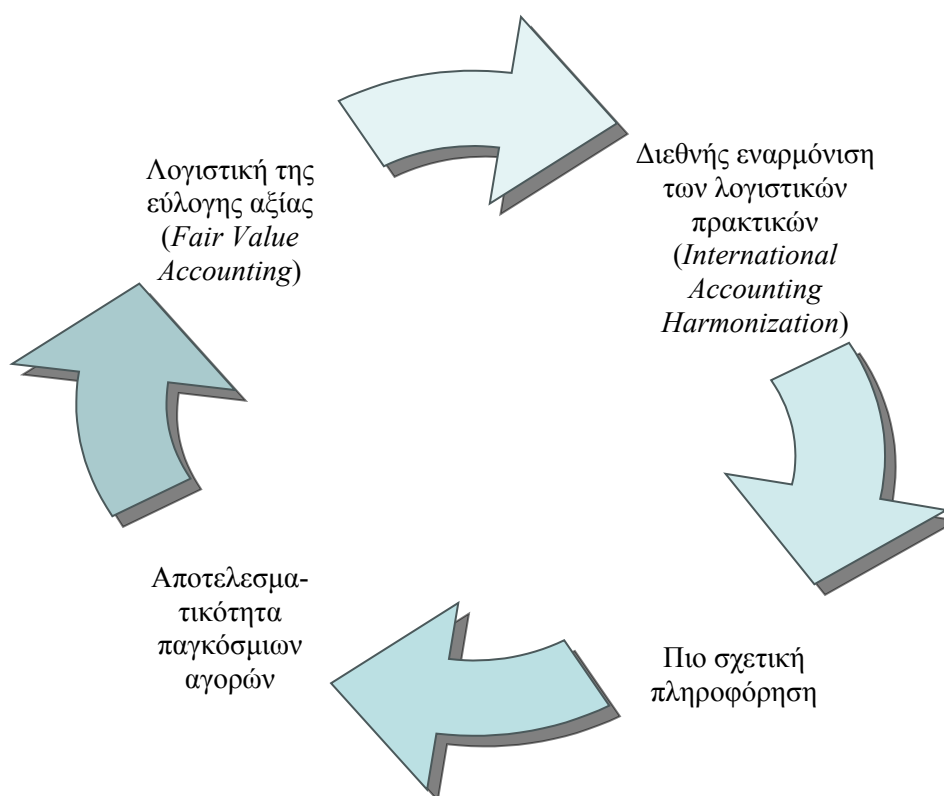
Οι υποστηρικτές της έννοιας της «εύλογης αξίας» ισχυρίζονται ότι η αποτίμηση στοιχείων του Ενεργητικού/ Παθητικού σε εύλογες αξίες και η αναγνώριση στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσεως των αλλαγών στην εύλογη αξία, καθιστούν τις οικονομικές καταστάσεις πιο σχετικές για τη λήψη αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μπορούν να εκτιμήσουν την επίδοση των διευθυντικών στελεχών μιας εταιρίας για κάθε περίοδο σε σχέση με την τρέχουσα κατάσταση της αγοράς. Επιτυγχάνεται, δηλαδή, η εφαρμογή της λεγόμενης "διοικητικής προσέγγισης" (*managerial approach*) στην πληροφόρηση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων (Lefter & Roman, 2007).

Οι υποστηρικτές της "λογιστικής της εύλογης αξίας" ισχυρίζονται, επίσης, ότι παρέχει στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων μια πιο «ξεκάθαρη» εικόνα της χρηματοοικονομικής κατάστασης της επιχείρησης (Madray, 2008), ενώ αποτελεί καταλυτικό παράγοντα της "κυκλικής" διαδικασίας εναρμόνισης των λογιστικών πρακτικών: "η λογιστική της εύλογης αξίας προωθεί τη διεθνή εναρμόνιση της λογιστικής, η εναρμόνιση παρέχει πιο σχετική πληροφόρηση, η οποία ενισχύει την αποτελεσματικότητα των παγκόσμιων αγορών, και η αποτελεσματικότητα των αγορών βελτιώνει την ποιότητα των μεγεθών της εύλογης αξίας" (Barlev & Haddad, 2007)²³.

Αντίθετα, πολλοί ελεγκτές και λογιστές εκτιμούν ότι η εφαρμογή της αρχής της «εύλογης αξίας», μπορεί να δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα, και να έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση Οικονομικών Καταστάσεων που δεν απεικονίζουν την

²³ Barlev, B. & Haddad, J.R. (2007), 'Harmonization, Comparability, and Fair Value Accounting', *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 22: 3, pp493-509

πραγματικότητα. Οι πολέμοι της «εύλογης αξίας» ισχυρίζονται ότι, ιδιαίτερα στην περίπτωση απουσίας ενεργούς αγοράς, οι εκτιμήσεις των εύλογων αξιών είναι υποκειμενικές και, συνεπώς, μη αξιόπιστες (Ferguson, 2008). Έπειτα, η χρήση της υποκειμενικής κρίσης για την εκτίμηση της εύλογης αξίας μπορεί να βλάψει τη συγκρισιμότητα και την αρμονία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Elad, 2004). Η «ευέλικτη» έννοια της εύλογης αξίας μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης, να δυσχεράνει το έργο του ορκωτού ελεγκτή-λογιστή, να δημιουργήσει σύγχυση, ακόμη και να αποτελέσει μέσο για οικονομικές απάτες (George, Michael St Clair, 2007). Επίσης, η άμεση αναγνώριση των διαφορών στην εύλογη αξία ως κέρδος ή ζημία στα αποτελέσματα χρήσεως οδηγεί σε υψηλότερη μεταβλητότητα του ετήσιου αποτελέσματος και κατ' επέκταση, σε αυξημένο κίνδυνο για τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Lefter & Roman, 2007).

Πηγή: Barlev & Haddad, 2007

Σχήμα 7: Η κυκλική διαδικασία εναρμόνισης των λογιστικών πρακτικών

Με λίγα λόγια, όπως επισημαίνει ο Madray (2008), η ουσία της διαμάχης είναι η εξής: "και οι δύο πλευρές συμφωνούν ότι η σχετικότητα (*relevance*) και η

εγκυρότητα/ αξιοπιστία (*reliability*) είναι σημαντικά χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, αλλά οι υποστηρικτές της εύλογης αξίας δίνουν έμφαση στη σχετικότητα, ενώ οι υποστηρικτές του ιστορικού κόστους δίνουν βαρύτητα στην αξιοπιστία²⁴.

8.5.3.3 Αιτιολογική βάση της «εύλογης αξίας»

Σύμφωνα με το Τζανάτο (2008), η αιτιολογική βάση των αλλαγών που επιβάλλουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και η επικέντρωση σε πάρα πολλές περιπτώσεις στις «Εύλογες Αξίες» και όχι στο «Ιστορικό Κόστος» αποδίδεται στην αλλαγή των οικονομικών συνθηκών. Μέχρι πριν τις δύο τελευταίες δεκαετίες, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός ίσως των Αγγλοσαξονικών χωρών, καθοριστικό ρόλο για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων έπαιζε και εξακολουθεί να παίζει, το παραδοσιακό πιστωτικό σύστημα, δηλαδή οι τράπεζες. Οι επιχειρήσεις απευθύνονταν στις τράπεζες για να αντλήσουν κεφάλαια, ώστε να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητές τους. Οι τράπεζες, από την άλλη πλευρά, μελετούσαν τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και είχαν τη δυνατότητα, μέσω των εσωτερικών αναλυτών τους, να αξιολογήσουν αν κάποια ενεργητικά στοιχεία στον Ισολογισμό των εταιριών εμφανίζονταν με μικρότερη αξία από την τρέχουσα αξία της αγοράς.

Όπως αναφέρουν οι Baker και Wallage (2000), όμως, η διαδικασία κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εξελίχθηκε από μια απλή πρακτική, που ενδιέφερε κυρίως μικρές ομάδες βιομηχάνων και πιστωτών, σε μια ιδιαίτερα πολύπλοκη διαδικασία που ενδιαφέρει ένα πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων στις σύγχρονες κοινωνίες. Καθώς, λοιπόν, οι επιχειρήσεις απευθύνονται πλέον κυρίως στους επενδυτές, που εκφράζονται είτε μέσω θεσμικών χαρτοφυλακίων είτε μεμονωμένα, επενδύοντας στο χρηματιστήριο ή συμμετέχοντας στο κεφάλαιο επιχειρήσεων, πρέπει να δείχνουν μια εικόνα η οποία θα προσελκύσει τα χρήματα που οι επενδυτές είναι διατεθειμένοι να επενδύσουν. Πρέπει, δηλαδή, να πείσουν τους επενδυτές, ότι σε ένα σχετικά εύλογο διάστημα θα μπορέσουν να αποκομίσουν το κεφάλαιο που επένδυσαν συν μία ικανοποιητική απόδοση. Για να επιτευχθεί ο

²⁴ Madray, J.R. (May2008), 'The Trend toward Fair Value Accounting', *Journal of Financial Service Professionals*, 62: 3, pp16-18

στόχος της προσέλκυσης των επενδυτών, πρέπει η εικόνα που εμφανίζεται από τις εταιρίες να είναι όσο γίνεται πιο κοντά στην πραγματικότητα.

8.5.3.4 Πρότυπα που αναφέρονται στην εύλογη αξία

Όπως προαναφέρθηκε, η έννοια της εύλογης αξίας διαπερνά σχεδόν όλα τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, αφού σε ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων του Ενεργητικού και του Παθητικού, γίνεται αρχική αναγνώριση ή/ και μεταγενέστερες αποτιμήσεις σε εύλογες αξίες. Τα Δ.Λ.Π. και Δ.Π.Χ.Π. που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα και αναφέρονται στην εύλογη αξία είναι συνοπτικά τα εξής:

Πίνακας 3: Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης που αναφέρονται στην εύλογη αξία

Δ.Λ.Π. 16	Ενσώματες ακινητοποιήσεις (<i>Property, Plant & Equipment</i>)
Δ.Λ.Π. 17	Μισθώσεις (<i>Leases</i>)
Δ.Λ.Π. 18	Έσοδα (<i>Revenue</i>)
Δ.Λ.Π. 19	Παροχές σε εργαζόμενους (<i>Employee benefits</i>)
Δ.Λ.Π. 20	Λογιστική των κρατικών επιχορηγήσεων και γνωστοποίηση της κρατικής υποστήριξης (<i>Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance</i>)
Δ.Λ.Π. 26	Λογιστικός χειρισμός και γνωστοποιήσεις που πρέπει να γίνονται από τα Ταμεία Συντάξεων (<i>Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans</i>)
Δ.Λ.Π. 27	Ενοποιημένες και απλές οικονομικές καταστάσεις (<i>Consolidated and Separate Financial Statements</i>)
Δ.Λ.Π. 28	Λογιστική επενδύσεων σε συγγενείς επιχειρήσεις (<i>Investments in Associates</i>)
Δ.Λ.Π. 31	Συμμετοχές σε Κοινοπραξίες (<i>Interests in Joint Ventures</i>)
Δ.Λ.Π. 32	Χρηματοοικονομικά Μέσα: Γνωστοποίηση και Παρουσίαση (<i>Financial Instruments: Disclosure and Presentation</i>)

Δ.Α.Π. 38	Ασώματες Ακινήτοποιήσεις (<i>Intangible Assets</i>)
Δ.Α.Π. 39	Χρηματοοικονομικά Μέσα: Αναγνώριση και Αποτίμηση (<i>Financial Instruments: Recognition and Measurement</i>)
Δ.Α.Π. 40	Επενδύσεις σε ακίνητα (<i>Investment Property</i>)
Δ.Α.Π. 41	Γεωργία (<i>Agriculture</i>)
Δ.Π.Χ.Π. 1	Πρώτη εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (<i>First-time Adoption of International Financial Reporting Standards</i>)
Δ.Π.Χ.Π. 2	Παροχές που Εξαρτώνται από την Αξία των Μετοχών (<i>Share-based Payment</i>)
Δ.Π.Χ.Π. 3	Συνενώσεις Επιχειρήσεων (<i>Business Combinations</i>)
Δ.Π.Χ.Π. 4	Ασφαλιστήρια Συμβόλαια (<i>Insurance Contracts</i>)
Δ.Π.Χ.Π. 7	Χρηματοοικονομικά Μέσα: Γνωστοποιήσεις (<i>Financial Instruments: Disclosures</i>)

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Cairns (2006), "η άποψη που διατυπώνεται από πολλούς λογιστές, επιχειρήσεις, ακαδημαϊκούς, και από τον τύπο, ότι τα Δ.Π.Χ.Π. επιδιώκουν να εισάγουν σε κάθε περίπτωση την αρχή της «εύλογης αξίας», είναι μια άποψη που δείχνει έλλειψη κατανόησης και σύγχυση αναφορικά με τα Δ.Α.Π."²⁵. Ο D.Cairns αναφέρει ότι στην πραγματικότητα η χρήση των ευλόγων αξιών δεν είναι τόσο εκτεταμένη όσο πολλοί υπαινίσσονται, ενώ ο λόγος που τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης δίνουν έμφαση στην εύλογη αξία είναι προκειμένου να ανταποκριθούν στην αυξανόμενη πολυπλοκότητα των σύγχρονων οικονομικών συναλλαγών.

9 ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

²⁵ Cairns, D. (2006), "The Use of Fair Value in IFRS", *Accounting in Europe*, Vol. 3. pp5-22

9.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα πλαίσια μιας προσπάθειας εμπειρικής προσέγγισης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τις ελληνικές επιχειρήσεις, εξετάστηκαν οι Εκθέσεις Ελέγχου που υπεγράφησαν από ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές για την εταιρική χρήση 2007 για όλες τις εταιρίες οι οποίες ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών (συμπεριλαμβανομένου όσων βρίσκονταν υπό επιτήρηση ή σε αναστολή). Από τη διερεύνηση αυτή, προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τις πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων οι οποίες υιοθετήθηκαν από τις ελληνικές επιχειρήσεις και έγιναν αντιληπτές κατά τη διενέργεια του ελέγχου από τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές.

9.2 ΔΕΙΓΜΑ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι Εκθέσεις Επισκόπησης/ Ελέγχου που υπεγράφησαν από ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές για τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρικής χρήσης 2007 των 299 εταιριών οι οποίες ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Τα συμπεράσματα διεξήχθησαν με βάση τη Γνώμη και τις παρατηρήσεις/ επισημάνσεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών, όπως αυτές διατυπώθηκαν στις Εκθέσεις Ελέγχου (βλ. Παράρτημα - Πίνακας 2). Στην περίπτωση ομίλων εταιριών, τα Πιστοποιητικά Ελέγχου που εξετάστηκαν αφορούσαν στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

9.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

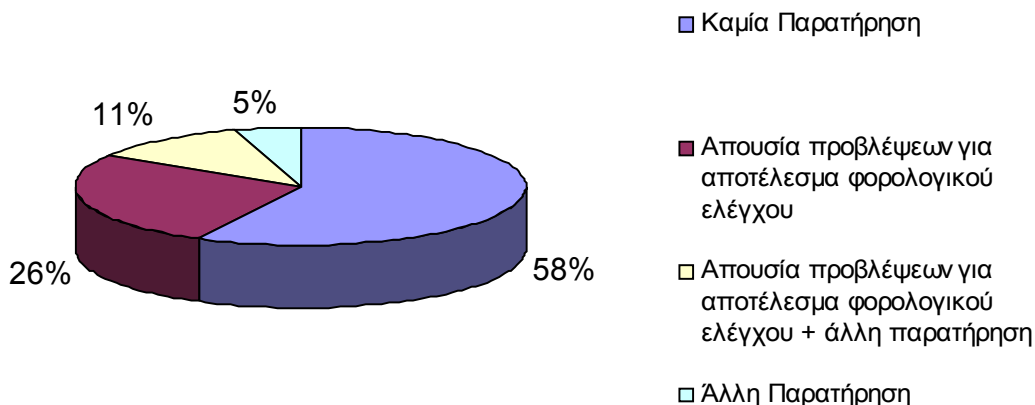
Από την εξέταση των Εκθέσεων Ελέγχου των 299 εισηγμένων στο Χ.Α. εταιριών, προέκυψαν τα εξής:

- Από τις 299 εταιρίες του δείγματος, οι 172 απέσπασαν από τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές Εκθέσεις Ελέγχου που επιβεβαίωναν ότι οι εταιρικές και ενοποιημένες Οικονομικές Καταστάσεις παρουσίαζαν εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη την οικονομική κατάσταση των εταιριών και των Ομίλων κατά την 31^η Δεκεμβρίου 2007, την χρηματοοικονομική τους επίδοση και τις Ταμειακές τους Ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή, σύμφωνα

με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (βλ. Παράρτημα – Πίνακας 1).

- Από τις υπόλοιπες 127 εταιρίες, μόλις 4 απέσπασαν Εκθέσεις Ελέγχου που δήλωναν ότι οι Οικονομικές Καταστάσεις δεν παρουσίαζαν εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη την οικονομική κατάσταση των εταιριών κατά την 31^η Δεκεμβρίου 2007, ούτε την χρηματοοικονομική τους επίδοση και τις ταμειακές τους ροές για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή, σύμφωνα με τα Δ.Π.Χ.Π., ενώ οι άλλες 123 εταιρίες διέθεταν Εκθέσεις Ελέγχου που περιλάμβαναν επισημάνσεις/ παρατηρήσεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που αφορούσαν σε θέματα που προέκυψαν κατά τη διενέργεια του ελέγχου (διατύπωση σύμφωνης γνώμης με έμφαση).

Εμφάνιση Παρατηρήσεων στις Εκθέσεις Ελέγχου

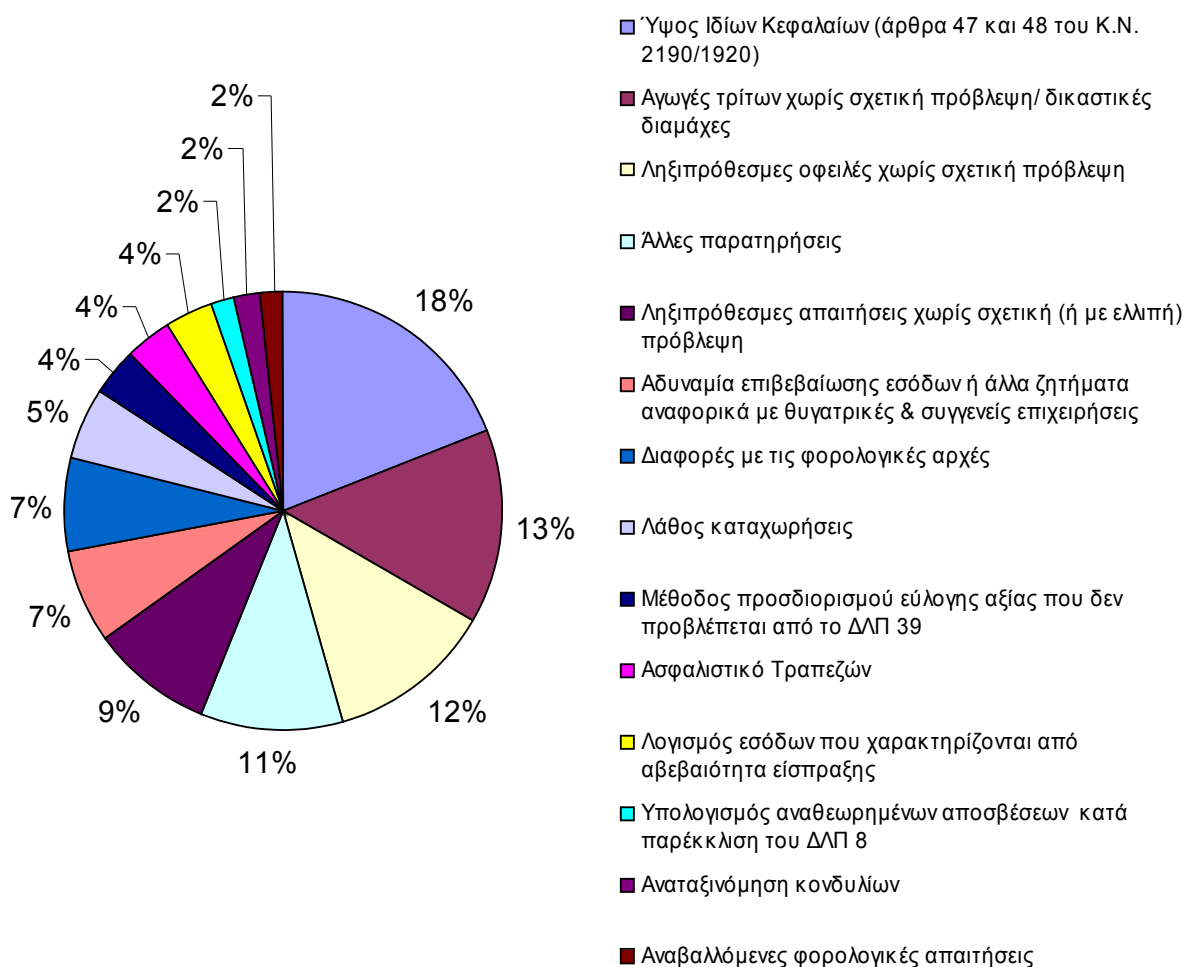

Διάγραμμα 5: Συχνότητα εμφάνισης παρατηρήσεων/ επισημάνσεων στις εκθέσεις ελέγχου των εταιριών του δείγματος

- Αναφορικά με το είδος των παρατηρήσεων/ επισημάνσεων που διατυπώθηκαν από τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές οι οποίοι διενήργησαν τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των εισηγμένων στο Χ.Α. εταιριών για την εταιρική χρήση 2007, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία αυτών αφορούσε στο γεγονός ότι οι εν λόγω εταιρίες δεν έχουν ελεγχθεί από τις

Φορολογικές Αρχές για ορισμένες διαχειριστικές χρήσεις, με συνέπεια να υπάρχει το ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετων φόρων και προσαυξήσεων κατά το χρόνο που θα εξετασθούν και οριστικοποιηθούν, χωρίς να έχει γίνει οποιαδήποτε πρόβλεψη στις οικονομικές καταστάσεις σε σχέση με το θέμα αυτό.

Είδη εμφανιζόμενων Παρατηρήσεων στις Εκθέσεις Ελέγχου

Διάγραμμα 6: Είδη εμφανιζόμενων παρατηρήσεων/ επισημάνσεων στις Εκθέσεις Ελέγχου των εταιριών του δείγματος

- Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 5, ποσοστό 37% των Εκθέσεων Ελέγχου των εταιριών του δείγματος περιλάμβανε επισήμανση αναφορικά με την απουσία προβλέψεων για φόρους και προσαυξήσεις που ενδεχομένως θα προκύψουν κατά τον έλεγχο των φορολογικών τους δηλώσεων, ενώ ποσοστό 16% του

συνόλου των Εκθέσεων περιλάμβαναν μία τουλάχιστον άλλου είδους παρατήρηση.

- Από το σύνολο των 299 Εκθέσεων Ελέγχου του δείγματος, οι 48 περιλάμβαναν μία τουλάχιστον παρατήρηση/ επισήμανση διαφορετική από αυτή της έλλειψης προβλέψεων για το αποτέλεσμα του φορολογικού ελέγχου.
- Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 6, οι επισημάνσεις που διατυπώθηκαν από τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές αφορούσαν σε μειωμένο ύψος των Ιδίων Κεφαλαίων (άρθρα 47 και 48 του Κ.Ν. 2190/1920), σε εκκρεμείς αγωγές τρίτων ή άλλες δικαστικές διαμάχες χωρίς σχετική πρόβλεψη, σε ληξιπρόθεσμες οφειλές ή απαιτήσεις χωρίς σχετική (ή με ελλιπή) πρόβλεψη, σε εφαρμογή μεθόδων υπολογισμού της εύλογης αξίας που δεν προβλέπονται από το Δ.Λ.Π. 39, σε λογισμό εσόδων που χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα είσπραξης, σε υπολογισμό αναθεωρημένων αποσβέσεων κατά παρέκκλιση του Δ.Λ.Π. 8 κ.ά.

9.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Με βάση την εξέταση των Εκθέσεων Ελέγχου των εισηγμένων στο Χ.Α. εταιριών και την ανάλυση των αποτελεσμάτων που προηγήθηκε, μπορούν να διατυπωθούν τα εξής συμπεράσματα:

1. Η συνηθέστερη επισήμανση των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που παρατηρήθηκε αφορά στην έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα της διενέργειας φορολογικού ελέγχου. Σύμφωνα με τους ελεγκτές, σε εταιρίες οι οποίες δεν έχουν ελεγχθεί φορολογικά για ορισμένο αριθμό διαχειριστικών χρήσεων, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να επιβληθούν φόροι και προσαυξήσεις όταν ελεγχθούν οι φορολογικές τους δηλώσεις. Για το ενδεχόμενο αυτό, ωστόσο, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν υφίσταται καμία σχετική πρόβλεψη στις οικονομικές καταστάσεις των εταιριών. Βέβαια, όπως επισημαίνεται από τους ίδιους τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές, η έκβαση του φορολογικού ελέγχου για τις ανέλεγκτες φορολογικά χρήσεις και οι πιθανές επιβαρύνσεις είναι δύσκολο να

προβλεφθούν στο παρόν στάδιο, και, συνεπώς, ο σχηματισμός προβλέψεων αναφορικά με το θέμα αυτό δεν είναι εύκολος.

Θα πρέπει να αναφερθεί, στο σημείο αυτό, ότι η διαπίστωση της παρούσας εμπειρικής έρευνας για το πλήθος των περιπτώσεων όπου παρατηρείται έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα της διενέργειας φορολογικού ελέγχου, συμφωνεί με πρόσφατη ανακοίνωση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (28/8/2008) στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.) για την αξιολόγηση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις εισηγμένες στο Χ.Α. εταιρίες.

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, στην προαναφερθείσα ανακοίνωσή τους, επισημαίνουν ότι διαπίστωσαν σημαντικά σφάλματα στο θέμα της απεικόνισης στις οικονομικές καταστάσεις του ποσού των φορολογικών υποχρεώσεων που αναφέρονται σε φορολογικά ανέλεγκτες διαχειριστικές χρήσεις, καθώς και στον τρόπο αντιμετώπισης των σφαλμάτων αυτών από τους νόμιμους ελεγκτές, κατά τη διατύπωση γνώμης στις Εκθέσεις Ελέγχου τους.

Όπως αναφέρει η σχετική ανακοίνωση, οι διοικήσεις πολλών εισηγμένων εταιριών δεν προβαίνουν σε εκτίμηση και λογιστικοποίηση, ως πρόβλεψης της σχετικής χρονικής περιόδου αναφοράς, του ποσού της φορολογικής υποχρέωσης της περιόδου που θα προκύψει όταν διενεργηθεί ο φορολογικός έλεγχος, ενώ οι νόμιμοι ελεγκτές, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, αντιμετωπίζουν αδιακρίτως την κατάσταση αυτή, με τη διατύπωση σύμφωνης γνώμης και όχι διαφοροποιημένης (γνώμη με επιφύλαξη, αρνητική γνώμη ή άρνηση έκφρασης γνώμης), περιοριζόμενοι στη διατύπωση σύμφωνης γνώμης με έμφαση.

Στην ίδια ανακοίνωση, επισημαίνεται, επίσης, ότι με βάση το ισχύον φορολογικό σύστημα και την πρακτική που ακολουθείται από τις φορολογικές αρχές, προβλέπεται εξαντλητική απαρίθμηση των εκπιπόμενων και μη δαπανών από το φορολογητέο εισόδημα, καθώς και η ανά διετία διενέργεια φορολογικών ελέγχων στις εισηγμένες εταιρίες. Επομένως, μόνο σε ιδιαίτερα εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να τεκμηριωθεί αιτιολογημένα η αβεβαιότητα που θα δικαιολογούσε αδυναμία διενέργειας εύλογης ποσοτικής πρόβλεψης της φορολογικής υποχρέωσης για την ανέλεγκτη περίοδο.

Ενόψει των ανωτέρω, οι υπηρεσίες της Ε.Κ. και της Ε.Λ.Τ.Ε. ανακοίνωσαν τον Αύγουστο του 2008, στο πλαίσιο του εποπτικού τους έργου, ότι θα συνεχίσουν

την αξιολόγηση της ποιότητας της παρεχόμενης πληροφόρησης στο θέμα αυτό και στις περιπτώσεις που δεν έχει διενεργηθεί εύλογη πρόβλεψη για το ποσό των φορολογικών υποχρεώσεων των ανέλεγκτων διαχειριστικών περιόδων, θα ζητούν αναλυτικό αιτιολογικό υπόμνημα τόσο από τις διοικήσεις των εταιριών όσο και από τους νόμιμους ελεγκτές τους, στις περιπτώσεις που οι τελευταίοι διατυπώνουν σύμφωνη γνώμη με έμφαση.

2. Αναφορικά με τις λοιπές επισημάνσεις/ παρατηρήσεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών [εάν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις όπου αναφέρεται ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 47 και 48 του Κ.Ν.2190/1920 (απαιτούμενο ύψος Ιδίων Κεφαλαίων)], οι περισσότερες παρατηρήσεις αφορούν στον ελλιπή σχηματισμό προβλέψεων. Ένα σημαντικό ποσοστό των παρατηρήσεων αναφέρεται σε έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα αγωγών τρίτων ή άλλων δικαστικών διαμαχών στις οποίες εμπλέκονται οι εταιρίες. Ελλιπείς προβλέψεις παρατηρήθηκαν, επίσης, αναφορικά με ληξιπρόθεσμες οφειλές και απαιτήσεις.

3. Εκτός από την έλλειψη των αναγκαίων προβλέψεων, υπήρξαν άλλες παρατηρήσεις/ επισημάνσεις οι οποίες αναφέρονταν σε μη τήρηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, όπως η εφαρμογή μεθόδων προσδιορισμού της εύλογης αξίας που δεν προβλέπονται από το Δ.Λ.Π. 39 («Χρηματοπιστωτικά Μέσα: Καταχώρηση και Αποτίμηση»), ο υπολογισμός αναθεωρημένων αποσβέσεων κατά παρέκκλιση του Δ.Λ.Π. 8 («Λογιστικές Πολιτικές, Μεταβολές των Λογιστικών Εκτιμήσεων και Λάθη»), κ.ά.

4. Στις περιπτώσεις των τραπεζών, υπήρξε σε ορισμένες Εκθέσεις Ελέγχου αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του Νόμου 3371/2205, ο οποίος ρυθμίζει το Ασφαλιστικό των εργαζομένων των Τραπεζών.

Αναφορικά με τα συμπεράσματα που διατυπώθηκαν, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διάφοροι περιορισμοί στους οποίους έγκειται η παρούσα εμπειρική έρευνα. Όπως προαναφέρθηκε, πρόκειται για μία προσπάθεια εμπειρικής προσέγγισης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τις ελληνικές επιχειρήσεις, στα πλαίσια της οποίας εξετάστηκαν οι Εκθέσεις Ελέγχου που

υπεγράφησαν από ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές για την εταιρική χρήση 2007 για όλες τις εταιρίες οι οποίες ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών.

Καθίσταται, συνεπώς, προφανές ότι η έρευνα διεξήχθη σε περιορισμένη κλίμακα, εφόσον εξετάστηκαν οι Εκθέσεις Ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων μίας μόνο εταιρικής χρήσης (2007). Έπειτα, εξετάστηκαν οι Εκθέσεις Ελέγχου των εταιριών που ήταν εισηγμένες κατά το 2007 (ή υπό επιτήρηση/ αναστολή), και, συνεπώς, η λίστα των εταιριών που είναι σήμερα εισηγμένες στο Χ.Α. μπορεί να διαφέρει σε ορισμένο βαθμό.

Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλάβει Εκθέσεις Ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων περισσότερων διαδοχικών διαχειριστικών χρήσεων, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για τη διαχρονική εξέλιξη των εμφανιζόμενων παρατηρήσεων/ επισημάνσεων των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών. Έπειτα, σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων θα μπορούσαν να διερευνηθούν ανά κλάδο επιχειρήσεων, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ των πρακτικών παραποίησης που εφαρμόζονται από επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου, αλλά και ποιοι κλάδοι εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφάνισης τέτοιου είδους πρακτικών.

Τέλος, χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν από τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των εμφανιζόμενων πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και των χρηματοοικονομικών αριθμοδεικτών των εταιριών, όπως, παραδείγματος χάριν, η σχέση μεταξύ πρακτικών παραποίησης και κυκλοφοριακής ή άμεσης ρευστότητας. Οι σχέσεις αυτές θα πρέπει να εξεταστούν και διαχρονικά, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα αναφορικά με την εξέλιξη των μεγεθών των χρηματοοικονομικών δεικτών και της προσπάθειας στρέβλωσης των στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων. Βέβαια, στην περίπτωση αυτή, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο μεροληψίας («bias»), καθώς ενδέχεται ορισμένοι χρηματοοικονομικοί δείκτες να υπολογίζονται βάσει παραποιημένων στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων.

10 ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι οικονομικές απώλειες των εταιρικών σκανδάλων της τελευταίας δεκαετίας (Xerox, Enron, WorldCom, Parmalat κ.ά.) υπήρξαν εξαιρετικά μεγάλες για όλους τους συμμετέχοντες της αγοράς - επενδυτές, πιστωτές, λογιστές, εργαζόμενους, οικονομικούς αναλυτές και κρατικούς φορείς. Οι λογιστικές «απάτες» που αποκαλύφθηκαν προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα των ανώτατων διοικητικών στελεχών, την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου, αλλά και την αποτελεσματικότητα των χρηματιστηριακών αγορών.

Τα κίνητρα παραποίησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (π.χ. τραπεζικός δανεισμός, συμβόλαια αποζημίωσης στελεχών, μερισματική πολιτική, φοροδιαφυγή κ.ά.), καθώς και οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής (π.χ. αναγνώριση πλασματικών εσόδων, μετάθεση εσόδων/ εξόδων σε προγενέστερες/ μεταγενέστερες χρήσεις κ.ά.) αποτέλεσαν αντικείμενο διερεύνησης πολλών ερευνητών, σε μια προσπάθεια να κατανοηθεί ο μηχανισμός του συστήματος της απάτης και να διαπιστωθούν οι αναγκαίες αλλαγές και βελτιώσεις των συστατικών στοιχείων της διαδικασίας ροής της πληροφόρησης προς τους συμμετέχοντες των κεφαλαιαγορών. Είναι σαφές, άλλωστε, ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία των κεφαλαιαγορών, θα πρέπει οι επιχειρήσεις να παρέχουν στους επενδυτές και στους πιστωτές έγκυρες και έγκαιρες πληροφορίες.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι φορείς θέσπισης των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης επιδιώκουν να καθιερώσουν ένα αξιόπιστο σύστημα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Στόχος της εισαγωγής ενός ενιαίου πλαισίου λογιστικών κανόνων είναι να εξασφαλίσει μεγαλύτερη συγκρισιμότητα, διαφάνεια και ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ωστόσο, τίθεται το ερώτημα, εάν με την επιβολή των Δ.Λ.Π. και των Δ.Π.Χ.Π. θα περιορισθούν πράγματι οι δυνατότητες για λογιστικά τεχνάσματα που εξωραΐζουν την εικόνα και τα αποτελέσματα μιας επιχείρησης. Χαρακτηριστικά των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης, όπως η πολυπλοκότητα (πλήθος αναλυτικών γνωστοποιήσεων), η ελαστικότητα (περιθώρια επιλογών στη λογιστική αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων) κ.ά., δημιουργούν αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εξάλειψης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Αναφορικά με την ελληνική πραγματικότητα, η εξέταση των Εκθέσεων Ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών για την εταιρική χρήση 2007 για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρίες, διαπίστωσε ότι η συνηθέστερη παρατήρηση αφορά στην έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα της διενέργειας φορολογικού ελέγχου. Η διαπίστωση αυτή συμφωνεί με ανακοίνωση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (28/8/2008), η οποία, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων για την αξιολόγηση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται από τις εισηγμένες στο Χ.Α. εταιρίες, επισημαίνει ότι διαπιστώθηκαν σημαντικά σφάλματα στο θέμα της απεικόνισης στις οικονομικές καταστάσεις του ποσού των φορολογικών υποχρεώσεων που αναφέρονται σε φορολογικά ανέλεγκτες διαχειριστικές χρήσεις, καθώς και στον τρόπο αντιμετώπισης των σφαλμάτων αυτών από τους νόμιμους ελεγκτές κατά τη διατύπωση γνώμης στις Εκθέσεις Ελέγχου τους.

Από τις λοιπές επισημάνσεις/ παρατηρήσεις των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που εξετάστηκαν, εάν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις όπου αναφέρεται ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Ν.2190/1920 για το απαιτούμενο ύψος Ιδίων Κεφαλαίων, ένα σημαντικό ποσοστό των παρατηρήσεων αναφέρεται σε έλλειψη προβλέψεων αναφορικά με το αποτέλεσμα αγωγών τρίτων ή άλλων δικαστικών διαμαχών στις οποίες εμπλέκονται οι εταιρίες. Ελλειπείς προβλέψεις παρατηρήθηκαν, επίσης, αναφορικά με ληξιπρόθεσμες οφειλές και απαιτήσεις.

Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλάβει Εκθέσεις Ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων περισσότερων διαδοχικών διαχειριστικών χρήσεων, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για τη διαχρονική εξέλιξη των εμφανιζόμενων παρατηρήσεων/ επισημάνσεων των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών. Οι πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων θα μπορούσαν, επίσης, να διερευνηθούν ανά κλάδο επιχειρήσεων, ώστε να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ των πρακτικών παραποίησης που εφαρμόζονται από επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου. Τέλος, χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν από τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των εμφανιζόμενων πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και της εξέλιξης των χρηματοοικονομικών αριθμοδεικτών των εταιριών, όπως, παραδείγματος χάριν, η σχέση μεταξύ πρακτικών παραποίησης και κυκλοφοριακής ή άμεσης ρευστότητας.

11 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Καζαντζής, Χ.Ι. (2006), *Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων*, Αθήνα: Business Plus

Τζανάτος, Δ. (2008), *Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές των Ελληνικών Προτύπων*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

ΞΕΝΗ

Oxelheim, L. (2006), *Corporate and Institutional Transparency for Economic Growth in Europe*, Amsterdam, NL: Elsevier

Riahi-Belkaoui, A. (2003), *Accounting – By Principle or Design?*, Westport, Connecticut: Praeger

Schilit, H. (2002), *Financial Shenanigans: How to detect accounting gimmicks & fraud in financial reports*, New York: McGraw-Hill

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ζοπουνίδης, Κ., Σπαθής, Χ., Δούμπος, Μ. (2002), «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, Τεύχος 38, σελ. 58-59

Ζοπουνίδης Κ., Σώχος Π. & Χρυσοβαλάντης Γ. (2006), «Τα μεγαλύτερα εταιρικά σκάνδαλα», *Η Ναυτεμπορική*, Τεύχος της 16/10/2006, σελ. 12 (www.naftemporiki.gr)

Σπαθής, Χ. (Σεπτ2002), «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων», *Λογιστής*, Τεύχος 570, σελ. 1286-1294

ΞΕΝΗ

Albrecht W.S., Albrecht C. & Albrecht C.C. (2008), "Current Trends in Fraud and its Detection", *Information Security Journal: A Global Perspective*, 17: 1, pp.2-12

- Amat, O., Blake J. & Dowds J. (Dec1999), "The Ethics of Creative Accounting", Economics Working Paper 349, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra
- Baker, C.R. & Wallage, P. (2000), "The Future of Financial Reporting in Europe: Its Role in Corporate Governance", *The International Journal of Accounting*, 35: 2, pp.173-187
- Ball, R., Robin, A. & Shuang Wu J. (Dec2003), "Incentives versus standards: properties of accounting income in four East Asian countries", *Journal of Accounting and Economics*, 36: 1-3, pp.235–270
- Baralexis, S. (2004), "Creative accounting in small advancing countries: The Greek case", *Managerial Auditing Journal*, 19: 3, pp.440-4611
- Barlev, B. & Haddad, J.R. (2007), "Harmonization, Comparability, and Fair Value Accounting", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 22: 3, pp.493-509
- Barth, M.E. & Schipper, K. (Spring2008), "Financial Reporting Transparency", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 23: 2, pp.173-190
- Barth, M.E., Landsman, W.R. & Lang, M.H. (Jun2008), "International Accounting Standards and Accounting Quality", *Journal of Accounting Research*, 46: 3, pp.467-498
- Bayou, M.E. & Reinstein, A. (2001), "A systemic view of fraud explaining its strategies, anatomy and process", *Critical Perspectives on Accounting*, 12: 4, pp.383–403
- Benston, G.J. & Hartgraves, A.L. (2002), "Enron: what happened and what we can learn from it", *Journal of Accounting and Public Policy*, 21: 2, pp.105-127
- Buchanan, B. & Yang, T. (2005), "The benefits and costs of controlling shareholders: the rise and fall of Parmalat", *Research in International Business and Finance*, 19:1, pp.27-52
- Bushman, R.M. & Smith A.J. (2001), "Financial Accounting Information and Corporate Governance", *Journal of Accounting & Economics*, 32:1-3, pp.237-333
- Bushman, R.M. & Smith A.J. (2003), "Transparency, Financial Accounting Information, And Corporate Governance", *Economic Policy Review (Federal Reserve Bank of New York)*, 9:1, pp.65-87
- Bushman, R.M., Piotroski, J.D. & Smith A.J. (May2004), "What Determines Corporate Transparency", *Journal of Accounting Research*, 42: 2, pp.207-252

- Cairns, D. (2006), "The Use of Fair Value in IFRS", *Accounting in Europe*, Vol. 3. pp.5-22
- Carlin, T.M & Finch, N. (Oct2007), "Towards a theory of goodwill impairment testing choices under IFRS", *Journal of Theoretical Accounting Research*, 3: 1, pp.74-95
- Core, J.E., Guay, W. & Verrecchia, R.E. (2000), "Are Performance Measures Other than Price Important to CEO?", Working Papers, Yale School of Management's Economics Research Network, pp.1-46
- Daske, H. & Gebhardt, G. (Sep/Dec2006), "International Financial Reporting Standards and Experts' Perceptions of Disclosure Quality", *Abacus*, 42: 3/4, pp.461-498
- Deakin, S. & Konzelmann, S.J. (2004), "Learning from Enron", *Corporate Governance: An International Review*, 12: 2, pp.134-142
- Di Lullo, C. (May2006), "The Sanctity of Numbers", *Journal of Financial Service Professionals*, 60: 3, pp.8-11
- Dooley, D.V. (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pp.53-88
- Elad, C. (2004), "Fair Value Accounting in the Agricultural Sector: Some Implications for International Accounting Harmonization", *European Accounting Review*, 13: 4, pp.621-641
- Fahnestock, R.T. & Yost, G.C. (2004), "The Rationale For and Implications of Recent Business Failures on the Accounting Profession", *Journal of Accounting and Finance Research*, Fall II 2004, 12: 5, pp.118-131
- Farber, D.B. (2005), "Restoring Trust after Fraud - Does Corporate Governance Matter?", *The Accounting Review*, 80: 2, pp.539-561
- Ferguson, L.H. (Mar2008), "Like it or not fair value is here to stay", *Financial Executive*, 24: 2, pp.54-57
- Gehlmann, G.A. (2003), "The Limits of Corporate Disclosure", *Economic Review*, 34: 1, pp.16-20
- Gowthorpe, C. & Amat, O. (Mar 2005), "Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation", *Journal of Business Ethics*, 57: 1, pp.55-64
- Healy, P.M. & Wahlen, J.M. (Dec1999), "A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting", *Accounting Horizons*, 13: 4, pp.365-383
- Heiman-Hoffman, V.B., Morgan, K.P. & Patton, J.M. (1996), "The Warning Signs of Fraudulent Financial Reporting", *Journal of Accountancy*, 182: 4, pp.75-77

- Imhoff, E.A. (2003), "Accounting Quality, Auditing, and Corporate Governance", *Accounting Horizons*, 2003 Supplement, Vol. 17, pp.117-128
- Jurinski, J. & Lippman, E. (1999), "Preventing Financial Fraud", *Strategic Finance*, 80:10, pp.64-67
- Kinney, W., Palmrose, Z.-V. & Scholz, S. (2004), "Auditor Independence, Non-Audit Services, and Restatements: Was the U.S. Government Right?", *Journal of Accounting Research*, 42(3), pp.561-588
- Kranacher, M.-J. (2006), "Financial Statement Complexity: A Breeding Ground for Fraud", *The CPA Journal*, Sep2006, 76: 9, p.80
- Krishnan, J., Sami, H. & Zhang, Y. (2005), "Does the Provision of Nonaudit Services Affect Investor Perceptions of Auditor Independence?", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24(2), pp.111-135
- Lefter, V. & Roman, A.G. (2007), "IAS 41 Agriculture: Fair Value Accounting", *Theoretical and Applied Economics*, no.5 / 2007
- Madray, J.R. (May2008), "The Trend toward Fair Value Accounting", *Journal of Financial Service Professionals*, 62: 3, pp.16-18
- Magrath, L. & Weld, L.G. (Aug 2002), "Where does good management end and fraud begin?: Abusive Earnings Management and Early Warning Signs", *CPA Journal*, 72: 8, pp.50-54
- Mishra, S., Raghunandan, K. & Rama, D.V. (2005), "Do Investor's Perceptions Vary with Types of Nonaudit Fees? Evidence from Auditor Ratification Voting", *Auditing*, 24(2), pp.9-25
- Montgomery, D.D., Beasley, M.S., Menelaides, S.L. & Palmrose, Z.-V. (May2002), "Auditors' New Procedures for Detecting Fraud", *Journal of Accountancy*, 193: 5, pp.63-66
- Narayanaswamy, R. (2005), "Expanding Corporate Disclosure: Discussion", *IIMB Management Review*, 17: 1, pp.55-69
- Oliverio, M.E. & Newman, B.H. (2002), "Use of audit firm for nonaudit services: Is independence impaired?", Pace University, Lubin School of Business, Faculty Working Papers
- Raghunandan, K. (2003), "Nonaudit Services and Shareholder Ratification of Auditors", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(1), pp.112-123
- Rezaee, Z. (2005), "Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud", *Critical Perspectives on Accounting*, 16: 3, pp.277-298

- Rittenberg, L.E., Martens, F. & Landes, C.E. (March2007), "Internal control guidance: not just a small matter", *Journal of Accountancy*, 203: 3, pp.46-50
- Simunaci Boskin, T. (2005), "Does the global transition imply creativity in the accounting?", Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of Management Koper, Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005: “*Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members*”
- Sloan, R.G. (2001), "Financial accounting and corporate governance: a discussion", *Journal of Accounting & Economics*, 32: 1-3, pp.335-347
- Soderstrom, N.S. & Sun, K.J. (2007), "IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review", *European Accounting Review*, 16: 4, pp.675–702
- St. Clair-George, M. (2007), "Why fair value needs felling", *Accountancy Magazine*, May2007, 139: 1365, pp.80-81
- Undberg, D.L. & Beck, F.D. (2004), "Before and After Enron: CPAs' Views on Auditor Independence", *The CPA Journal, Accounting & Auditing*, Nov2004 Issue, pp.36-39
- Weld, L.G., Bergevin, P.M. & Magrath, L. (Oct2004), "Anatomy of a Financial Fraud", *CPA Journal*, 74: 10, pp.44-49
- _____ (Jun2007), "Ten things about financial statement fraud. A review of SEC enforcement releases, 2000-2006", Deloitte Forensic Center
- _____ (June2006), "Internal Control over Financial Reporting – Guidance for Smaller Public Companies", Volume I: Executive Summary, COSO

12 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΆΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ALAPIS ABEE	1			
ALMA ΑΤΕΡΜΩΝ ΑΕ				1
ALPHA BANK ΑΕ	1			
ALPHA TRUST ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ ΑΕΕΧ	1			
ALPHA ΑΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ ΑΕ	1			
ALSINCO ΑΕ		1		
ALTEC ABEE	1			
ALTIUS ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΑΕΕΧ	1			
AS COMPANY ΑΕ		1		
ASPIS BANK ΑΤΕ		1		
ΑΤΕ BANK	1			
ΑΤΤΙΚΑ BANK			1	
ΑΤΤΙΚΑ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	1			
ΑΥΤΟΗΕΛΛΑΣ ΑΤΕΕ	1			
ΑΧΩΝ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ				1
BLUE STAR ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗ ΑΕ	1			
BYTE COMPUTER ABEE	1			
CENTRIC ΠΟΛΥΜΕΣΑ ΑΕ	1			
COCA-COLA Ε.Ε.Ε. ΑΕ	1			
COMPUCON ABEE				1
COSMOTE - ΚΙΝΗΤΕΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Α.Ε.	1			
CPI ΑΕ		1		
CROWN HELLAS CAN ΑΕ	1			
CYCLON ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	1			
ELBISCO Α.Ε. ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	1			
ELMEC SPORT ΑΒΕΤΕ	1			
ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK			1	
EUROBANK PROPERTIES ΑΕΕΑΠ	1			
EURODRIP Α.Β.Ε.Γ.Ε.	1			
EUROLINE ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΑΕΕΧ	1			
EUROMEDICA Α.Ε.				1
EVEREST ΑΕ		1		
F.G. EUROPE ΑΕ		1		
F.H.L. Η.ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΑΒΕΕ			1	
FASHION BOX ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1			
FHL MERMEREN	1			
FLEXORACK ΑΕΒΕ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ	1			
FOLLI FOLLIE Α.Β.Ε.Ε.		1		
FORTHNET ΑΕ	1			
FOURLIS ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ		1		
FRIGOGLOSS ABEE	1			
GLOBAL ΑΕΕΧ	1			
HELLAS ONLINE ΗΛΕΚΤΡ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΑΕ (πρώην UNIBRAIN)		1		
ΙΜΑΚΟ MEDIA SA	1			
INFO-QUEST ΑΕΒΕ	1			
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ	ΆΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

		ΕΛΕΓΧΟ		
INFORM Π. ΛΥΚΟΣ ΑΕ				1
INFORMER ΑΕ	1			
INTERFISH ΑΕ	1			
INTERINVEST Δ.Ε.Α.Ε.Ε.Χ.	1			
J&P ΑΒΑΞ ΑΕ	1			
JUMBO ΑΕΕ	1			
KEGO ΑΕ	1			
KLEEMANN HELLAS ΑΕΒΕ		1		
LAMDA DEVELOPMENT ΑΕ	1			
LAVIPHARM Α.Ε.				1
LOGISMOS ΑΕ		1		
MARFIN INVESTMENT GROUP ΑΕ			1	
MARFIN POPULAR BANK PUBLIC CO LTD	1			
MARFIN ΕΓΝΑΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ	1			
MEDICON HELLAS Α.Ε.	1			
MEVACO ΑΕ	1			
MICROLAND COMPUTERS ΑΕΒΕ	1			
MLS ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΕ		1		
MULTIRAMA ΑΕΒΕ ΤΗΛΕΠ. & ΗΛΕΚΤΡΟΝ. ΥΛΙΚΟΥ	1			
NEXANS ΕΛΛΑΣ ΑΒΕ		1		
OLYMPIC CATERING ΑΕ		1		
PAPERPACK Ι. ΤΣΟΥΚΑΡΙΔΗΣ ΑΒΕΕ	1			
PASAL ΑΕ	1			
PLIAS ΑΒΕΕ				1
PROFILE ΑΕΒΕΠ	1			
PROTON ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1			
QUALITY AND RELIABILITY ΑΒΕΕ	1			
RAINBOW ΑΕ	1			
REDS ΑΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ				1
RIDENCO ΑΕ	1			
RILKEN Α.Ε.	1			
S&B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ ΑΕ	1			
SATO ΑΕ	1			
SCIENS ΑΕ	1			
SINGULARLOGIC SA	1			
SPACE HELLAS ΑΕ		1		
SPIDER Ν. ΠΕΤΣΙΟΣ & ΥΙΟΙ ΑΕ	1			
SPRIDER STORES ΑΕ	1			
UNISYSTEMS Α.Ε.	1			
VELL GROUP ΑΕ		1		
VIVARTIA ΑΒΕΕ			1	
VIVERE ΑΕ			1	
Α. ΚΑΛΠΙΝΗΣ-Ν.ΣΙΜΟΣ (ΕΛΑΣΤΡΟΝ ΑΕΒΕ)		1		
ΑΒ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ		1		
ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ				1
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΕ	1			
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΣΠΥΡΟΥ Α.Ε.Β.Ε.				1
ΑΕΓΕΚ Α.Ε.		1		
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΕ	1			
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΆΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΑΘΗΝΑ Α.Τ.Ε.		1		

ΑΙΟΛΙΚΗ ΑΕΕΧ	1			
ΑΚΡΙΤΑΣ ΑΕ	1			
ΑΛΚΟ ΕΛΛΑΣ ΑΒΕΕ		1		
ΑΛΛΑΤΙΝΗ Α.Ε.	1			
ΑΛΟΥΜΥΛ ΑΕ	1			
ΑΛΥΣΙΔΑ Α.Ε.				1
ΑΛΦΑ ΓΚΡΙΣΙΝ INFOTECH ΑΕ	1			
ΑΝΕΚ ΑΕ		1		
ΑΡΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ		1		
ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ ΑΕΓΑ		1		
ΑΣΤΗΡ ΠΑΛΛΑΣ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ ΑΕΕ	1			
ΑΤΛΑΝΤΙΚ ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ ΑΕΕ	1			
ΑΤΤΙ-ΚΑΤ ΑΤΕ		1		
ΑΤΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ				1
ΑΦΟΙ Ι & Β ΛΑΔΕΝΗΣ ΑΕ		1		
ΑΦΟΙ ΚΟΡΔΕΛΛΟΥ Α.Ε.Β.Ε.	1			
ΑΦΟΙ ΜΕΣΟΧΩΡΙΤΗ ΑΤΕ		1		
ΒΑΛΚΑΝ ΕΞΠΟΡΤ ΑΕ	1			
ΒΑΡΑΓΚΗΣ ΑΒΕΠΕ	1			
ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ ΑΕ		1		
ΒΑΡΔΑΣ ΑΕΒΕΕ		1		
ΒΕΤΑΝΕΤ ΑΒΕΕ		1		
ΒΙΟΚΑΡΠΕΤ ΑΕ		1		
ΒΙΟΣΩΛ Α.Β.Ε.	1			
ΒΙΟΤΕΡ ΑΕ	1			
ΒΙΟΧΑΛΚΟ Α.Ε.	1			
ΒΙΣ Α.Ε.	1			
ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ SYSTEMS ΑΕ		1		
ΓΑΛΛΕΙΔΙ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΕ		1		
ΓΕΚ Α.Ε.				1
ΓΕΚΕ Α.Ε.		1		
ΓΕΝ.ΕΜΠΟΡΙΟΥ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΑΕ	1			
ΓΕΝΕΡ Α.Ε.	1			
ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ		1		
ΓΙΟΥΡΟΜΠΡΟΚΕΡΣ ΜΕΣΙΤΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΑΕ		1		
ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΙΚΡΟΓΕΥΜΑΤΑ ΑΒΕΕ	1			
ΔΑΪΟΣ ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΑΒΕΕ	1			
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΙΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ ΑΕ	1			
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΑΕ	1			
ΔΙΑΣ ΑΕΕΧ	1			
ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ	1			
ΔΙΕΚΑΤ ΑΤΕ	1			
ΔΟΜΙΚΗ ΚΡΗΤΗΣ ΑΕ	1			
ΔΟΥΡΟΣ ΑΕ		1		
Ε.ΠΑΙΡΗΣ ΑΒΕΕ	1			
ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ ΑΒΕΕ	1			
ΕΔΡΑΣΗ Χ.ΨΑΛΛΙΔΑΣ ΑΤΕ				1
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1			
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΑΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΕΙΔΗΣΕΟΦΩΝΙΚΗ ΕΛΛΑΣ ΑΕΕ				1
ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ ΑΕΕ	1			
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΥΜΠΕΡΗ Α.Ε.	1			

ΕΚΤΕΡ ΑΕ		1		
ΕΛ.Δ.ΜΟΥΖΑΚΗΣ ΑΕΒΕΜΕ	1			
ΕΛΒΑΛ ΑΕ	1			
ΕΛΒΕ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ Α.Ε.		1		
ΕΛΒΙΕΜΕΚ ΑΕ	1			
ΕΛΓΕΚΑ Α.Ε.	1			
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΕ - ALTER CHANNEL		1		
ΕΛΙΝΟΪΛ ΑΕ		1		
ΕΛΛΑΤΕΞ ΑΕ				1
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΛΩΔΙΑ ΑΕ	1			
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΑΕ	1			
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	1			
ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΙ ΑΒΕΕ	1			
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΖΑΧΑΡΗΣ ΑΕ	1			
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΔΟΜΙΚΗ ΤΕΒ Α.Ε. (ΕΛΛΑΚΤΩΡ ΑΕ)		1		
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ ΑΕ	1			
ΕΛΤΟΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΑΕΒΕ		1		
ΕΛΤΡΑΚ Α.Ε.	1			
ΕΛΦΙΚΟ ΑΕΕ	1			
ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΑΕΒΕ				1
ΕΝΩΜΕΝΗ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ ΑΕ				1
ΕΠΙΛΕΚΤΟΣ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ ΑΕΒΕ		1		
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΣ ΑΕ	1			
ΕΡΙΟΥΡΓΙΑ ΤΡΙΑ ΑΛΦΑ Α.Ε.	1			
ΕΤΕΜ ΑΕ	1			
ΕΤΜΑ ΑΕ ΤΕΧΝ. ΜΕΤΑΞΗΣ				1
ΕΥΑΘ ΑΕ		1		
ΕΥΔΑΠ ΑΕ			1	
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΑΕΓΑ	1			
ΕΥΡΩΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΕ	1			
ΕΥΡΩΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΑΕ				1
ΖΑΜΠΑ ΑΕ		1		
ΖΗΝΩΝ Α.Ε.		1		
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΕ	1			
Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΕ		1		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ ΑΕΕ	1			
Ι.ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ-Ι.ΛΑΠΠΑΣ ΑΕ	1			
Ι ΜΠΟΥΤΑΡΗΣ & ΥΙΟΣ HOLDING ΑΕ		1		
ΙΑΣΩ ΑΕ			1	
ΙΑΤΡΙΚΟ ΑΘΗΝΩΝ ΕΑΕ	1			
ΙΚΤΙΝΟΣ ΕΛΛΑΣ ΑΕ	1			
ΙΛΥΔΑ ΑΕ	1			
ΙΜΠΕΡΙΟ-ΑΡΓΩ ΓΚΡΟΥΠ Α.Ε.		1		
ΙΝΤΕΡΤΕΚ ΑΕ		1		
ΙΝΤΡΑΚΟΜ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	1			
ΙΝΤΡΑΚΟΜ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΑΕ	1			
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΑΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΙΝΤΡΑΛΟΤ ΑΕ	1			
ΙΟΝΙΚΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΕ	1			
ΙΠΠΟΤΟΥΡ ΑΕ				1
Κ. ΚΑΡΔΑΣΙΛΑΡΗΣ & ΥΙΟΙ ΑΕΒΕ		1		
Κ.Μ.ΠΕΡΤΣΙΝΙΔΗΣ Α.Ε. (ΜΑΞΙΜ)	1			

Κ.Α.Ε. ΑΕ		1		
ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΡΕΛΙΑ ΑΕ	1			
ΚΑΡΑΤΖΗ ΑΕ		1		
ΚΕΚΡΟΨ ΑΕ		1		
ΚΕΡΑΜΕΙΑ-ΑΛΛΑΤΙΝΗ ΑΕ				1
ΚΛΩΝΑΤΕΞ ΑΕ				1
ΚΛΩΣΤΟΨΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ Α.Β.Ε.Ε	1			
ΚΟΡΡΕΣ ΑΕ	1			
ΚΟΥΜΠΑΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ		1		
ΚΡΕ.ΚΑ Α.Ε.	1			
ΚΡΕΤΑ ΦΑΡΜ ΑΒΕΕ	1			
ΚΡΙ-ΚΡΙ ΑΒΕΕ		1		
ΚΤΗΜΑ ΚΩΣΤΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ ΑΕ		1		
ΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΛΟΙ ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ				1
ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗ Α.Ε.	1			
ΛΑΜΨΑ ΑΕ	1			
ΛΑΝΑΚΑΜ ΑΕ		1		
ΛΑΝΝΕΤ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΑΕ				1
ΛΙΒΑΝΗΣ ΑΕ	1			
Μ.Ι.ΜΑΙΛΛΗΣ Α.Ε.Β.Ε.			1	
ΜΑΘΙΟΣ ΠΥΡΙΜΑΧΑ ΑΕ		1		
ΜΑΡΑΚ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΒΕΕ				1
ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1			
ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΕ		1		
ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ Α.Ν.Ε.	1			
ΜΟΤΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΑΕΕ	1			
ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ (ΕΛΛΑΣ) ΑΕ		1		
ΜΟΧΛΟΣ ΑΕ		1		
ΜΠΑΜΠΗΣ ΒΩΒΟΣ ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε.		1		
ΜΠΗΤΡΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΑΕ	1			
ΜΥΛΟΙ ΚΕΠΕΝΟΥ Α.Β.Ε.Ε.	1			
ΜΥΛΟΙ ΛΟΥΛΗ ΑΕ				1
ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ ΑΕ - ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	1			
Ν.ΒΑΡΒΕΡΗΣ MODA BAGNO Α.Ε.		1		
Ν.ΛΕΒΕΝΤΕΡΗΣ ΑΕ		1		
ΝΤΙΟΝΙΚ ΑΕΒΕ	1			
Ν.Ε.Λ. ΑΕ	1			
ΝΕΟΧΗΜΙΚΗ Λ.Β. ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΔΗΣ ΑΒΕΕ	1			
ΝΕΩΡΙΟΝ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ				1
ΝΗΡΕΥΣ ΑΕ				1
ΝΤΡΟΥΚΦΑΡΜΠΕΝ ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ		1		
ΞΥΛΕΜΠΟΡΙΑ ΑΤΕΝΕ		1		
Ο.Λ.Π ΑΕ	1			
ΟΜΙΛΟΣ ΙΝΤΕΑΛ ΑΒΕΕΔΕ	1			
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΆΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΟΠΑΠ ΑΕ	1			
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΜΕΝΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΕ	1			
ΟΤΕ ΑΕ	1			
Π.Γ. ΝΙΚΑΣ Α.Β.Ε.Ε.	1			
ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΔΡΟΜΕΑΣ ΑΒΕΕΑ		1		
ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΒΕΤΕ	1			
ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕΕΑΠ	1			

ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΕΣ ΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΑΕ	1			
ΠΕΡΣΕΥΣ ΑΒΕΕ	1			
ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ Α.Ε.				1
ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕΒΕ	1			
ΠΗΓΑΣΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ	1			
ΠΛΑΙΣΙΟ COMPUTERS ΑΕΒΕ	1			
ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΘΡΑΚΗΣ ΑΒΕΕ		1		
ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΚΡΗΤΗΣ Α.Β.Ε.Ε.		1		
ΠΟΥΛΙΑΔΗΣ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΑΕΒΕ			1	
ΠΡΑΞΙΤΕΛΕΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΟ Α.Ε.		1		
ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ Α.Τ.Ε.				1
ΡΕΒΟΪΛ ΑΕΕΠ	1			
ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΕ	1			
ΣΑΝΥΟ ΕΛΛΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΑΕΒΕ	1			
ΣΑΟΣ Α.Ν.Ε. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ				1
ΣΕΛΜΑΝ Α.Ε.		1		
ΣΕΛΟΝΤΑ ΑΕΓΕ	1			
ΣΙΔΕΝΟΡ ΑΕ	1			
ΣΙΔΜΑ ΑΕ	1			
ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΑΝΑΚΗΣ ΑΒΕΕ	1			
ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ Α.Ε.	1			
ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ ΑΕΒΕ	1			
ΣΩΚΡΑΤΗΣ Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ & ΥΙΟΣ ΑΕ (ΥΑΛCO)		1		
ΣΩΛΗΝΟΥΡΓΕΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΑΕ	1			
ΣΩΛΗΝΟΥΡΓΕΙΑ ΤΖΙΡΑΚΙΑΝ ΠΡΟΦΙΛ ΑΕ	1			
ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΤΕ			1	
ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ			1	
ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ		1		
ΤΕΡΝΑ ΑΕ				1
ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ			1	
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	1			
ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕ			1	
ΤΗΛΕΤΥΠΟΣ ΑΕ		1		
ΤΙΤΑΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ	1			
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕFG EUROBANK ERGASIAS ΑΕ	1			
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ	1			
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1			
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1			
ΥΓΕΙΑ ΑΕ	1			
ΥΙΟΙ Χ.ΚΑΤΣΕΛΗ ΑΒΕΕ	1			
ΥΙΟΙ ΧΑΤΖΗΚΡΑΝΙΩΤΗ-ΑΛΕΥΡΟΒ.ΤΥΡΝΑΒΟΥ ΑΕ	1			
ΦΙΕΡΑΤΕΞ ΑΕ		1		
	ΚΑΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΓΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ	ΑΛΛΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΒΛ. ΦΟΡ.ΕΛΕΓΧΟΥ & ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΑΚΑΣ ΑΒΕΕΤΕ		1		
ΦΙΝΤΕΞΠΟΡΤ ΑΕ	1			
Χ.ΜΠΕΝΡΟΥΜΠΗ ΑΕ		1		
Χ.ΡΟΚΑΣ ΑΒΕΕ	1			
ΧΑΙΔΕΜΕΝΟΣ ΑΕΒΕ	1			
ΧΑΛΚΟΡ ΑΕ	1			
ΧΑΛΥΒΔΟΦΥΛΛΩΝ Α.Ε.				1
ΧΑΤΖΗΪΩΑΝΝΟΥ ΑΒΕΕ	1			
ΩΜΕΓΑ ΑΕΕΧ	1			

ΣΥΝΟΛΟ	172	79	14	34
Ποσοστά	57,53%	26,42%	4,68%	11,37%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΤΑΙΡΙΑ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ALMA ΑΤΕΡΜΩΝ ΑΕ	1. Απαιτήσεις σε καθυστέρηση χωρίς σχετική πρόβλεψη για ενδεχόμενες ζημιές 2. Αδυναμία επιβεβαίωσης εσόδων από εκμετάλλευση θυγατρικών εξωτερικού 3. Ληξιπρόθεσμες οφειλές χωρίς σχετική πρόβλεψη
ATTICA BANK	1. Αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του νόμου 3371/2205 (Ασφαλιστικό Τραπεζών) από την Τράπεζα
ΑΧΩΝ ΑΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ	Αγωγές τρίτων κατά θυγατρικών του ομίλου χωρίς σχετική πρόβλεψη
COMPUCON ΑΒΕΕ	Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις χωρίς σχετική πρόβλεψη
ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK	Αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του Ν.3371/2005 (Ασφαλιστικό Τραπεζών) από την Τράπεζα και στην αβεβαιότητα της έκβασης των σχετικών δικαστικών διενέξεων
EUROMEDICA Α.Ε.	Αγωγές τρίτων κατά εταιριών του ομίλου χωρίς σχετική πρόβλεψη
F.H.L. Η.ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΑΒΕΕ	Διαφορά λογιστικής εκτίμησης για τις προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων μεταξύ διοίκησης και ελέγχου
INFORM Π. ΛΥΚΟΣ ΑΕ	Μεταβολή λογιστικής πολιτικής
LAVIPHARM Α.Ε.	Ύψος Ιδίων Κεφαλαίων ενοποιούμενων εταιριών
MARFIN INVESTMENT GROUP ΑΕ	Δικαστικές διαμάχες - Επιτροπή Ανταγωνισμού (Vivartia)
PLIAS ΑΒΕΕ	Έλλειψη σχετικής πρόβλεψης για πρόσθετους φόρους & προσαυξήσεις που επιβλήθηκαν (προσφυγή στα Διοικητικά Δικαστήρια)
REDS ΑΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	Έλλειψη σχετικής πρόβλεψης για έκβαση δικαστικής διαμάχης
VIVARTIA ΑΒΕΕ	Δικαστικές διαμάχες - Επιτροπή Ανταγωνισμού
VIVERE ΑΕ	1. Καθεστώς επιτήρησης 2. Ίδια Κεφάλαια κάτω του 10% του μτχ κεφαλαίου (θεραπεύτηκε με την έγκριση συγχώνευσης με άλλη εταιρία) 3.Ζημιόγωνα αποτελέσματα
ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ	Διαφορές με τις φορολογικές αρχές στα αρμόδια δικαστήρια χωρίς σχετική πρόβλεψη
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΣΠΥΡΟΥ Α.Ε.Β.Ε.	Επίδικη φορολογική υπόθεση χωρίς σχετική πρόβλεψη
ΕΤΑΙΡΙΑ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΑΛΥΣΙΔΑ Α.Ε.	Απαιτήσεις σε καθυστέρηση με ελλιπή σχετική πρόβλεψη
ΑΤΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ	Οι οικονομικές καταστάσεις θυγατρικών με προβλήματα δεν περιλαμβάνουν πιθανές αναμορφώσεις (στήριξη από τη μητρική)
ΓΕΚ Α.Ε.	Λάθος καταχώρηση προκαταβολής σε προμηθευτή ως στοιχείο ενεργητικού
ΕΔΡΑΣΗ Χ.ΨΑΛΛΙΔΑΣ ΑΤΕ	Η μη διανομή μερίσματος υπόκειται σε έγκριση του 70% του συνόλου των μετόχων της εταιρείας
ΕΙΔΗΣΕΟΦΩΝΙΚΗ ΕΛΛΑΣ ΑΕΕ	Καθυστέρηση ρευστοποίησης απαιτήσεων κατά Δημοσίου - έλλειψη πρόβλεψης για απόφαση Διοικητικού Εφετείου
ΕΛΛΑΤΕΞ ΑΕ	Μέθοδος προσδιορισμού εύλογης αξίας που δεν προβλέπεται από το ΔΛΠ 39

ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΑΕΒΕ	1. Έλλειψη στοιχείων για «Επενδύσεις σε θυγατρικές και συγγενείς επιχειρήσεις» 2. Προθεσμιακή κατάθεση εξωτερικού στις λοιπές απαιτήσεις δεσμευμένη λόγω εγγύησης (που απαγορεύεται) 3. Υπεραξία από την αγορά εταιριών που δεν είναι εισηγμένες 4. Ίδια Κεφάλαια θυγατρικών κάτω του 1/10 του μετοχικού τους κεφαλαίου
ΕΝΩΜΕΝΗ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ ΑΕ	Στις υποχρεώσεις προς Προμηθευτές/Ασφαλιστικούς Οργανισμούς και λοιπούς πιστωτές της Εταιρείας και του Ομίλου περιλαμβάνονται και ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις
ΕΤΜΑ ΑΕ ΤΕΧΝ. ΜΕΤΑΞΗΣ	1. Αποτίμηση συμμετοχών σε θυγατρικές με μέθοδο προσδιορισμού εύλογης αξίας που δεν προβλέπεται από το ΔΛΠ 39 2. Δεν ενοποίησε 2 θυγατρικές των οποίων η δραστηριότητα διακόπηκε
ΕΥΔΑΠ ΑΕ	Απαιτήση από το ελληνικό Δημόσιο μη καταχωρημένη εξαιτίας της αρχής της συντηρητικότητας
ΕΥΡΩΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΑΕ	Ύψος Ιδίων Κεφαλαίων (άρθρ. 47 και 48 του Κ.Ν. 2190/1920)
ΙΑΣΩ ΑΕ	Αγωγές τρίτων χωρίς σχετική πρόβλεψη
ΙΠΠΟΤΟΥΡ ΑΕ	Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις
ΚΕΡΑΜΕΙΑ-ΑΛΛΑΤΙΝΗ ΑΕ	Άρθρ. 47 & 48 του Κ.Ν.2190/1920 για θυγατρική